

15—16 april

Debatter m. m.

Onsdagen den 16 april

	Sid.
Svar på fråga av herr Arrhén ang. disciplinproblemet inom skolväsendet	7
Nybyggnad för Musikaliska akademien med musikhögskolan	20
Lån till Uppsala studentkår för uppförande av studentmatsal	23
Lämpligare behandling av värnpliktiga, som av religiösa betänkligheter vägrar att utföra vapenfri tjänst	24
Ersättning till vissa familjeförsörjare vid deras barns sjukdom ..	28
Om upphävande av jordförvärvslagen m. m.	29
Anslag till lantbruksnämnderna	48
Överförande i enskild ägo av kommunägda bostadshus	49
Statschefens ställning i en modern parlamentarisk demokrati	57
Om Sveriges ombildning till republik	63
Vissa anslag under åttonde huvudtiteln:	
Anordnande av skolmåltider	64
Vissa byggnadsarbeten inom skolväsendet	74
Bidrag till driften av folkskolor m. m.	80
Försökskostnadsbidrag till försöksverksamheten med nioårig enhetsskola	82
Bidrag till driften av folkhögskolor	84
Utbildning av ungdomsledare	87
Ungdomens fritidsverksamhet	88
Instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer	93
Nykterhetsorganisationer m. m.	94

Samtliga avgjorda ärenden

Tisdagen den 15 april

Statsutskottets memorial nr 83, ang. gemensam votering i fråga om anslag till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare	3
— nr 84, ang. gemensam votering i fråga om statsgaranti för lån till hantverks- och småindustriföretag	3
— nr 85, ang. gemensam votering i fråga om anslag till boxningsporten	4

Onsdagen den 16 april

Val av valmän och valmanssuppleanter för utseende av riksbanks- och riksgäldsfullmäktige jämte suppleanter för dem	6
Statsutskottets utlåtande nr 68, ang. anslag å kapitalbudgeten: ecklesiastikdepartementet	19
— nr 69, om anslag till Musikaliska akademien med musikhögskolan	24

	Sid.
Bankoutskottets utlåtande nr 16, ang. avhjälpande av vissa svårigheter för näringslivet i Blekinge län	24
Första lagutskottets utlåtande nr 21, ang. förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m.	24
— nr 22, ang. lämpligare behandling av värnpliktiga, som av religiösa betänkligheter vägrar att utföra vapenfri tjänst	24
— nr 23, ang. förenklat förfarande vid föredragning inför domstol av skriftligt bevismaterial	27
— nr 24, om viss ändring av 23 kap. 7 § rättegångsbalken	27
Andra lagutskottets utlåtande nr 18, ang. en uppräknig av ersättningsbeloppen enligt militärsättningsförordningen	28
— nr 19, om stöd i vissa fall åt familjeförsörjare vid deras barns sjukdom	28
Tredje lagutskottets utlåtande nr 12, om upphävande av jordförvärvslagen m. m.	29
Jordbruksutskottets utlåtande nr 13, ang. vissa anslag till lantbruksnämnderna	48
— nr 14, ang. bostadslån åt domänverkets fast anställda skogsarbetare	49
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 14, om överförande i enskild ägo av kommunägda bostadshus	49
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, ang. statschefens ställning i en modern parlamentarisk demokrati	57
— nr 15, om Sveriges ombildning till republik	63
— nr 16, ang. kostnadsfritt tillhandahållande åt politiska partier av s. k. äktamakekuvert vid vissa allmänna val	63
Statsutskottets utlåtande nr 70, ang. anslag till folkskoleväsendet, folkbildningsåtgärder m. m.	64
— nr 71, ang. anslag till medicinska högskolan i Umeå m. m.	97
— nr 72, ang. åtgärder för ökad intagning av studerande vid farmaceutiska institutet	97
— nr 73, ang. kyrkomusikerorganisationen	97
— nr 74, ang. anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sjuksjukhus m. m.	97
— nr 75, ang. stat för riksgäldsfonden	97
— nr 76, ang. särskilda ekonomiska förmåner åt övertalig personal vid örlogsvarven m. m.	97
— nr 77, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: försvarsdepartementet	97
— nr 78, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: socialdepartementet	97
— nr 79, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: kommunikationsdepartementet	97
— nr 80, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: ecklesiastikdepartementet	97
— nr 81, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: avskrivning av nya kapitalinvesteringar	97
— nr 82, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster	97
Bevillningsutskottets betänkande nr 41, om ändrad lydelse av 10 § förordningen angående skatt å spritdrycker och vin	98
Bankoutskottets utlåtande nr 18, ang. vissa lättnader i kreditrestriktionerna för tryggande av kommunal upplåning	98
— nr 20, ang. hotellnäringens kreditproblem	98
— memorial nr 21, ang. anslutning av HSB:s sparverksamhet till ungdomens lönsparande	98
— utlåtande nr 22, ang. ändrad lydelse av § 31, mom. 1 bankreglementet	98

Tisdagen den 15 april

Kammaren sammanträdde kl. 16.00

Justerades protokollet för den 9 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 124, med förslag till förordning om avskrivning å vissa oljelagringsanläggningar, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 131, angående statlig borgen för lån till Svenska skifferoljeaktiebolaget.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 133, angående vattenvårdens organisation m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 136, angående godkännande av vissa avtal om förvärv och överlåtelse av fastigheter, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandlingen av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 142, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 19 § 1 och 3 mom. folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 (nr 469).

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 143, angående löneförmåner m. m. för viss läkarpersonal.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 145, med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskapsskatt, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandlingen av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 146, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om tillsättning av prästerliga tjänster vid nyindelning av riket i pastorat.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 147, angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente, m. m.;

nr 148, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § förordningen den 30 juni 1937 (nr 655) angående bidrag från landsting och städer, som ej delta i landsting, till bestridande av kostnaderna för vård i vissa fall å karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet; samt

nr 150, med förslag till viss ändring i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente, m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 14—16 och statsutskottets utlåtande nr 70—82.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 83, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1958/59 till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

På sedermera gjord proposition godkändes den i memorialet föreslagna vöteringspropositionen.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 84, i anledning av kamrarnas skilj-

aktiga beslut i fråga om statsgaranti för budgetåret 1958/59 för lån till hantverks- och småindustriföretag.

Utskottet hade beträffande detta memorial hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

På härefter gjord proposition godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 85, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om villkor för användningen av anslaget för budgetåret 1958/59 till Avsättning till fonden för idrottens främjande.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

På sedermera gjord proposition godkändes den i memorialet föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs och bordlades ånyo bevilningsutskottets betänkande nr 41 samt bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 18 och 20—22.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 141, angående dispositionen av vissa kronolägenheter, m. m.;

nr 149, med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation m. m.;

nr 151, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § 3 mom. samt 5, 8 och 11 §§ förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent;

nr 152, med förslag till förordning om ändring av 6 § familjebidragsförordningen den 29 mars 1946 (nr 99); och

nr 153, med förslag till lag angående ändring i lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under elfte huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1958/59 till Civilförsvarsstyrelsen: Avlöningar;

nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 1 under femte huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1958/59 till Ferieresor för husmödrar;

nr 181, i anledning av väckta motioner om anslag för budgetåret 1958/59 till Bidrag till Föreningen Fruktdrycker; och

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Anmälades och bordlades

bevilningsutskottets betänkanden:

nr 35, i anledning av väckta motioner angående förfarandet i kammarrätten, m. m.;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 25 § och 129 § 8 mom. taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623) jämte i ämnet väckta motioner;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om sjömansskatt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om skattefrihet för belopp, som utgår på grund av vissa s. k. riskgarantier;

bankoutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckta motioner om utredning och förslag i frågan om full sysselsättning och trygghet i anställningen;

första lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphävande av lagen den 26 juni 1936 (nr 336) angående förbud mot förvärv från utlandet av vissa fartyg;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i vägtrafikförordningen m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 30 juni 1948 (nr 495) om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring i livsmedelsstadgan den 21 december 1951 (nr 824);

nr 23, i anledning av väckt motion angående upptagande av ersättningsmedel för insulin i förteckningen över kostnadsfria läkemedel;

nr 24, i anledning av väckta motioner om undvikande av att skyldighet för utländska medborgare att erlagga folkpensionsavgift i vissa fall får retroaktiv verkan; samt

nr 25, i anledning av väckt motion om viss ändring av 10 § sjömanslagen;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av motioner om viss ändring av 33 § expropriationslagen;

nr 17, i anledning av väckta motioner angående ändrad lydelse av 4 § lagen om hyresreglering m. m.; samt

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 69 och 77 §§ lagen den 19 juni 1919 (nr 426) om flottning i allmän flottled;

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av vissa prisutjämningsavgiftsmedel;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58, såvitt propositionen avser täckande av vissa kostnader vid förutvarande Strömsholms hingstdepå; samt

nr 21, föränlett av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om ytterligare ändamål, vartill de under anslaget till Gottgörelse till trädgårdsnäringen för av dess utövare erlagd bensinskatt använt medlen måtte få disponeras; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av motioner angående utredning av frågan om avstånds-kostnadernas inverkan på levnads- och produktionskostnaderna i Norrland;

nr 16, i anledning av motion om en allsidig utredning beträffande den svenska reklamens omfång och kostnader, m. m.; samt

nr 17, i anledning av motioner om utredning rörande prostitutionsproblemet.

Anmälades och bordlades en av herr *Berg, Gunnar*, under sammanträdet till herr talmannen avlämnad motion, nr 415, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.07.

In fidem
Fritz af Petersens

Onsdagen den 16 april förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00; och dess förhandlingar leddes till en början av herr förste vice talmannen.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN anförde:

I samråd med andra kammarens talman vill jag meddela att arbetsplena denna vecka kommer att äga rum i vanlig ordning fredagen den 18 innevarande april kl. 13.00.

Under nästkommande vecka kommer arbetsplena att anordnas tisdagen, onsdagen, torsdagen, fredagen och eventuellt även lördagen.

Vid onsdagens plena påbörjas behandlingen av särskilda utskottets utlåtande angående folkpensionering.

Kamrarnas sammanträdestider kommer att anslås på sedvanligt sätt.

Arbetsplena kommer även att hållas måndagen den 28 april.

Företogs val av tjugufyra valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för fullmäktige i nämnda bank och kontor.

Ordet lämnades på begäran till herr ANDRE VICE TALMANNEN, som yttrade:

Herr talman! För vartdera av de två val, som nu skall förrättas, ber jag att få avlämna en gemensam lista, vilken godkännts av de av kamrarna valda ledamöterna i talmanskonferensen. Vardera listan upptar namn på så många personer som det ifrågavarande valet avser.

Herr andre vice talmannen avlämnade därefter två särskilda listor.

Den lista, som avsåg valet av valmän, upptog under partibeteckningen »Den gemensamma listan» följande namn:

Sjödahl
Nilsson, Hjalmar

Lindblom
Fahlander
Elofsson, Gustaf
Mogård
Ewerlöf
Anderberg
Sundelin
Hesselbom
Pålsson
Boo
Bergman
Ohlon
Elowsson, Nils
Larsson, Sigfrid
Bergh, Ragnar
Damström
Spetz
Holmqvist
fru Carlqvist
Eriksson
Sundin
Mannerskantz

Sedan denna lista upplästs och av kammaren godkännts, förklarades de å listan upptagna personerna hava blivit utsedda till valmän.

Anställdes val av tio suppleanter för kammarens valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för fullmäktige i nämnda bank och kontor.

Den av herr andre vice talmannen avlämnade lista, som gällde detta val, upptog under partibeteckningen »Den gemensamma listan» följande namn:

Möller
Strandler
Andersson, Axel Johannes
Mossberger
Gustafsson
Hedström
Eskilsson
fröken Ranmark
Jacobsson
fru Gärde Widemar

Efter det denna lista uppläst och av kammaren godkänts, förklarades de å listan upptagna personerna hava blivit utsedda till valmanssuppleanter.

Ang. disciplinproblemet inom skolväsendet

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Arrhén* till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framställt följande fråga: »Är statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet villig att inför kammaren redogöra för sin syn på disciplinproblemet inom skolväsendet, närmast i anslutning till den nyligen inträffade s. k. aga-affären i Limhamn?»

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet **EDENMAN**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara nämnda fråga, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr *Arrhén* har frågat, om jag är villig att inför kammaren redogöra för min syn på disciplinproblemet inom skolväsendet, närmast i anslutning till den nyligen inträffade s. k. agaaffären i Limhamn.

Det problem, som herr *Arrhén* här för fram, är av komplicerad och känslig natur. Det har under senare tid varit föremål för flera utredningar och förslag och för en livlig offentlig debatt. Regeringen kommer att vid utfärdande av de nya skolförfattningar, som skall träda i kraft den 1 juli i år, få ta ställning till bl. a. frågan om disciplinbestämmelserna för elever i folkskolan. Jag anser mig därför inte nu, i svar på en enkel fråga, böra för egen del föregripa detta ställningstagande.

Herr **ARRHÉN** (h):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra mitt tack för svaret på den enkla frågan.

Scenen är Malmö rådhusrätt. Kärande är fader till en skolelev i klass 7,

alltså högstadiet, vid Limhamns enhetsskola, där — som tidningsreferaten påpekat — enligt gällande bestämmelser kroppslig aga under inga omständigheter får förekomma. Svarande är klassföreståndare i en klassavdelning, och han har tilldelat en fjortonårig elev flera örfilar.

Förspelet sägs ha varit, att pojken, som alltså går i klass 7 i enhetsskolan, och en kamrat till honom på väg till skolan överraskats av en regnskur och sökt skydd intill ett växthus, som ligger i närheten av skolan. Trädgårdsmästaren körde bort pojkarna och tog dem med sig till överlärarexpeditionen. Han hade blivit av med en del föremål tidigare och misstänkte nu, att pojkarna var de skyldiga samt att de möjligen också stulit vindruvor i ett växthus. Pojkarna förklarade, att de inte varit inne i trädgården alls och att de inte gjort något där. Däremot erkände de, att de stulit äpplen i en annan trädgård. Överläraren sade åt dem att visa vad de hade i fickorna. Den ene av pojkarna hade en rökpipa, en ask tobak och originellt nog — men kanske för åldern inte så originellt — en skiftnyckel. Pipan var hans fars, och han vägrade att lämna den ifrån sig och stoppade den på sig igen. Han tillsades att ta fram pipan men svarade då: »Det kan du göra själv, överlärardjävul.» Han hade också tagit en karmstol och med den hotat trädgårdsmästaren. En lärare, som bevittnat uppträdet, har förklarat att han under sina 26 år som lärare aldrig sett några skolbarn uppträda så lymmelaktigt och oförskämt mot sina lärare som de här två pojkarna.

Då klassföreståndaren fått kännedom om saken, ansåg han det vara sin skyldighet att ta upp den i klassen. Han ansåg, att läget skulle bli fullkomligt ohållbart, om elever skulle kunna uppträda hur skandalöst som helst. Han nämnde i klassen, att pojkarna skulle få nedsett uppförandebetyg, framhöll att det inte var betydelselöst, hur de betedde sig i skolan, o. s. v. Vid början av nästa lektion frågade emellertid den ene av pojkarna, varför han skulle ha sänkt

Ang. disciplinproblemet inom skolväsendet

uppförandebetyg. Läraren svarade, att pojken borde vara fullt på det klara med, att hans uppförande varit mycket dåligt och att det sänkta betyget var fullt berättigat. Han sade åt pojken att vara tyst. Denne fortsatte emellertid att prata och menade, att han ingenting hade gjort. Läraren hade då gått ned till bänken och fullt behärskat — som det sedermera sades inför rätten — tilldelat pojken ett par örfilar med handflatan. Klasskamraterna, som sedermera hördes av polisen, har lämnat mycket varierande uppgifter: från att pojken fått ett slag på kinden till att läraren givit honom tio till femton slag i huvudet med knytnävarna. Variationerna i uppgifterna är ju av intresse. Pojken själv har till föräldrarna sagt, att läraren flugit på honom och givit honom en massa örfilar och då han sökt skydda ansiktet bombarderat honom med knytnävarna i huvudet.

Rådhusrätten i Malmö dömde läraren till fem dagsböter à tio kronor samt utdömde ett skadestånd på tio kronor. Han ålades dessutom att betala kostnaderna för den av det allmänna förordnade försvararen med 435 kronor. Det hela blir alltså tillsammans 495 kronor.

Denna händelse har, som vi alla vet, väckt ett enormt uppseende över hela landet, självfallet bl. a. i lärarkretsar. Vid Skånska skolstyrelseförbundets årsmöte, som nyligen hölls i Hässleholm, hade frågan om den obligatoriska skolans disciplin- och ordningsfrågor tagits upp i en motion av skolstyrelsen i Malmö; men märk väl: denna motion var inlämnad före händelserna i Limhamn. Fallet diskuterades också vid den femstadskonferens om aktuella skolproblem, som började i Göteborg den 1 april.

Överläraren vid enhetsskolan i Limhamn, herr Gunnar Haraldsson, anser, att man inte kan ta bort ett disciplinmedel sådant som den sparsamt förekommande agan utan att sätta ett annat i dess ställe. För närvarande är, har han understrukit, förhållandena olidliga. Det hjälper varken att varna eller att förmana de dåliga elevelementen; lärarna talar för döva öron. Överläraren har vida-

re uttalat den farhågan, att de kvalificerade lärarkrafter, som man vill ha i enhetsskolan, skräms bort därifrån. I dagens enhetsskola, säger han, tenderar uppgiften att upprätthålla ordningen att ta mer tid i anspråk än själva undervisningen. I Limhamn hade sålunda en filosofie licentiat, som senare uppförts på förslag till två lediga lektorat, begärt tjänstledighet efter bara ett par veckors tjänstgöring i enhetsskolan. Lärarna härdar inte ut med den psykiska påfrestning de utsätts för genom vissa elevers fullständigt hämningslösa uppträdande. I Limhamns s. k. agaaffär hade den 14-åring, som blev målsägare inför Malmö rådhusrätt, för kamraterna bl. a. skroderat om, att han vid besöket på överlärary-expeditionen hade slagit överläraren så att denne svimmat!

Disciplinupplösningen har på sina håll tagit sig fullständigt otroliga former. I en sjundeklass vid Bergaskolan i Limhamn, där den s. k. agaaffären utspelades, behagade sålunda en flicka byta behå under pågående lektion. Lärarna står, uppges det, utan möjlighet att ingripa på ett effektivt sätt. Eleverna vet — och torde efter bötesmålet med de 500 kronorna veta det än bättre — att agan är förbjuden på enhetsskolans högstadium och att lärarna inte har några andra disciplinmedel till sitt förfogande. Att bli utvisad från klassrummet tar dessa elever inte som en tillrättavisning utan som ett behagligt avbrott i skolans vardagsrutin. Det är framför allt två sjundeklasser i Bergaskolan, en för pojkar och en för flickor, som visat sig svårhanterliga. Åttonde klassen har man däremot inga allvarliga problem med. Skillnaden mellan de två årskullarna säges vara påtaglig.

Föräldraföreningen vid enhetsskolan i Limhamn har starkt reagerat mot vad som i tidningsreferaten kallats »nedbusningen». Hyggligt folk vill inte, att deras barn skall riskera att ta intryck av uppenbara rötäggs beteende. Föräldraföreningens ordförande, expeditör Iwan Moberg, har sökt få kontakt med den nu herostratiskt ryktbare 14-åringens föräldrar men förgäves. De har inbjudits till föräldramöten men inte kommit.

Ang. disciplinproblemet inom skolväsendet

Samma resultat blev det, då folkskolinpektören tog liknande initiativ. Föräldrarna i övrigt har i Limhamn reagerat lika starkt som lärarna mot att det inte längre finns några möjligheter att ingripa mot de elever, som uppträder grovt störande mot ordningen. Korttidsrelegering som vid läroverken — det rör sig där i allmänhet om 14 dagar — anser man inte kunna komma in fråga, eftersom de elever, det här gäller, förmodligen skulle uppfatta ett dylikt skiljande från skolan som en välkommen semester. Generaldirektör Rosén i skolöverstyrelsen har för sin del likväl pekat på att korttidsrelegering införts vid läroverken och att man förväntar hjälp från föräldrarna och hemmen. Bägge dessa anvisningar hade emellertid i Limhamnsfallet, som sagt, varit verkningslösa. Generaldirektören har också meddelat, att fenomenet inte är nytt — vilket ju är en trivial sanning — och att en allmän översyn av de metodiska anvisningarna för läroverken just nu pågår. Dessa välvilliga meddelanden ter sig måhända litet väl bleka i det akuta sammanhanget.

Allmänhetens reaktion inför Limhamnsfallet har med något enstaka undantag varit ensartad. Det har i insändarna i tidningarna föreslagits, att de läraren ådömda böterna skulle betalas genom en insamling — ett initiativ som redan tycks ha burit frukt — men som inte alls löser mer än en del av den situation, som uppkommit genom rådhusrättens tillämpning av gällande bestämmelser. Det har i samband därmed påpekats, att bestämmelser, som inte har något som helst stöd i det allmänna rättsmedvetandet, är en utväxt, som snarast bör borttagas. I andra insändare anklagas lärarna för att vara »mesar», som inte sätter i gång med en strejk från Ystad till Haparanda för att få en ändring av nu gällande bestämmelser till stånd, under det att andra karskt deklarerar: »Vore jag lärare skulle jag svära på att aldrig sätta mig i en kateder för att ta hand om andras barn.» Detta kan man ju säga, men det är inte alltid så säkert, att man kan handla så. Andra

kräver en lagändring, och de säger att en lag, som sätter vapen i händerna på en lymmel och uppmuntrar drummelaktighet är en usel lag, en rättsvidrig lag. En annan hävdar emellertid att ingenting märkvärdigt alls har hänt i Limhamn — en elev har uppfört sig olämpligt, läraren har givit honom en örfil, vilket han inte får göra, och han har fått sitt straff. Allt skulle alltså ha gått rätt till! Formellt kan man se saken på det sättet, men frågan är, om de gällande bestämmelserna är lämpliga.

Den insändare, som tar det hela så trankilt, som jag nyss refererade, förordade för sin del en elevdomstol, kopierad efter samhällets domstolar, där eleverna skulle döma felande till, som det heter, mistande av förmåner. Den utvägen ter sig av olika skäl ytterst tveksam. Andra hävdar, att återinförandet av rätten till aga i skolorna naturligtvis inte är allena saliggörande men som hjälpmedel är den outhärlig. »I länder och i svenska familjer, där ungdomen har bättre inre styrka och yttre hållning, är», försäkrar insändaren, »daskfrågan inte något diskussionsämne.» Här rör det sig alltså om, att man gör en åtskillnad mellan begreppet »dask» och begreppet »stryk». Differensen mellan dessa båda uttryck får uppfattas så, att uttrycket stryk tillåter bestraffning med den gamla tidens korrektionsmedel, som ju är kända.

Folkskolinpektören i Malmö, herr John Mattsson, har under den förut omnämnda Göteborgskonferensen bl. a. uttalat, att lärarna med nuvarande bestämmelser står maktlösa i sådana situationer som inträffat i Limhamn. »En enda elev kan sabotera hela undervisningen, utan att vi kan göra någonting alls», sade han. »Vi vill ha direktiv från högre ort, hur vi skall förfara i dylika fall», sade han vidare. Pojken i Limhamn går fortfarande kvar i sin klass, och den dömda läraren är tjänstledig. Klassen det gällde blev fullständigt demoraliserad, betonade herr Mattsson. »Det enda vi kunde göra var att upplösa den och flytta det övervägande antalet goda ele-

Ang. disciplinproblemet inom skolväsendet

ver till andra klasser. Återstoden är nu mycket liten, en specialklass. Ingen kontakt med föräldrarna har nåtts.»

Det verkställande utskottet i Limhamns föräldraförening har uttalat sig mot att polisanmälan i detta fall gjordes och att rättegång begärdes av elevens föräldrar. »Agan i den gamla formen anser vi visserligen förkastlig», säger utskottet, »men andra korrektsmedel bör lärarna ha.» Föräldraföreningen har förklarat sig villig att bli medlare, om några missförstånd uppstått — som man uttrycker sig. Man påpekar, att klass 7 är en svår skolålder — vilket är objektivt riktigt. Man säger också, att det är en nackdel, att dessa elever har samma klasslärare som under de tre föregående läsåren och säger sig mot bakgrunden av vissa utredningar, som för närvarande pågår på området, vilja ha två klasslärare, en med humanistiska och en med naturvetenskapliga ämnen, för de elever, som ej går på a- eller b-linje. Där disciplinsvårigheter uppstår, anser utskottet, att observationsklasser bör inrättas. Till dessa bör svårhanterliga element sammanföras. Därigenom skyddas de elever som är ordentliga. På högstadiet borde vidare med mönster från en del läroverk elevråd upprättas som en länk mellan lärare och elever, och skolkuratorer bör anställas.

Dessa synpunkter syns representera den spik, på vilken verkställande utskottet i Limhamns föräldraförening hängt sina vantar. Jag vill för min del inte kritisera dem. Var och en av synpunkterna är enligt mitt förmenande värd att begrunda. Likväl har därmed det primära problemet inte lösts. Systemet med observations- eller specialklasser kan tillämpas mot uppenbara rötägg, och där kan det vara på sin plats. Men det finns också elever, som visar tecken på begynnande vanart, och här behövs vissa ur disciplinär synpunkt förebyggande medel, som eleverna bör känna till och som de bör tillhållas att respektera.

Jag har, när jag studerat de olika förslag, som framkommit på detta område, från allmänheten och från ansvariga myndigheter, försökt göra att urval ur

den ganska rika skörden. Jag skulle, herr talman, efter att här ha exemplifierat förslag från olika håll, kunna tänka mig för det första, att bestämmelser och reglementen i princip uttalade, att aga i alla skolformer på högstadiet ej *bör* eller *må* förekomma, i stället för nu gällande absoluta förbud. Uttrycken »bör» och »må» känner vi ju som lagstiftare väl till och den fjädning, som dessa små ord kan tillåta. Därmed skulle, menar jag, en viss marginal ha införts, inom vilken temperamentsutbrott av den art, som nu senast ägt rum i Limhamn, skulle kunna rymmas.

Om anmälan gjordes från föräldrarespektive elevhåll, skulle för det andra skolstyrelsen antingen ensam eller i samarbete med föräldraföreningens styrelse i vederbörande skola bedöma fallet och avge utlåtande, om läraren enligt vederbörandes mening överträtt sin befogenhet. Om så befunnas vara fallet, skulle *varning* utdelas. Om händelser av denna art upprepades i former, som bedömdes som svårartade, borde anmälan ske till skolöverstyrelsen, som efter utredning hade att ta ställning. Avsikten med dylika bestämmelser skulle då vara att undvika att göra sådana affärer till rättsfall och få dem behandlade inför domstol med vitesförelägganden av den stötande typ, som fallet var i Limhamn.

Man skulle också kunna tänka sig, såsom fallet nu synes ha utvecklats sig i Limhamn, för det tredje, att observations- eller specialklasser verkligen inrättas med möjligheter för eleven att bli överförd till normalklass, om han visar tecken till klar sinnesändring. I dylika fall vore skolkuratorer utan tvivel av värde i det fortlöpande arbetet med detta elevklientel. Denna synpunkt underströks också vid Skånska skolstyrelseförbundets årsmöte i Hässleholm den 12 april. Åtgärden kan te sig nödvändig för att skydda normaleleverna från skadlig påverkan, även om vissa invändningar här givetvis skulle kunna göras.

Jag skulle också för det fjärde kunna tänka mig att inrätta elevråd för samarbete mellan lärare och elever. Elevrå-

Ang. disciplinproblemet inom skolväsendet

den skulle — jag gör här summariska citat ur stadgarna för elevrådet vid det läroverk där jag tjänstgör — behandla allmänna frågor rörande eleverna och skollivet och framlägga förslag till åtgärder, som kan vara till gagn för eleverna och skolarbetet. Elevråden skulle vidare behandla önske- och klagomål, som kan framföras av eleverna, samt verka för lösningar i samarbete med rektor och lärare.

I vissa extrema fall, som nu senast i Limhamn, bör man enligt min mening för det femte ha utvägen att snabbt koppla in barnvårdsnämnden med de möjligheter av tvingande natur, som lagen beträffande dess verksamhet innesluter. Folkskolinspektör John Mattsson har den 12 april framfört ett dylikt önskemål och jag finner att man skulle kunna dela det.

Jag skulle vidare för det sjätte vilja göra en erinran. Genom kungl. beslut den 22 februari 1957 har bestämts, att vitsord över ordning och uppförande icke skall utsättas i utskrivnings- och avgångsbetyg från försöksskolan samt att icke heller yrkesskolorna i avgångs- och utskrivningsbetyg skall införa vitsord över ordning och uppförande, men om eleven får annat vitsord än mycket god ordning och mycket gott uppförande, skall detta meddelas målsman. Det samma gäller, som bekant, vid de högre skolorna samt genom riksdagens beslut i höstas även vid folkhögskolorna. Det vore måhända värt att överväga, huruvida inte ordnings- och uppförandebetyg för eleverna borde återinföras, detta desto mer som dessa i olika fall spelar en avsevärd roll för att ge stadga åt skolans verksamhet. Jag är dock fullt på det klara med att sedan riksdagen så pass nyligen i princip uttalat sig för ett borttagande av dessa bestämmelser i olika skolformer, är det knappast att betrakta som realistisk politik att föreställa sig, att en ändring skulle kunna ske ögonblickligen. Man får därvidlag se saken så, att man bör avvakta iakttagelserna under de närmaste åren. Men om utvecklingen inte blir sådan som man hoppas, finner jag, att det inte alls skulle vara unikt, om vårt land efter

förnyad prövning skulle komma att inta en annan ståndpunkt. Det finns möjligheter att från andra länder hämta exempel på, att man därvidlag handlat på exakt överensstämmande sätt.

Herr *talmannen*, som under detta anförande infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, lät nu klubban falla och yttrade:

Jag vill fästa herr Arrhéns uppmärksamhet på att det är en enkel fråga, som vi nu debatterar.

Herr ARRHÉN (h):

Jag vill också för det sjunde framlägga till begrundan, vad det inträffade kan lära oss om behovet av mindre skolor. Detta framhölls också vid Skånska skolstyrelseförbundets möte i Hässleholm. Det framfördes där att de stora skolorna respektive stora klasserna beredde mycket stora bekymmer.

Men det som för mig, herr talman — om jag får avsluta med denna synpunkt — är det mest besvärande, när jag suttit och begrundat detta problem, är, att rekryteringen av lärare till vårt undervisningsväsen över huvud taget genom det inträffade påverkats på ett högst olyckligt sätt. Inom akademiska kretsar har reaktionen varit enhetlig och sammanbiten. Lärartjänsten får komma i sista hand med de förhållanden, som nu synes vara rådande. Det har frågats: Varför får man inte akademiker till försöksskolorna? Svaret ges av fallet i Limhamn. Akademikerna tar hellre tjänst i *lägre* lönegrad i den obetydligaste realskola, sådan den består i dag, än i *högre* lönegrad vid enhetsskolan. Pengar är bra, men trivsel och lugn i arbetet är mera värda än pengar.

Jag tackade, herr talman, enligt gammal god tradition herr statsrådet för svaret på min enkla fråga. Kanske har mitt anförande blivit längre än vad som överensstämmer med kammarens kutymer, men det betingas av att jag anser, att detta problem är av central betydelse. I själva verket var det där svaret jag

Ang. disciplinproblemet inom skolväsendet

nyss fick inte så mycket att tacka för. Den tankeanstängning, som man i det föreliggande läget kunnat ha rätt att förvänta, lyste i allra högsta grad med sin frånvaro. Den fråga, som jag tillät mig ställa till chefen för vårt undervisnings- och kulturdepartement, hade som första uppgift att ge herr statsrådet en möjlighet att uttala sig i samband med en händelse, som väckt uppe-seende över hela landet. Herr statsrådet har låtit detta tillfälle gå sig ur händerna. Jag tvingas, herr talman, med den aktning som jag personligen hyser för herr statsrådet, att här förutsätta en personlighetsklyvning. Det är den av den byråkratiska och parlamentariska rutinen jagade, förhäxade och hypnotiserade mister Hyde, som här givit det knastrande svaret: Utredning pågår. Men jag, herr statsråd, tillåter mig efterlysa doktor Jekylls mening i saken. Vad tänker *människan* Ragnar Edenman inför det som här inträffat?

Herr TALMANNEN:

Jag vill med anledning av vad som i dag förekommit och vad som inträffat vid några tidigare tillfällen säga att jag betraktar det som utomordentligt angeläget ur kammarens synpunkt, att de som framställer enkla frågor liksom de som besvarar sådana söker upprätthålla skillnaden mellan enkla frågor och interpellationer, då eljest institutet enkla frågor kommer att förlora all betydelse.

Med hänsyn till det långa anförande som nyss hållits och då andra talare förutom statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet anmält sig i debatten, hemställer jag emellertid att kammaren för dagen måtte upphäva den inskränkning i debatten i samband med enkla frågor som föreskrivs i ordningsstadgan.

Denna hemställan bifölles.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag anser inte att det är fair play av herr Arrhén att i form av

en enkel fråga ta upp detta spörsmål och sedan utnyttja svaret på den enkla frågan på det sätt han här har gjort. När blev det sed att man i ett svar på en enkel fråga redogör för ett pågående författningsarbete — ingalunda en utredning vilken som helst utan ett författningsarbete som kommer att vara avslutat om några veckor? Det tillfälle som jag enligt herr Arrhén fick i dag och lät mig gå ur händerna kommer mycket snart tillbaka, herr Arrhén, när en allmän skolstadga läggs fram. Men det är alldeles uppenbart att mot bakgrunden av vad herr Arrhén sagt tvingas jag ändå att göra några personliga deklarationer. Jag är dock så pass säker på att den författning som kommer att utfärdas skall ge mig all rättvisa och att jag trots herr Arrhéns uppmaningar vågar vänta några veckor.

Agan eller den kroppsliga bestraffningen är ju förbjuden i realskolan, i högre skolor och på enhetsskolans högstadium. Däremot är den tillåten i folkskolan, eftersom den inte är förbjuden där. Vi kommer att få en allmän skolstadga, och i den skall bland annat tas upp sådana ting som är gemensamma för skolväsendet. Disciplinfrågan är verkligen i hög grad en gemensam skolangelägenhet. Den kommer alltså in där.

Personligen tvekar jag trots Limhamnfallet inte ett ögonblick att göra den deklarationen, att aga inte bör förekomma i skolan. Det är angeläget att man söker hålla huvudet kallt när sådana tråkiga historier inträffar som den nyss relaterade i Limhamn. Man får inte då omedelbart gripas av någon massuggestion och ropa på stryk. Jag tror att vi skall vara mycket försiktiga med att tala om sådana här ting med alltför stora bokstäver.

Men även om man har den uppfattningen att agan skall förbjudas, så är begreppet kroppslig bestraffning inte så enkelt. Det råder delade meningar i den juridiska debatten om vad som menas med kroppslig bestraffning. Att en örfil eller en serie örfilar är aga tror jag alla kan enas om, men det finns ju andra former av handpåläggning. Vad är t. ex. ett

Ang. disciplinproblemet inom skolväsendet

lag i armen? Det är alldeles uppenbart, att all lagstiftning på detta område måste gå ytterligt försiktigt fram. Detta sagt om min allmänna uppfattning om agan, som jag alltså anser skall förbjudas.

Vad sedan gäller Limhamnsfallet så inträffade det ju just i en skolform där agan är förbjuden. På den väsentliga punkten delar jag herr Arrhéns uppfattning, att man inte kan ta bort ett disciplinmedel utan att sätta något annat i stället. Men även där pågår ju debatten, och skolöverstyrelsen är dessutom i full färd med att utarbeta nya anvisningar och skall, som herr Arrhén själv sade, snart presentera dem. Jag kan inte förstå, hur man kan stå och ironisera över en verkschefs yttrande i ett sådant här ämne, när han helt enkelt säger att skolöverstyrelsen håller på med detta arbete och att den sedan länge är intensivt upptagen av det.

Herr talman! Jag har tvingats att göra de här improvisationerna för att inte min personliga uppfattning i agafrågan skall vara okänd för kammaren. Jag hoppas som sagt att vi redan under våren skall, dels genom en ny allmän skolstadga, dels genom av skolöverstyrelsen utfärdade anvisningar kunna — visserligen inte lösa disciplinproblemet men komma en bit på väg när det gäller att uppfostra vår skolgård i humana och hyfsade former.

Herr **ARRHÉN** (h) kort genmäle:

Det är måhända på sin plats, att jag till en början uttalar mitt beklagande över, att jag lät den här aktionen i kammaren få formen av en *enkel fråga*. Jag kom efteråt att tänka på att det, med hänsyn till det intresse ämnet kunde tänkas väcka, hade varit lämpligare att använda formen interpellation. Men det misstaget kan tyvärr ej nu rättas till.

Beträffande herr statsrådets senaste inlägg skulle jag bara vilja säga, att oavsett den där allmänna hänvisningen till, att man har sin uppmärksamhet riktad på saken, så hade nog allmänheten i det här sammanhanget väntat sig några kärnord, några ledande ord i denna frå-

ga från de personer, som sitter i ledningen för vårt undervisnings- och kulturarbete. Allmänheten är nog ännu beredd att lyssna och ta ledning av vad som sägs från dessa håll. Jag tycker det har varit väl både kort och torrt, när man bara svarat med de gängse schablonuttrycken, som vi för all del är vana vid i det här huset och respekterar men som inte i övrigt har så mycket att ge allmänheten.

När det gäller agan har dock herr statsrådet i dag principiellt uttalat, att han över huvud taget vill avföra den. Jag tror emellertid, att han därvidlag glömt den *mänskliga faktorn*. Det kan hända, att det hettar till inom en lärare, så att han klämmer till. Vad skall då påföljden bli? Det är mänskligt att fela, herr statsråd, och man måste vara inställd på att dylika händelser är möjliga. Det är bl. a. för sådana situationer som bestämmelser måste skapas. Jag hade därvidlag föreslagit — och jag hade hoppats, att herr statsrådet skulle ha sagt något om det — att man skulle ta bort det absoluta förbudet och sätta till ett »må» eller ett »bör» i bestämmelserna och sedan införa den procedur, som jag redogjorde för i mitt tidigare anförande. Då skulle man ha vunnit en hel del.

Herr **DAHL** (s):

Anledningen till att jag begär ordet vid debatten om denna enkla fråga är det sätt varpå herr Arrhén utnyttjade den enkla frågan, d. v. s. den utläggning som följde på själva frågan. Jag får för min del säga, att jag tycker, att det reaktionära sätt varpå herr Arrhén uttalar sig i ämnet inte visar någon som helst förståelse för frågan. Det är enligt min uppfattning mera ett försök att komma åt enhetsskolan eller att låta den framstå i en dålig dager. Atminstone får man den uppfattningen, när man hör, hur herr Arrhén resonerar. Det är väl ingen hemlighet för herr Arrhén, att det i alla tider har funnits oroselement i alla skolor, inte minst i läroverken. Herr Arrhén och jag är från samma stad och kommer för resten mycket nä-

Ang. disciplinproblemet inom skolväsendet

ra varandra i skolsammanhang. Vi vet ju, att till och med i läroverket i vår stad har det förekommit saker och ting, som skulle kunna ge herr Arrhén anledning till mycket grava anmärkningar mot det system, som den gamla skolan representerar. Därför bör vi i detta fall icke generalisera, utan vi bör ta varje sak för sig och veta, att det på alla områden finns sådana som missbrukar ett givet förtroende. Man bör för den skull inte uttala en förkastelsedom över hela systemet. När herr Arrhén talar om röt- ägg, busar och oroselement och dylikt, ger han den svenska ungdomen en stämpel som den inte förtjänar.

Han drar sig inte heller för att ställa den svenska ungdomen i särställning mot ungdomen i andra länder. Han sade ordagrant: »Då jag jämför med andra länder, där det finns bättre inre styrka och bättre yttre hållning...» Just så föll orden. Jag vill protestera häremot. Den svenska ungdomen tål jämförelse med vilket annat lands ungdom som helst. Den svenska skolungdomen är inte sämre i något avseende än andra länders ungdom. Det är allmänt omvittnat. Jag anser inte, att man skall gå ut från den uppfattningen, att man utanför landets gränser finner mer exemplariska, mera välbalanserade och mera till sitt inre och yttre välpolerade elever än här i Sverige. Elevernas uppträdande beror på många omständigheter. Det beror bland annat på föräldrarna och deras inställning. Där har vi kanske att finna den största orsaken till elevernas uppförande. Det beror på om lärarna kan upprätthålla disciplin, och vidare kan det finnas en massa psykologiska orsaker till att en elev uppträder störande på ett eller annat sätt.

Den som varit skoledare och haft att ta ställning inte bara till disciplinfrågor, där t. ex. föräldrar klagat på att deras barn fått örfilar, vet att det kan finnas många olika faktorer, som kan skapa oro och otrivsel i skolans värld, och därför måste man gå till botten med frågan.

Jag vill i likhet med ecklesiastikministern säga, att disciplinfrågan inte löses

med rottingen eller med örfilar — det kan vi vara övertygade om — utan det fordras andra medel, om vi skall komma en bit på väg till lösning av denna utomordentligt svåra fråga. Jag har endast velat protestera mot herr Arrhéns generaliserande framställningssätt och därmed också ge uttryck åt den uppfattningen, att vi bör söka få de disciplinmedel i vår hand, som möjliggör att styra dem som kommit på sidan till rätta, men jag tror inte att vi i det fallet skall gå agans väg. Den har hittills inte visat sig kunna lösa problemet och gör det ännu mindre 1958 och framåt.

Herr ARRHÉN (h):

Herr talman! Den siste ärade talaren representerar den form av vanart, som består i att slå in öppna dörrar och krossa fönster i onödan.

Han påstår, att jag representerar »reaktionära tänkesätt». Hur kan herr Dahl säga något sådant, när det är hans egna yrkeskolleger, som jag genomgående har citerat! Jag har endast lugnt refererat vad överlärare Haraldsson sagt. Jag har refererat vad folkskolinspektören John Mattsson i Malmö har sagt. Ur den bukkett med förslag till reformer, som de har räckt fram mot allmänheten och mot myndigheterna, har jag tillåtit mig att göra ett litet urval. Det är inte jag, som har sagt, att den svenska ungdomen generellt är »nedbusad», eller hur man nu skall uttrycka sig, utan det är en röst ur allmänheten, som har använt uttrycket. Jag har därvidlag endast citerat.

Min omsorg har varit att få *lärarnas* situation i detta sammanhang belyst och om möjligt löst på ett vettigt sätt. Denna omsorg tycker jag även, att herr Dahl borde göra till sin. Jag tror, att om herr Dahl går till sina yrkeskolleger, skall de inte inskränka sig till deklamationer av den ytterligt enkla beskaffenhet, som herr Dahl här försökt sig på. Problemet är betydligt mera komplicerat, det måste man vara medveten om.

Det är självfallet, herr talman, att jag icke är anhängare av någon slags rot-

tingens filosofi, i den mån man kan tala om en sådan. Jag tog också i mitt anförande avstånd ifrån den. Jag har endast sagt, att när den mänskliga faktorn, alltså lärarfaktorn, kommer in i spelet måste man försöka skapa kauteler, så att man inte får en upprepning av situationen inför rådhusrätten i Malmö härförleden.

Herr DAHL (s):

Herr talman! Herr Arrhén säger att han bara refererar vad mina yrkeskolleger och folkskolinspektören sagt, och det är riktigt, men att herr Arrhén för fram det här i diskussionen med eklestistikministern innebär ju att han accepterar deras synpunkter. Det blir herr Arrhéns uppfattning som genom dessa citat kommer till synes. Jag kan inte få något annat helhetsintryck — och det gäller säkert många andra här i kammaren — av herr Arrhéns anförande än att han försöker skjuta på enhetsskolan och dra fram detta exempel som något enastående i det svenska undervisningsväsendet. Men det har under årtionden gång på gång förekommit precis samma saker. Det beror inte på skolan utan på något helt annat. Detta måste undersökas, så att vi får se, vad det beror på. Man skall inte generalisera som herr Arrhén gjorde.

Man kan inte komma ifrån, att herr Arrhén försöker ge sken av att denna lilla episod i Limhamn är karaktäristisk för det svenska undervisningsväsendet. Om han inte menat det och om han inte är anhängare av rottingens filosofi, borde han ha använt andra uttryck, så att de som lyssnade kunnat begripa, vad han menade.

Herr PERSSON, IVAR, (cp):

Herr talman! När nu denna debatt har blivit allmän, skall jag också be att få säga några ord. Jag anser det emellertid inte riktigt, att en enkel fråga skall utlösa ett så långt anförande från frågeställarens sida som nu skett. Var han angelägen att få en lång debatt till

Ang. disciplinproblemet inom skolväsendet
stånd, borde saken från början ha lagts upp som en interpellation.

Det har här i debatten påpekats av frågeställaren, att Skånska skolstyrelseförbundet har haft att ta ställning till denna fråga. Jag deltog såväl i styrelsesammanträdet före årsmötet i lördags som i årsmötet. Det finns anledning att här i kammaren understryka, att det där rådde en mycket stark stämning för att man skulle ta verkligt allvarligt på skolans disciplinproblem. Åtskilliga saker har inträffat på senare tid, som gör att vi måste allvarligt överväga, om vi inte behöver köra med litet stramare tyglar än vi hittills gjort. För övrigt låg det, i motsats till vad herr Arrhén sade, till på det sättet, att den händelse i Limhamn som varit utgångspunkt för denna debatt hade inträffat, innan skolstyrelsen i Malmö påkallade skolstyrelseförbundets uppmärksamhet på frågan, men den hade ju då inte fått så stora dimensioner och inte blivit offentlig på samma sätt.

Det är emellertid två saker som jag gärna vill peka på och som bör beaktas vid den fortsatta debatten i detta ärende. Dels är det nödvändigt att se till att man får andra korrekionsmedel, om man skall ta bort något, och dels framkom det mycket klart från åtskilliga håll i den södra provinsen, att vi icke anser att ungdomen har blivit sämre på senare tid. Det framkom intressanta uppgifter om svårigheter som hade varit aktuella även för 40—50 år sedan på disciplinområdet i våra skolor.

Jag har så länge jag kunnat följa dessa ärenden varit synnerligen angelägen om att man inte får ställa lärarna utan möjligheter att vidta de korrekationer som kan behövas. Det sades redan när jag var med och diskuterade dessa saker i 1946 års skolkommission av den dåvarande ordföranden och eklestistikministern och hans mening var mycket bestämd: skall skolan borttagas helt i våra svenska skolor, skall det ske *med* och icke *mot* lärarkårernas vilja. Dessa ord har ringt i mina öron vid många tillfällen, då sådana här frågor varit aktuella. Även om jag inte

Ang. disciplinproblemet inom skolväsendet

tror på den linje som skisserats från skolöverstyrelsens sida tidigare, att en disciplinnämnd skulle inrättas och agan då kunna helt borttagas, så måste vi nog i alla fall söka få en enhetlighet mellan olika skolor. Men att denna enhetlighet då skulle innehålla att agan skall bort alldeles, är jag för min del mycket betänksam emot. Man kan i varje fall inte ta ett sådant steg utan att ha klara besked om vad man då skall sätta i stället.

Å andra sidan vill jag helt instämma i vad ecklesiastikministern sagt i dag, att vi inte kan lösa detta stora problem på en gång utan att vi får vara nöjda med om vi kan gå fram steg för steg. Jag vill emellertid till slut, herr talman, mycket allvarligt vädja till ecklesiastikministern att vara försiktig med att vidta bestämda åtgärder av typen »från och med den och den dagen avskaffas all skolaga i de svenska skolorna». I så fall kanske den sista villan blir värre än den första. Vi måste pröva oss fram, vi måste vidta åtgärder som vi inte kan vara absolut säkra på ger resultat, men en viss åtstramning undkommer vi knappast enligt min mening.

Herr ÅMAN (s):

Herr talman! Jag saknade i herr Arrhéns anförande en mycket väsentlig synpunkt på hela denna fråga, nämligen vilket ändamål disciplinen skall tjäna. Det hade varit mycket glädjande, om det i hans anförande hade funnits något av omtanke även om de disciplinbrytande. Det är ju i sista hand dessa som drabbas mest av bristerna i detta avseende. Vi fostrar vår ungdom till ordning och reda för att den skall kunna umgås med omvärlden på ett hyfsat sätt. Det är självklart att i den mån vi inte lyckas i detta avseende, går ungdomen handikappad ut i det vardagsliv den sedan skall leva i. Detta gör att vi alla utan undantag har ett mycket starkt intresse av att göra vad som är möjligt att göra i fråga om fostran.

Jag tror knappast att frågan om metoderna kan bli föremål för en debatt

nu, förrän vi vet vad de har att säga, som med större omsorg har studerat detta problem. Jag skulle dock, herr talman, gärna vilja uttala den förmodan — är den oriktig, hoppas jag bli korrigerad av ecklesiastikministern — att landets 50 000 lärare inte är alldeles utan inflytande på den skolstadga som här förestår och att det inte är några herrar, som suttit i akademisk avskildhet och studerat problemet utan att ett samråd med det praktiska livets män på skolans område ägt rum, innan man nu inom kort kommer att behandla det förslag, som här föreligger. Om vi vill väcka uppmärksamhet i denna fråga för att aktualisera den inte minst hos föräldrarna, bör vi gå till väga på ett annat sätt än det som herr Arrhén har valt.

Herr ARRHEN (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Åmans inlägg finner jag betydelsefullt. Jag vill dock erinra om att jag framförde även den synpunkten i mitt anförande. Jag betonade vikten av att man skilde ut vissa elever. Detta kanske kan betraktas som en negativ åtgärd, men avsikten därmed är ju, att man skall ha möjlighet att med olika medel påverka eleverna. Som ett av dessa medel angav jag den omsorg, som en skolurator skulle kunna ägna de olika fallen. Detta ligger i själva yrkesbenämningen. Jag vill alltså framhålla, att jag långt ifrån är blind för de synpunkter, som herr Aman har framfört.

Vidare vill jag uttrycka mitt allmänna instämmande i vad herr Aman för övrigt sade, när det gäller utfärdande av de nya bestämmelserna. Jag vill också instämma i vad herr Ivar Persson sade nyss, då han bringade i erinran herr Weijnes ståndpunkt i dessa frågor, när skolreformen antogs.

Till sist, herr talman, vill jag protestera mot att här har sagts att jag vill »komma åt» enhetsskolan. Detta är i själva verket en komisk anklagelse. Resonemanget om enhetsskolan har vi nu bakom oss. Vi står alla på enhetsskolans

Ang. disciplinproblemet inom skolväsendet

grund och skall inrikta oss på att arbeta för dess införande. Skolformen är politiskt accepterad. Den händelse, som nu diskuteras, skulle lika gärna ha kunnat inträffa i vilken annan skolform som helst. Det var en olyckshändelse, att den nu råkade inträffa i en enhetsskola. Det kunde lika gärna ha varit i en folkskola. Jag förnekar inte heller att denna händelse skulle ha kunnat utspelas i en realskola med elever i motsvarande åldersläge. Den omständigheten, att det här gällt en enhetsskola, spelar säkerligen ingen större roll.

Gentemot herr Dahl vill jag återigen understryka, att han i sina resonemang fullkomligt bortser från vad hans egna kolleger sagt i dessa frågor, från hela den diskussion, som pågår på hans eget yrkesområde om dessa ting, där man ingalunda rör sig med så lättfärdiga agitatoriska och demagogiska tongångar, som herr Dahl har behagat använda i den här debatten.

Herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Jag vill försäkra herr Aman, att den grupp som arbetar med detta problem inom ecklesiastikdepartementet, nämligen skolförfattningssakkunniga, sedan länge står i synnerligen intim kontakt, såväl muntligen som skriftligen, med de olika lärarorganisationerna. Alla författningsförslag, som har presenterats för oss, har först varit utremitterade till lärarorganisationerna, innan de ens föredragits för departementschefen.

Det är riktigt att dåvarande departementschefen statsrådet Weijne, vars synpunkt på denna fråga jag ytterst väl känner, såsom herr Persson har deklarerat, personligen var en stark anhängare av ett agaförbud. Som gammal lärare intog han emellertid den ståndpunkten, att han inte mot lärarkårernas — i detta fall folkskolläraryrkeförbundens — vilja ville införa ett agaförbud i folkskolorna. Jag vill ännu en gång erinra om vad jag sade i mitt förra anförande, nämligen att situationen är den, att det just är min företrädare, herr Persson, som — med all

rätt — har förbjudt agan på enhetsskolans högstadium. Detta är en stor ära för honom. Och han har gjort det med lärarnas samtycke, i varje fall inte mot lärarnas protester.

Nu får vi en allmän skolstadga. Den kommer, som jag sade, att omfatta alla skolformer, och då är det ju, herr talman, orimligt att tänka sig att man skulle ha en författning, som förbjöd aga, alltså kroppslig bestraffning, från och med sjunde klassen men hade kvar denna egendomliga disciplinbestämmelse för de mindre barnen. Där disciplinproblem av allvarlig art verkligen föreligger, är det ju inte fråga om småknattar i småskolan och på mellanstadiet. Det vore väl skräp till lärare, som inte ens kunde klara denna åldersgrupp utan att slåss. Problemet ligger — jag har inte förnekat det — på högstadiet. I sjunde och åttonde klasserna i enhetsskolan (pubertetsåldern) är dess bättre agan redan förbjuden, är det då inte rimligt — det var den personliga deklARATION jag gjorde — att man också tar steget fullt ut och förbjuder kroppslig bestraffning över huvudet taget?

Men sedan kommer de reservationer som jag tidigare gjort, nämligen att det här behövs andra medel, nya och effektivare disciplinbestämmelser. I detta ytterligt komplicerade arbete är nu många människor inkopplade för att söka komma fram till resultat.

Till sist, herr talman, vill jag göra den personliga reflexionen att det, herr Arrhén, kanske ändå är klokt att jag inte i detta läge från statsrådsbanken gjort några alltför kategoriska deklARATIONER i fem, sex, sju punkter. Det är nog bättre ibland att man från regeringens och riksdagens sida lugnar sig litet, avlyssnar debatten och låter experterna lägga fram sina förslag. Tack vare herr Arrhén har jag dock fått tillfälle att redan i dag deklarerera min personliga uppfattning.

Herr **NÄSSTRÖM** (s):

Herr talman! Jag vill betona den skillnad som i detta sammanhang finns mellan de två stora grupper av skolor som

Ang. disciplinproblemet inom skolväsendet

vi har i vårt land, nämligen obligatoriska skolor och frivilliga skolor.

Vid frivilliga skolformer, t. ex. läroverken, har man olika medel att tillgripa för att komma till rätta med eleverna. Det hårdaste av dessa medel är relegering. I de obligatoriska skolformerna har man ingen motsvarighet härtill. Det gör att det blir en väsentlig skillnad mellan förhållandena vid de olika skolorna, obligatoriska och frivilliga, för att nu inte tala om alla mellanformer.

Vid läroverken finns stipendier och andra anordningar för eleverna. Om en rektor eller ett kollegium finner att en elev uppträtt olämpligt, gjort sig skyldig till fusk eller dylikt, kan det bli fråga om att dra in elevens stipendium. Ofta vänder sig rektorn då till studiehjälpsnämnden och förklarar i ganska öppna ordalag hur det ligger till. Ibland vill rektorn ha råd och anvisningar från studiehjälpsnämndens sida. Jag är själv med i studiehjälpsnämnden, och vi har där haft många sådana här ärenden från läroverket.

För övrigt är det väl egentligen inte märkvärdigare att skolelever ibland kanske uppträder mindre lämpligt än att andra människor gör det på andra områden, vilket ju dessvärre ibland förekommer. Men vi kommer inte ifrån att det här kanske är ett mera mångskiftande problem än vad man kanske i första ögonblicket vill göra det till. Som alltid vid en kontrovers måste vi även här räkna med att det är två parter. Jag beklagar att den andra parten, eleverna, inte har någon möjlighet att göra sin röst hörd i detta hus. Ett faktum är nämligen att det icke alltid är elevernas fel att vissa svårigheter uppstår, utan ibland är det andra omständigheter som medverkar. Jag erinrar om att detta års riksdag har understrukit angelägenheten av att det sker en bättre gallring än tidigare av de inträdessökande till våra seminarier. Vidare har vi ju i år beslutat att inrätta tio tjänster för att på dem kunna placera olämpliga lärare. Jag vill naturligtvis på intet sätt göra gällande att lärarkåren skulle vara sämre än några andra grupper, men vi vet ju alla att det,

tyvärr, finns lämpliga och olämpliga människor inom alla yrkesgrupper. Därför får vi inte se detta problem enögt och ensidigt.

Redan i skolkommisionen framhöll jag liksom herr Ivar Persson, att om man avskaffar agan, måste någonting annat komma i stället. Det är dessa andra nya medel som nu håller på att utredas. Jag vädjar till ecklesiastikministern att därvid även låta elevernas organ bli hörda. Det skadar säkerligen inte, ty det ligger nog i alla fall till på det sätt som jag här förklarar.

I en obligatorisk skola har man, som säkerligen alla förstår, vida större svårigheter än i en frivillig skola, dit eleverna således sökt sig frivilligt — jag bortser nu naturligtvis från de påtryckningar som föräldrarna eventuellt kunnat utöva. I den obligatoriska skolan *måste* alla gå, vare sig de vill det eller inte. Detta medför naturligtvis att det blir större disciplinproblem i en obligatorisk skola, alldeles oavsett om den är sju-, åtta- eller nioårig. Det är denna skillnad som utgör det stora kärnproblemet.

Jag anser för min del att aga i skolan är olämplig, men jag är den förste att erkänna att vi måste skaffa något annat i stället, när det nu finns elever som trots ett gott uppträdande från lärarnas sida icke låter tala med sig och som inte rättar sig efter skolans föreskrifter. Men det är ett vida större problem, tycker jag, än vad som här framkommit.

Men sedan måste jag, herr talman, tillåta mig att fråga, hur det skulle bli, om vi i Sveriges riksdag skulle dra fram detaljproblem från olika skolor på sätt som skett här i dag. Jag finner detta vara mycket olämpligt. Malmö skolväsende är säkerligen inte sämre än skolväsendet i andra städer eller landskommuner i vårt land. Jag hoppas att vi inte skall behöva uppleva ytterligare en sådan här debatt i riksdagen.

Herr **ARRHEN** (h):

Herr talman! Jag vill bara till herr Näsström framställa den frågan: Har

Ang. disciplinproblemet inom skolväsendet

inte herr Näsström under sin praktiska verksamhet observerat, att man inte bara i vårt land utan i alla andra länder, där man bekänner sig till ett demokratiskt styrelsesätt, allmänt anser, att parlamentet är det forum, inför vilket aktuella, intressanta händelser i folkets liv skall öppet och fritt diskuteras? Där skall besked lämnas och upplysningar till de fåkunnigas uppbyggelse delgivas, allt för befordran av sund och frisk luft i samhället.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Såsom ledamot av studiehjälpsnämnden och som lekmanrepresentant i skolöverstyrelsen har jag varit med om att diskutera många sådana här frågor. Jag försäkrar emellertid herr Arrhén, att det aldrig skulle falla mig in att prata om detaljerna i Sveriges riksdag.

Herr ARRHÉN (h):

Herr talman! Den konstitutiva skillnaden mellan vad jag sade nyss och herr Näsströms påpekande är, att överläggningarna i ena fallet sker i slutna konklaver och kanske till och med efter tillsägelse, att ärendena bör behandlas konfidentiellt. Men här har allt, som haft samband med den s. k. agaaffären, slängts ut på torget för himlens alla vindar och är föremål för allmänhetens livliga diskussion och intresse.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 184, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna till lagen den 21 maj 1954 (nr 296) angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse, m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 141, angående dispositionen av vissa kronolägenheter, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 149, med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation m. m.;

nr 151, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § 3 mom. samt 5, 8 och 11 §§ förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent;

nr 152, med förslag till förordning om ändring av 6 § familjebidragsförordningen den 29 mars 1946 (nr 99); och

nr 153, med förslag till lag angående ändring i lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet motionen nr 415, av herr *Berg, Gunnar*.

Föredrogs och bordlades ånyo bevilningsutskottets betänkanden nr 35, 39, 40 och 42, bankoutskottets utlåtande nr 19, första lagutskottets utlåtande nr 25, andra lagutskottets utlåtanden nr 20—25, tredje lagutskottets utlåtanden nr 16—18, jordbruksutskottets utlåtanden nr 15 och 20 samt memorial nr 21 ävensom allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 15—17.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1958/59, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Ang. nybyggnad för Musikaliska akademien med musikhögskolan

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:t:s i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 228 och II: 278, såvitt här vore i fråga, till Nybyggnad för Musikaliska akademien med musikhögskolan för budgetåret 1958/59 anvisa ett investeringsanslag av 80 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 228, av herr *Sandler* m. fl., och II: 278, av herrar *Nihlfors* och *Arvidson*, hade hemställts, såvitt här var i fråga, att riksdagen måtte besluta att anvisa ett investeringsanslag till nybyggnad för Musikaliska akademien med musikhögskolan med 500 000 kronor för utförande av rivnings-, sprängnings- och schaktningsarbeten och därmed sammanhängande planeringsarbeten i nybyggnad för Musikaliska akademien med musikhögskolan.

Herr SANDLER (s):

Herr talman! Jag har inte för avsikt att under denna punkt framställa något yrkande, men jag anser det vara angeläget att i kammarens protokoll få inregistrerat de olika uttalanden i denna angelägenhet, som under årens lopp har gjorts av statsutskottet.

Det började redan 1955, då statsutskottet i denna angelägenhet gjorde följande uttalande: »Utskottet hyser full förståelse för vad i motionerna anförts därom, att byggnadskomplexets utförande i etapper medför olägenheter beträffande såväl undervisningen och biblioteksverksamheten som administrationen och att det fördenskull är angeläget, att övergångstiden mellan första etappens färdigställande och hela byggnadsföretagets fullbordande blir så kort som möjligt.» Utskottet fortsätter: »Utskottet förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t snarast möjligt till förnyad prövning upptager frågan om erforderlig kapitalinvestering för fortsättande av ifrågava-

rande byggnadsföretag med andra och tredje etapperna.»

Detta var, herr talman, år 1955. Sedan återkommer ärendet följande år, och då säger statsutskottet att det vill »med anledning av motionerna framhålla, att utskottet förutsätter liksom tidigare att Kungl. Maj:t snarast möjligt upptager i motionerna angivna anslagsfrågor till förnyad prövning».

Så kommer året 1957, med frågan i samma läge. Då sade sig statsutskottet vilja »ytterligare understryka de svårigheter i olika avseenden, som uppenbarligen föreligger för akademien genom det inträdda avbrottet i byggnadsföretagets fullföljande. Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t snarast möjligt upptager de i motionerna angivna anslagsfrågorna till förnyat bedömande».

Nu är vi framme vid årets behandling av samma fråga, och man finner under punkt 2 i förevarande utlåtande från statsutskottet, att utskottet, som är enhälligt, nu liksom vid alla tidigare tillfällen, säger: »Utskottet vill emellertid ånyo framhålla vikten av att den planerade fortsatta utbyggnaden snarast möjligt kommer till stånd.»

Det är klart att motionärerna gärna vill förutsätta, att detta för fjärde gången upprepade uttalande skall i nästa års statsverksproposition avsätta ett rimligt spår. Om så icke sker, tror jag det finns anledning att framställa en fråga av mera allmän karaktär: Kan det, herr talman, vara ett rimligt förhållande mellan en riksdag och en parlamentarisk regering att, sedan riksdagen år efter år på enhälligt förord av det mäktiga statsutskottet har gjort positiva uttalanden om att den eller den åtgärden bör komma till stånd, dessa uttalanden sedermera av regeringen lämnas utan behörigt avseende?

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag kunde nöja mig med att helt instämma i vad herr Sandler sagt. Statsutskottet och riksdagen har år efter år upprepat betygandet att det föreligger stora svårigheter för Musikaliska akademien och musikhögskolan

Ang. nybyggnad för Musikaliska akademien med musikhögskolan och att man därför snarast möjligt bör fortsätta utbyggnaden. Dessa uttalanden blir ju helt meningslösa, när regeringen varje år anser sig sakna möjligheter att trots dessa uttalanden få utrymme för ifrågavarande investeringsanslag.

Visserligen är ju »snarast möjligt» ett formellt sett mycket tänjbart begrepp, men när det upprepas av statsutskottet varje år och riksdagen varje år gör det till sitt, måste väl detta innebära någon tidsbegränsning. Jag tycker nog, liksom herr Sandler, att den tidsbegränsningen nu bör vara nådd, och vill liksom han till dagens protokoll foga den förhoppningen, att regeringen nästa år verkligen försöker att få rörelse på den nu så länge vilande byggnadsfrågan.

I detta anförande instämde herrar Söderquist (fp) och Källqvist (fp).

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har naturligtvis ingen anledning att lägga mig i kontroversen mellan herr Sandler och regeringen. Herr Sandler har suttit så länge i svensk regering, att jag tror han vet hur det går till där. Jag vill i stället yttra mig om de synpunkter statsutskottet haft att lägga på denna fråga.

Vi har i utskottet varit överens med motionärerna om att detta är en av de viktigare angelägenheter, som vi sysslat med. Men jag vill även erinra om att utskottet årligen framhållit önskvärdheten av större anslag också i fråga om en rad andra ändamål. Jag kan t. ex. erinra om skolhusbyggnaderna, beträffande vilka vi sedan många år tillbaka varje år har tryckt på att det bör bli en bättre tingens ordning. Det skulle förvåna mig, om inte regeringens ledamöter har samma uppfattning. Så kommer emellertid den nakna, kalla verkligheten — budgetutfallet — och drar ett streck över många av våra förhoppningar, vilket är beklagligt. Som alla vet blir ju utfallet för den budget vi nu håller på att behandla väsentligt sämre än för många tidigare. Ecklesiastikdepartementets huvudtitel har ju dock svällt kolossalt un-

der de senaste åren, men alla vet att det är så många önskemål vi har. Det finns så många gropar att fylla.

Jag kan försäkra att statsutskottet just på denna punkt är mycket intresserat av att ärendet kunnat behandlas i hastigare tempo. Det visar ju de uttalanden som herr Sandler läste upp. Att ecklesiastikministern inte har kunnat få mera pengar i år för detta ändamål, vill jag för min del djupt beklaga. Man kan väl ändå säga att det är droppen som urholkar stenen när statsutskottet år efter år kommer igen på det sätt som här skett. Det kan i varje fall diskuteras huruvida statsutskottet gjort saken en större tjänst, om det i stället använt en ganska vanlig sats, som framför allt i år kommit till användning: »På grund av det statsfinansiella läget anser statsutskottet att motionen måste avslås» eller något liknande. Jag kan icke tro att herr Sandler skulle ha tyckt mera om en sådan formulering. Utskottet har försökt att med sin skrivning göra ytterligare en påtryckning. Jag misstänker för övrigt att ecklesiastikministern har möjlighet att mera detaljerat förklara saken än vad jag kunnat göra.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SANDLER (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var mycket intressant att höra, att statsutskottet är en droppe och regeringen är en sten. Så hårt vill i varje fall inte jag gå fram!

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Det är ett intressant principiellt spørsmål som herr Sandler här väckt. Jag hoppas att jag, sedan jag lämnat regeringen, kan bidra till den debatten på ett bättre sätt än jag gör i riksdagen i dag.

Men på en punkt vågar jag ändå se ganska frimodig ut. Det är ju på det sättet att i detta fall kan jag inte skylla på finansministern. Det är verkligen jag, som är ansvarig för fördelningen inom kapitalbudgetens ram. Då jag nu

Ang. nybyggnad för Musikaliska akademien med musikhögskolan

ändå har — om man vill använda det uttrycket — nonchalerat statsutskottet i år och min företrädare har gjort det tidigare, finns bara den grunden att bygga upp ett försvar på, att de övriga kapitalinvesteringar, som är föreslagna i propositionen, har en angelägenhetsgrad som är så hög, att en ansvarig departementschef ändå inför riksdagen vågar försvara, att han inte fått med ett anslag även till ett ändamål som detta. Det är i nuvarande läge det enda försvar jag kan uppmobilisera.

Anledningen till att de lärda verken, såsom museer, akademier och bibliotek, har haft det trångt och kommer att få det trångt är den nödvändiga upprustningen av universitet och högskolor. Alla som studerar statsverkspropositionens åttonde del ser hur koncentrationen skett till universiteten. Detta gäller även kapitalbudgeten.

Om vi hade offrat riksarkivet i år, herr talman, kunde vi kanske ha fått fram lite pengar till Musikaliska akademien. Men så ville jag inte handla. Jag ansåg och anser fortfarande, att även i den avvägningen riksarkivet, som är splittrat på 14, 15 ställen här i Stockholm — eller som rikarkivarien brukar uttrycka det: »Vi måste ju ändå skaffa ett hem åt Sveriges historia!» — måste gå före ett fullföljande av Musikaliska akademiens bygge, vars första och väsentliga etapp ändå är klar.

Ja, herr talman, detta är det enda sättet på vilket jag kan motivera, att jag inte heller i år ansett det möjligt att effektuera statsutskottets beställning.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Herr Sandler talade om det »mäktiga statsutskottet»; jag förstår att benämningen var ironisk i hans mun, sett mot bakgrunden av den relation över frågans behandling som han lämnade. Ja, visst har vi en parlamentarisk regering, men vi har samtidigt råkat i ett tillstånd, där riksdagen fått allt mindre och mindre att säga till om, där regeringens förslag så gott som obeskrurna går igenom och riksdagen ba-

ra nickar bifall till vad de vise männen i kanslihuset har kommit överens om.

Nu är inte detta någon unik fråga. Vi har upplevt mycket värre ting inom ecklesiastikdepartementets stat. Jag kan påminna om Chalmers tekniska högskolas biblioteksfråga, som ansågs vara löst 1947 men som fått vila ända fram till våra dar, innan den nu kommer att gå sin fullbord till mötes.

Jag skulle tro att felet med riksdagens budgetarbete ligger i att det är alldeles för splittrat. I statsutskottet är arbetet uppdelat på fem avdelningar, som i själva verket är fem av varandra oberoende utskott. Det är ytterst ställan statsutskottet i plenum ändrar vad en avdelning har föreslagit. Sedan har vi jordbruksutskottet, som i sin tur fungerar oberoende av statsutskottet. Vi har inom Sveriges riksdag ingen allmän översyn över budgetarbetet. Det viktigaste för att vi skall nå en riktig avvägning mellan olika anslagskrav är att vi får något organ — kalla det budgetdelegation eller finansutskott — som följer ärendenas behandling i stort under hela riksdagen. Nu är det ju ofta en sinkadus, vad som passerar igenom och vad som blir skjutet på framtiden.

Vad beträffar nybyggnaden för Musikaliska akademien, så är jag fullt ense med herr Sandler liksom även med herr Näsström om att det är mycket angeläget att den byggnadsfrågan får sin lösning. Men när vi ordnar förhållandena på det musikpedagogiska området, skall vi samtidigt inte glömma bort att det finns ett spirande musikliv med ty åtföljande undervisningsbehov även på andra håll i landet. Vi skall se till att vi inte koncentrerar all musikpedagogisk verksamhet till Stockholm. En sådan ordning kommer i själva verket att medföra betydligt större utgifter för statsverket — för att nu inte tala om kostnaderna för de enskilda individerna — än om vi sprider den musikpedagogiska verksamheten inom landet.

I sinom tid, herr talman, återkommer vi kanske från en viss landsända med våra önskemål i detta sammanhang.

Om lån till Uppsala studentkår för uppförande av studentmatsal

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vet inte, om det just på den här punkten lämpar sig så bra med en diskussion, huruvida vi skall ha en stark regeringsmakt eller en stark riksdagsmakt, men så långt kan vi väl ändå vara överens, att om riksdagen definitivt beslutar nya utgifter, så bör den också ungefär samtidigt besluta nya inkomster.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 3—23

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24

Om lån till Uppsala studentkår för uppförande av studentmatsal

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kamamren av herr *Osvald* m. fl. (I: 236) samt den andra inom andra kammaren av herr *Munktell* m. fl. (II: 286), hade hemställts, att 1958 års riksdag måtte anvisa ett lån å 1 360 000 kronor till Uppsala studentkår för uppförande och inredande av en studentmatsal med cirka 260 platser och kafélokal.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

a) att motionerna I: 236 och II: 286 icke måtte av riksdagen bifallas;

b) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anfört.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Under denna punkt behandlas en i denna kammare väckt motion, som gäller ett lån till Uppsala studentkår för att uppföra en studentmatsal, ett behov som i Uppsala är synnerligen trängande.

Jag skulle, herr talman, kunna argumentera ungefär på samma sätt som herr Sandler gjorde nyss i en annan fråga. År 1956 yttrade utskottet vid behandlingen av en då väckt motion i saken att ut-

skottet förutsatte att Kungl. Maj:t »vid budgetberedningen hösten 1956 toge förevarande lånefråga under förnyad omprövning, så att förslag i ämnet kunde föreläggas 1957 års riksdag». Men något förslag kom inte till riksdagen 1957, och då förutsatte utskottet »att Kungl. Maj:t tar ifrågavarande ärende under allvarligt övervägande vid budgetplaneringen för 1958/59»; och utskottet hemställde, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört.

Men Kungl. Maj:t har inte gjort anförning i år heller, och därför säger utskottet nu, att utskottet finner det uppenbart att Uppsala studentkårs matsalsfråga snarast bör och måste lösas. Det är utskottets uppfattning att staten bör lämna ett verksamt stöd för detta, och utskottet förväntar att Kungl. Maj:t skall finna det möjligt att vid höstens budgetarbete bereda utrymme för en kapitalinvestering för ändamålet.

Det kan naturligtvis inte fortgå på det sättet, att riksdagen bara uttalar önskemål och sedan dessa önskemål förblir ouppfyllda. Därför skulle jag nu ytterligare vilja understryka vad som här har sagts, och jag skulle vilja uttrycka den förhoppningen att herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet — som nu är närvarande i kammaren och som väl känner till de svårigheter, under vilka Uppsala studentkår arbetar — verkligen försöker att få fram de pengar som behövs för att Uppsala studentkår skall kunna sätta i gång med sitt matsalsbygge. Herr statsrådet vet ju bättre än de flesta av oss att här är det verkliga fara å färde. Med hänsyn till de prognoser, som bl. a. gjorts av universitetsutredningen, är det i högsta grad nödvändigt att denna fråga inte bara löses, utan löses snart.

Jag skall, herr talman, inte framställa något yrkande, men jag vill framföra den extra hälsningen till herr statsrådet att nu måste det verkligen göras någon-ting i denna sak.

För övrigt skall jag, herr talman, be att få instämma i det principuttalande, som herr Sandler gjorde under punkten 2 i det utlåtande vi nu behandlar.

Ang. lämpligare behandling av värnpliktiga, som av religiösa betänkligheter vägrar att utföra vapenfri tjänst

Häri instämde herr *Edström* (fp), fru *Hamrin-Thorell* (fp) och herr *Nils Hansson* (fp).

Herr **ARRHEN** (h):

Herr talman! De synpunkter, som framfördes vid behandlingen av punkten 2 i detta utlåtande, är applicerbara också på punkten 24. Det hade varit min avsikt att här framföra ungefär samma synpunkter, som herr *Sandler* på sitt utmärkta sätt nyss gjorde i sitt anförande.

Jag kan därför, herr talman, inskränka mig till att instämma i herr *Osvalds* anförande. Jag vill dock göra den personliga kommentaren, att jag i slutet av 20-talet som medlem av Uppsala studentkårs direktion var med och behandlade frågan angående byggandet av en studentmatsal i Uppsala. Den saken var angelägen då; hur mycket mera angelägen är den inte i dag, under de förhållanden som nu föreligger!

Jag ber alltså, herr talman, att få upprepa den vädjan, som herr *Osvald* riktade till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet.

Herr **NÄSTRÖM** (s):

Herr talman! Det var kanske en ödet nyck att det kom två ärenden så nära in på varandra, som visar hur det går när man i likhet med statsutskottet anser att det och det bör göras men pengarna inte kan anvisas. Det kommer flera sådana ärenden, och det är ganska belysande för hela situationen.

Statsutskottet har redan tidigare intagit en välvillig ståndpunkt i förevarande fråga, och i år kan väl utskottets skrivning av vissa uppfattas som en beställning. Vi anser att denna fråga bör utvecklas efter de linjer som utskottet angivit i sin skrivning. För min egen del har jag dock klart för mig — trots att jag varit med om skrivningen — att när vi kommer fram till nästa års budget kan mycket väl andra ändamål befinnas vara väsentligt mycket mera angelägna att tillgodose än detta, så att problemet ändå inte skulle kunna lösas. Det

vore att beklaga, men vi är väl alla så medvetna om hur den ekonomiska ställningen är, att det här inte behövs några fagra ord. Den kalla och nyktra verkligheten blir avgörande för vad vi kan göra och vad vi inte kan göra. Vi är fullt ense om att det hade varit mycket önskvärt att vi redan tidigare och senast i år kunnat medverka till att studentkåren får denna matsalsbyggnad, men det har inte varit möjligt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1958/59 till Musikaliska akademien med musikhögskolan jämte i ämnet väckta motioner m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion angående åtgärder till avhjälpande av vissa svårigheter för näringslivet i Blekinge län, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. lämpligare behandling av värnpliktiga, som av religiösa betänkligheter vägrar att utföra vapenfri tjänst

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckt motion angående beredande av möjlighet till lämpligare behandling av värn-

Ang. lämpligare behandling av värnpliktiga, som av religiösa betänkligheter vägrar att utföra vapenfri tjänst

pliktiga, som av religiösa betänkligheter vägrar att utföra vapenfri tjänst.

Första lagutskottet hade till behandling förehått en i andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 356, av herr *Eliasson* i Stockholm. I motionen hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte föreslå utredning beträffande möjlighet till lämpligare behandling av sådana värnpliktiga, som på grund av religiösa betänkligheter icke ansåge sig kunna utföra vapenfri tjänst.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion, II: 356, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herr *Gustafsson* i Borås, fröken *Bergegren* och herr *Eliasson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motion, II: 356, måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om en förutsättningslös utredning av frågan om åstadkommande av en lämpligare behandling av sådana värnpliktiga, som på grund av religiösa betänkligheter vägrade att fullgöra tjänst, var till de såsom vapenfria uttagits.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag känner mig knappast tillfreds med utskottets behandling av denna fråga. Nog är det väl orimligt, att vissa människor skall ådömas fängelsestraff, som de avtjänar såsom något slags martyrium eller något slags hedersupdrag — hur man nu vill ta det — utan att detta påverkar deras egen sinnesbeskaffenhet i positiv riktning eller torde påverka någon av deras meningsfränders sinnesbeskaffenhet. Utskottet medger självt, att det tycker att det inte är som det borde vara, men utskottet kan inte finna att något är att göra; den allmänpreventiva verkan för dem, som inte är fullt så samvetsömma, anser utskottet

motivera att man fortsätter på samma sätt som förut.

Inte heller jag kan finna att motionärens uppslag att låta åklagarmyndigheten utföra någon sorts gallringsverksamhet på detta område är särskilt lyckat. Det utskottet anför i det avseendet synes mig tämligen rimligt.

Men är det då så, att man inte kan göra någonting alls för att nå ett bättre sakernas tillstånd på detta område än för närvarande är fallet? Jag har svårt att tro det; i varje fall har utskottets egen motivering inte övertygat mig därom. Reservationen slutar med ett yrkande om en förutsättningslös utredning, och jag är för min del villig att pröva en sådan utväg. Så olustigt som det är att bura in folk på sätt som skett, tycker jag nog att man bör kunna offra en verkligt grundlig prövning av denna fråga, innan man säger sig själv att det inte finns något annat sätt än det vi för närvarande använder.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till reservationen.

I herr *Lundströms* yttrande instämde herr *Söderquist* (fp).

Herr AHLKVIST (s):

Herr talman! När man begär utredning i ett ärende, bör man enligt utskottsmajoritetens uppfattning kunna anvisa några vägar, som utredningen skall beträda för att nå ett resultat. Såvitt utskottet kunnat finna, har varken motionären eller reservanterna kunnat göra detta.

De värnpliktsvägrare det här rör sig om är ju inte sådana, som på grund av samvetsbetänkligheter vägrat att bära vapen. I det avseendet är ju författningen sådan, att det finns möjlighet att tillgodose dem, som på grund av samvetsbetänkligheter som sagt inte vill bära vapen. Men de det här gäller — framför allt medlemmar av sekten Jehovas vittnen — har inga samvetsbetänkligheter mot att bära vapen, utan deras betänkligheter riktas mot samhället. De vägrar över huvud taget att fullgöra någon

Ang. lämpligare behandling av värnpliktiga, som av religiösa betänkligheter vägrar att utföra vapenfri tjänst

tjänst, som ålägges dem genom någon myndighet i detta samhälle.

Nu är det i verkligheten så, att värnpliktiga i första hand kan slippa bära vapen genom att i stället användas i sjukvårdstjänst och dylikt. Anser någon att även detta har för mycket anknytning till det militära, kan han få en rent civil tjänst, exempelvis i skogsarbete. Även detta vägrar de värnpliktsvägrare, det här gäller, att utföra. Då blir det ju i praktiken så, att de såsom värnpliktsvägrare dömes till fängelse. Men de sättes i regel inte in i slutna fängelser, utan kommer på kolonier och får oftast utföra skogsarbete, alltså samma slags arbete som de skulle ha fått fullgöra, om de inte hade vägrat.

Jag kan kanske säga som reservanterna, att detta system inte är helt tillfredsställande, eftersom vederbörande inte föres till rätta genom straffåtgärden. Men som sagt vilka vägar, som man skulle kunna slå in på för att få vederbörande på andra tankar, har ingen kunnat säga. Reservanterna säger exempelvis, att olika möjligheter kan prövas. Om jag läst reservationen rätt, underkänner även reservanterna motionärens uppslag om att åklagaren skulle kunna medge åtalseftergift. Reservanterna hänvisar då till andra vägar. De säger exempelvis att det borde undersökas, om inte inkallelsen till det civila arbetet borde kunna ske genom den myndighet, för vilken arbetet utfördes — alltså inte genom den militära myndigheten. Man skulle i första hand undersöka, om inte detta kunde föra med sig att dessa värnpliktsvägrare fullgjorde sin värnpliktstjänst. Men jag vill då fråga, hur man skall få reda på detta genom en utredning. Det kan inte ske på annat sätt än genom en gallupundersökning, där man frågar vederbörande: »Om ni får en inkallelse genom annan myndighet än militär myndighet, är ni då villig att fullgöra värnpliktstjänsten?» Bli svaret härpå negativt, anser reservanterna att man bör undersöka, om man inte genom tillskapande av en särskild tjänstepliktslag — så att värnpliktsväg-

rarna inte behövde sortera under värnpliktslagen — kan inkalla dem till tjänstgöring och se om det hjälper. Men jag vill då fråga, hur en sådan utredning skall kunna ske på annat sätt än att man genom en gallupundersökning bland dessa värnpliktiga tar reda på om de skulle acceptera en dylik form.

När man nu vet att deras vägran inte är beroende av samvetsbetänkligheter mot att bära vapen, utan av att de inte anser sig vara medborgare i vårt samhälle utan medborgare i ett samhälle, som vi inte vet hur det ser ut, och att de följaktligen inte bör respektera vårt samhälles lagar, har utskottsmajoriteten mycket svårt att förstå vad det är för slags frågor denna utredning skall ägna sig åt och vilka förslag den kan komma att framlägga, som dessa värnpliktsvägrare skulle komma att acceptera. Eftersom utskottet inte kunnat ge några som helst anvisningar på vilka frågor utredningen bör pröva, har utskottet inte heller ansett sig kunna tillstyrka bifall till motionen, som ju inte gett något annat uppslag än att man skulle kunna lämna åtalseftergift i vissa fall.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tror att man inom utskottet utgått från att man vet alldeles för mycket om dessa problem. Jag anser det för min del inte alls orimligt att en utredning skulle kunna ske i kontakt med ifrågavarande människor och att man på det sättet sökte klargöra, om det finns en framkomligare väg än den som nu användes. Det är nog inte så självklart, att alla eller kanske ens flertalet av dessa Jehovas vittnen i längden finner det nuvarande systemet så tillfredsställande, att man är ovillig att diskutera anvisandet av framkomligare vägar. Det är detta som gör att utskottets ganska negativa inställning inte är tillfredsställande för mig. Jag tror att en utredning, som inte är bun-

Ang. lämpligare behandling av värnpliktiga, som av religiösa betänkligheter vägrar att utföra vapenfri tjänst

den av särskilda direktiv utan är försättningslös, kanske kan anvisa ett nytt och för både samhället och för de berörda personerna fördelaktigare sätt än det nuvarande att lösa problemet med dessa värnpliktsvägrare.

Herr LINDBLOM (fp):

Herr talman! Med hänsyn till den aktiva del jag personligen har tagit i diskussionen om de samvetsömma tidigare i kammaren — vilket en hel del som var med på den tiden torde känna till — kan det kanske förvåna en del att jag inte står bakom reservationen. Jag vill då säga, att saken har noggrant prövats och att motionen som sådan icke har syftat till samvetsömma värnpliktiga i allmänhet utan just till den kategori, som utskottets vice ordförande här nyss talade om. Denna kategori, som jag personligen haft åtskillig kontakt med, är av den beskaffenheten att jag inte tror att det över huvud taget finns någon möjlighet att skapa en lagstiftning, som tillfredsställer dem och som så att säga kan hindra dem från fängelsevistelse. Det är ju så som tidigare sagts att de inte har några samvetsbetänkligheter mot att bära vapen, men att de har samvetsbetänkligheter på det något underliga sättet, att de över huvud taget icke vill utföra något arbete som har med staten att göra. Jag vet då inte hur man skulle kunna hitta någon väg, på vilken man skulle kunna komma fram till en lösning av problemet. Ty det är väl ändå inte meningen att man skall skapa fullständig befrielse för dessa personer såtillvida, att de över huvud taget icke skulle inkallas. Det vore väl inte heller det rätta sättet. Det skulle ju leda till en åtskillnad mellan vissa grupper, som skulle komma att te sig stötande.

Problemet var uppe till behandling under det förberedande arbetet för 1943 års lagstiftning på hithörande område. Det visade sig då att man efter mycket prövande av olika möjligheter inte kunde finna någon annan lösning än den som man nu kommit fram till och som

närmast syftar till de personer, som av religiösa eller ideella skäl har samvetsbetänkligheter mot att bära vapen. Det kan i detta sammanhang kanske vara skäl att nämna, att den — om jag får kalla den så — ordinarie gruppen av de samvetsömma har funnit sig i den nuvarande ordningen och att dessa samvetsömma till och med går så långt i sin lojalitet att de också anser riktigt att de skall ha en något längre tjänstgöring än andra, så att det inte kan bli fråga om att någon så att säga skulle simulera för att få den förmånen. Därför menar de, att vi bör hålla hårt på att det skall vara sådana bestämmelser som förhindrar all simulation och som håller företeelsen på en aktningvärd nivå.

Eftersom motionen uteslutande avser Jehovas vittnen och jag inte kan se någon lösning av det problemet på grund av deras allmänna inställning, har jag inte kunnat följa reservationen, utan har anslutit mig till utskottets negativa ståndpunkt. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckt motion angående förenklat förfarande vid fördragning inför domstol av skriftligt bevismaterial; och

nr 24, i anledning av väckt motion om viss ändring av 23 kap. 7 § rättegångsbalken.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om ersättning till vissa familjeförsörjare vid deras barns sjukdom

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckta motioner angående en uppräknig av ersättningsbeloppen enligt militärsättningsförordningen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om ersättning till vissa familjeförsörjare vid deras barns sjukdom

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckta motioner om stöd i vissa fall åt familjeförsörjare vid deras barns eller andra anhörigas sjukdom.

Andra lagutskottet hade till behandling förehåft fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna nr 204 i första kammaren av herrar *Norling* och *Öhman* samt nr 261 i andra kammaren av herr *Senander* m. fl.,

dels ock de likalydande motionerna nr 205 i första kammaren av fru *Hamrin-Thorell* och fru *Gärde Widemar* samt nr 245 i andra kammaren av fröken *Elmén* m. fl.

I motionerna I: 204 och II: 261 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till åtgärder, som säkrade förvärvsarbetande mödrar rätt till ersättning i de fall, då sjuka barn behövde mödrarnas vård.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner,

- 1) I: 204 och II: 261; samt
- 2) I: 205 och II: 245,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr NORLING (k):

Herr talman! Vi har i motion nr 204 i denna kammare hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förslag till åtgärder för att säkra förvärvsarbetande ensamstående

familjeförsörjande husmödrar rätt till ersättning i de fall då sjuka barn behöver vård i hemmet. Vi har i motionen använt en väg för lösning, nämligen att ersättning för sådan vård skulle lämnas genom sjukförsäkringen med bortfall av karenstiden. Vid småbarns sjukdom kan fallen ofta vara av kortvarig natur, men även om så är förhållandet blir förlusten av arbetsförtjänsten mycket kännbar för familjens ekonomi om modern är ensam familjeförsörjare.

Utskottet avstyrker motionen med hänvisning till redan befintlig social hemhjälp och en planerad utbyggnad därav. Det har emellertid visat sig, att denna institution trots utbyggnaden inte på långa vägar kan ordna hemhjälp till alla som har behov av sådan och som har rätt till denna hjälp.

Familjeutredningen har anfört bl. a.: »I första hand kan konstateras, att många som söker social hemhjälp och är i stort behov därav ej kan få någon av brist på arbetskraft. I socialstyrelsens undersökning avseende år 1955 redovisade hemhjälpnämnderna under ett år 10 000 dylika fall. Denna siffra är i underkant eftersom vissa hemhjälpnämnder förklarar, att bokföringen över dem som sökt men icke kunnat få hjälp är ofullständig, och eftersom det står klart, att där arbetskraften är knapp många familjer som behöver social hemhjälp inte bryr sig om att ansöka därom, då de vet, att de inte har någon utsikt att få hjälp.»

Man framhåller vidare, att den tid familjerna nu kan behålla sin hemvårdarinna ofta är för kort. En hemvårdarinna får nämligen genomsnittligt stanna högst sex dagar i en familj.

Här föreligger således ett verkligt behov av hjälp i hemmen vid husmors sjukdom. Även om riksdagen tidigare i år medgivit ett ökat antal hemvårdarinnor, kvarstår likväl tiotusentals fall som inte kan få någon hjälp. Då här inte finnes någon prioritet för ensamstående familjeförsörjande kvinnor, kommer dessa i ett mycket besvärligt läge. När de ensamma måste svara för ekonomin och familjens uppehälle. För dessa blir ett barns sjukdom, då hemhjälp inte

Om upphävande av jordförvärvslagen m. m.

kan anskaffas, ekonomiskt svårare än egen sjukdom, då sjukersättning erhålles från sjukförsäkringen. För att lätta försörjningsbördan för husmödrar har vi därför föreslagit, att sjukersättning skulle utgå även vid barns sjukdom, om inte hemhjälp kunde anskaffas.

Detta är således endast en tänkt väg för lösning av denna fråga. Därför har vi också i motionen hemställt om förslag från Kungl. Maj:t till lösning av frågan om rätt till ersättning vid barns sjukdom i vad det gäller ensamstående familjeförsörjande husmödrar.

Enligt den kungörelse om social hjälp som utfärdats, skall social hjälp stå till förfogande för alla dem som behöver skötsel under kortare tid vid husmoderns sjukdom, bristande arbetsförmåga eller behov av vila eller därmed jämförbar omständighet. Vad vi här har motionerat om avser således i första hand självförsörjande eller familjeförsörjande ensamstående husmödrar.

Herr talman! Jag vill hemställa om bifall till motionens yrkande.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! I och med att husmödrarna kommit ut i förvärvslivet har svårigheterna vid sjukdomsfall blivit större och större. Man försöker avhjälpa dessa svårigheter genom att ställa hemvårdarinnor till förfogande. Så sker väl i de flesta kommuner. Denna hjälp är otvivelaktigt otillräcklig. Men det är början till en hjälp, som man räknar med skall bli en effektiv hjälp i framtiden allteftersom den byggs ut. Från utskottets sida har man därför inte velat slå in på någon annan väg. Man har naturligtvis inte kunnat tillstyrka motionens förslag, att hjälpen skulle gälla endast ensamstående mödrar med sjuka barn. Det kan ju finnas ensamstående kvinnor med andra anhöriga som behöver skötas vid sjukdom. Dessa kvinnor kan följaktligen komma i samma belägenhet och bör då också rimligtvis ha samma möjligheter att få ersättning. Att kontrollera och konstatera att sådant behov verkligen föreligger skulle emellertid nödvändiggöra en stor administrativ apparat.

Med åberopande av alla de skäl som utskottet ansåg föreligga för att inte tillstyrka motionen beslöt utskottet avstyrka den.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen I: 204; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om upphävande av jordförvärvslagen m. m.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av motioner om upphävande av jordförvärvslagen m. m.

Tredje lagutskottet hade behandlat sex i riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, vilka alla ägde samband med lagen den 3 juni 1955 (nr 272) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet (jordförvärvslagen).

I de likalydande motionerna nr 270 i första kammaren av herr *Lundström* m. fl. och nr 341 i andra kammaren av herr *Antby* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte för sin del besluta, att lagen av den 3 juni 1955 om inskränkt rätt att förvärva jordbruksfastighet skulle upphöra att gälla fr. o. m. den 1 juli 1958.

I de likalydande motionerna nr 120 i första kammaren av herr *Eskilsson* m. fl. och nr 144 i andra kammaren av herr *Hæggbloom* m. fl. hade hemställts, att riksdagen ville 1) besluta att för sin del upphäva mom. 2 och 3 i § 4 samt § 5 i lagen den 3 juni 1955 om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet (jordförvärvslag); samt 2) besluta att hos Kungl. Maj:t begära utredning avseende upphävande av jämväl övriga bestämmelser i denna lag.

Om upphävande av jordförvärvslagen m. m.

I de likalydande motionerna nr 98 i första kammaren av herr *Nilsson, Hjalmar*, m. fl. och nr 101 i andra kammaren av herrar *Petterson* i Degerfors och *Lundqvist* hade hemställts att riksdagen måtte besluta sådan ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 272) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet (jordförvärvslag) att 1 § 2, som lydde »där egendomen förvärvas av kommun eller annan dylik samfällighet för ändamål som avses i 1 § 4, 7 eller 16 lagen den 12 maj 1917 om expropriation» i stället skulle lyda »där egendomen förvärvas av kommun eller annan dylik samfällighet».

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att icke någon av förevarande motioner, I: 270 och II: 341, I: 120 och II: 144 samt I: 98 och II: 101, måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I. av herrar *Lindahl, Grym, Kristiansson, Bengtsson* i Halmstad, *Persson* i Tandö och *Svenning*, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

1. att icke någon av motionerna I: 270 och II: 341 samt I: 120 och II: 144 måtte föranleda någon riksdagens åtgärd, samt

2. att riksdagen — i anledning av motionerna I: 98 och II: 101 — för sin del måtte besluta att 1 § första stycket jordförvärvslagen skulle erhålla följande lydelse:

»Fast egendom, som är taxerad som jordbruksfastighet, må ej genom köp, byte eller gåva förvärvas utan tillstånd av lantbruksnämnd. Sådant förvärvstillstånd erfordras dock ej

1. där förvärvaren är kronan, landskommun, köping, stad eller municipalsamhälle;

2. där egendomen förvärvas av annan kommun än under 1 sägs eller annan dylik samfällighet etc. — — — sistnämnda andel.»

II. av herrar *Osvald, Ebbe Ohlsson, Åhman, von Seth* och *Johnsson* i Kastanjegården, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den ändrade avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

1. att riksdagen i anledning av motionerna I: 270 och II: 341 samt I: 120 och II: 144 måtte hemställa hos Kungl. Maj:t att utan dröjsmål tillsätta en utredning för förberedande av jordförvärvslagens upphävande, samt

2. att motionerna I: 98 och II: 101 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **LINDAHL** (s):

Herr talman! Strängt taget har de ledamöter, som återfinns under reservation nr 1, inte så mycket otalt med utskottet. Vi är ju fullt på det klara med att jordförvärvslagen i allmänhet är av stor betydelse, och det har vi också understrukt i reservationen. För min personliga del har jag den uppfattningen, att om jordförvärvslagen inte funnes, finge vi hitta på något liknande. Den ändring som vi reserverter föreslår, innebär sålunda inte någon rubbning av jordförvärvslagens fundament. Det är endast en detalj, som vi vill ha bort ur lagen, och vi anser inte att ändringen försvagar jordförvärvslagen.

Det är, herr talman, ingen nyhet som motionärerna och reserverterna här kommer med. Snarare är det tvärtom. Kommunernas rätt att förvärva jord utan att gå vägen över lantbruksnämnden fanns ju i lagen ända fram till år 1955, då lagen av någon oförklarlig anledning blev ändrad. Jag säger »oförklarlig», ty såvitt jag vet har i fråga om kommunerna och deras jordförvärv ingenting inträffat som motiverar den anordning som då kom till och som innebär att kommunerna kom att falla under jordförvärvslagen.

Ändringen har efter vad jag vet aldrig kunnat motiveras, då man inte fått fram några fall som visar att kommunerna, när de hade frihet att köpa jord, missbrukade denna frihet och spekulera

Om upphävande av jordförvärvslagen m. m.

rade i det ena eller andra avseendet. Ingen har velat göra detta gällande, och jag tror inte heller att det har förekommit.

När 1951 års utredning sysslat med denna fråga, skickades dess förslag ut på remiss till bl. a. lantmäteristyrelsen. Styrelsen sade då, att den för sin del inte kunde finna, att kommunerna borde läggas under jordförvärvslagen. Nu har visserligen lantmäteristyrelsen i anslutning till de remitterade motionerna — utan någon enligt mitt sätt att se saklig motivering — intagit en annan ståndpunkt. Men det finns en hel del överlantmätare i detta land — och jag fäster särskilt stort avseende vid vad man säger från det hållet — som ansett, att kommunerna skall erhålla den frihet som har krävts i motionerna.

Reservanternas uppfattning i denna fråga grundar sig framför allt på den utveckling som har skett i kommunerna, särskilt i städer och andra tätorter. Jag behöver inte tala om för någon vilken förändring som har inträffat. På grund av den industriella utbyggnaden och på grund av bostadsbebyggelsen har ju faktiskt raden av tätorter fått ett helt annat ansikte än tidigare. Ingen kan förneka att det kommunala initiativet verksamt bidragit härtill. Utan kommunal medverkan skulle denna utbyggnad, som alla hälsar med tillfredsställelse, ha avstannat. Kommunerna har i denna sin verksamhet inte bara haft riksdagens välsignelse, utan riksdagen har helt enkelt ålagt dem att undanröja hindren för anskaffande av bostäder till respektive orters medborgare.

Jag vill ingalunda säga att jordförvärvslagen har skapat svårigheter då det gäller markförvärv för relativt snar bebyggelse. Den saken är ju så klar att jag inte behöver närmare gå in på den. För i stort sett alla kommuner, men framför allt för kommuner med tätorter, gäller det emellertid inte bara att planera för dagen, utan de måste också tänka på framtiden. När det gäller ägandet och användandet av marken finns det alltid en del frågor som måste lösas så att inte kommande generationer skall

få det alltför besvärligt. Jag misstänker nämligen, att i den planering som man måste företa för att över huvud taget i framtiden få fram det man vill, måste man ha klart för sig att även jordförvärv som inte är dagsaktuella måste klaras upp så att man inte bereder de efterkommande svårigheter. Det är väl önskvärt att man gör det så lätt som möjligt för kommande generationer, och då bör man göra det även i detta avseende.

Jag skall inte framföra många exempel på vad det här rör sig om, men det är väl alldeles klart att det faktiskt inte finns många tätorter, det må vara städer eller köpingar, där man inte har vissa storhetsdrömmar. Man tänker sig att det i framtiden skall bli en industriell utbyggnad, nya industrier och möjligen utbyggnad av de gamla, och man tänker vidare på de anordningar som en växande befolkning behöver för sin trivsel och dylikt.

Jag inbillar mig således att man bör försöka göra det lättare för kommunerna att satsa på markförvärv som de egentligen inte avser att bygga ut omedelbart men som de räknar med att i framtiden bebygga. Vad marken skall användas till är ju inte klart, men det är en sak som kommande generationer får avgöra.

Det går naturligtvis att skaffa mark även under de nuvarande förhållandena, men om det gäller mark som vederbörande tvivlar på skall komma att användas så snart, måste ju kommunerna göra en utredning och tala om vad som skall finnas på platsen. Då är det i allmänhet på det sättet, som vi alla känner till, att i och med att en stad eller en tätort har sagt att den behöver den och den marken och också upplyst om att den skall ha den till bebyggelse o. s. v., så ligger markvärdestegringen och väntar och kommer lika säkert som ett brev på posten. Detta gäller ju framför allt — vilket också motionärerna påpekat — områden som ägs av flera personer. Om en kommun kan förvärva mark utan ofentligt förkunnande, då man inte själv vet vad marken skall användas till men

Om upphävande av jordförvärvslagen m. m.

har en bestämd känsla av att den kommer att behövas i framtiden, så finns det vissa möjligheter att köpa mark till ett hyggligt pris.

Det har vidare sagts att det finns risk för att kommunerna i kapitalplaceringssyfte skulle vilja lägga sig till med en del jord. Så är det ju i själva verket inte. Den som känner kommunernas ekonomiska ställning i dag är fullt på det klara med att det inte finns pengar att lägga ner på det sättet. Kommunernas likviditet är i allmänhet inte lysande. Det vet varje kammarledamot som tänker på sin egen kommun. Man gör inte ett köp utan att man anser att det är behövt. Det gäller även jordförvärv. Man har inget kapital att placera i skog och mark utan att man vet att denna skog och mark så småningom skall bli behövt.

Jag skulle med detta, herr talman, ännu en gång vilja understryka betydelsen av att kommunerna på denna punkt erhåller den tidigare friheten från att ligga under jordförvärvslagen, det är ju ingenting annat som begärs. Samtidigt avskaffas onödigt krångel, och det kan väl heller inte skada om så blir förhållandet.

Jag skulle vidare vilja säga ett par ord till de reservanter, som återfinnes under reservation nr 2. Det är möjligt att de har den uppfattningen, att det antingen skall vara allt eller intet. Då är det inte mycket att göra åt saken. Jag tycker att det skulle vara taktiskt klokt av dem, när de nu går in för en linje som syftar till att få bort jordförvärvslagen, att ta den detalj som vi erbjuder i reservation nr 1. Det vore ändå en bit på vägen. Därför tycker jag att vi i detta fall borde komma överens. Tredje lagutskottet brukar ju samsas, fast vi inte gjort det på denna punkt. För reservanterna under reservation nr 2 vore alltid något vunnet, om de stödde reservation nr 1 när den stunden är inne.

Härmed, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag, förutom i de delar som gäller motionerna nr

I: 98 och II: 101, där jag ber att få yrka bifall till reservation nr 1.

I detta anförande instämde herr *Grym* (s).

Herr *ESKILSSON* (h):

Herr talman! Jag står bakom en av de motioner som behandlas i detta utskottsutlåtande, och det är anledningen till att jag vågar ta till orda, fastän jag inte har deltagit i utskottets behandling av ärendet.

Jag ser nog på jordförvärvslagen från en helt annan utgångspunkt än vad den siste ärade talaren gjorde. Vi har ifrån högerhåll alltid varit tveksamma inför denna lagstiftning eftersom den är oförenlig med vår uppfattning om äganderätt och näringsfrihet. Dessa betänkligheter mot lagstiftningen har ökat allt eftersom utvecklingen visat lagens avigsidor. Inför den starka minskningen av jordbruksbefolkningens antal, som har skett under senare år och som beräknas även i framtiden, ter sig jordförvärvslagen numera som en både otidsenligt och obehövt kvarleva från en tid med helt andra förhållanden än nu.

I de motioner som har väckts från högerhåll, I: 120 och II: 144, föreslår vi att lagens inskränkningar i jordbrukarnas rätt att förvärva jordbruksfastigheter upphäves. Dessa inskränkningar kan medföra stora olägenheter både för den enskilde jordbrukaren, vare sig han sedan är köpare eller säljare, och för näringen som sådan. Läget har ju inom jordbruket under åtskilliga år präglats av en betydande avfolkning, och i vissa delar av landet pågår denna avfolkningsprocess i raskt stigande takt. Det är under sådana förhållanden inte ett förstahandsintresse att försvåra jordbrukarnas egna rationaliseringssträvanden genom en stelbent lagstiftning, utan det angelägnaste bör tvärtom vara att se till att det arbete och de kostnader som lagts ned på en gård inte helt skall spolieras genom svårigheter att försälja den.

Samtidigt som avfolkningen vid vissa

Om upphävande av jordförvärvslagen m. m.

gårdar pågår i mycket rask takt finns det från andra håll önskemål om att utöka åkerarealen för att därigenom skapa ändamålsenliga brukningsdelar, t. ex. med hänsyn till en rationell maskinavvändning. Nu kringgås i stor utsträckning förvärvslagen genom att man arrenderar en granngård i stället för att köpa den. Utvecklingen har visat att antalet s. k. blandjordbruk, d. v. s. brukningsenheter, där brukaren såväl äger som arrenderar åkerjord har ökat rätt väsentligt under senare år. I hela landet utgör dessa jordbruk för närvarande ca 11 procent av samtliga jordbruk. För fem år sedan utgjorde de knappt 9 procent. Det har alltså skett en ganska snabb utveckling under en kort tid.

På detta sätt blir lagens bestämmelser många gånger illusoriska, men det förhindrar dock en sammanslagning genom köp, som kunde vara ändamålsenligare än annat brukningssätt. Det är inte säkert att man från det allmännas sida bättre än jordbrukarna själva kan bedöma en sådan åtgärds ändamålsenlighet.

I vissa delar av landet finns speciella motiv för en ändring av jordförvärvslagen så att en jordbrukare, som förut är fastighetsägare, får möjlighet att göra ytterligare fastighetsförvärv. Jag tänker t. ex. på förhållandena på slättbygderna, där det numera är stora selskapsättningar vid jordbruket under vinterhalvåret. Arbetslösheten bland lantarbetarna har varit besvärande under senare år, framför allt vid slättjordbruket. Om en gård saknar skog är det över huvud taget omöjligt att bereda arbete under vintern för de anställda. I sådana fall skulle skogsinnehav kunna förhindra en annars nödvändig permittering av de anställda.

Det finns emellertid exempel på att ett sådant skäl som önskvärdheten att bereda sysselsättning för de anställda under hela året icke räcker till för att en slättbonde skall få köpa ett skogskifte eller en skogsgård. Jag fick här om dagen ett typiskt exempel från mitt eget län på hur man kan förfara i ett sådant fall. Jag har hört liknande exem-

pel även ifrån annat håll. En lagstiftning som har sådana konsekvenser bör enligt vår mening helst upphävas eller åtminstone ändras så att de mest stötande avigsidorna försvinner.

Jag hade, herr talman, velat yrka bifall till första punkten i klämman i motion nr 144 i andra kammaren. Där yrkas nämligen ändring i de paragrafer som försvårar för jordbrukare att förvärva annan jordbruksfastighet. Tyvärr kan ett sådant yrkande inte ställas under proposition. Jag får därför nöja mig med att instämma med reservanterna i reservation 2 till utskottets utlåtande, i vilken reservation begäres en utredning för förberedande av jordförvärvslagens upphävande, ett yrkande som även ingick i den motion som jag varit med om att väcka.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservation 2 av herr *Osvald* m. fl.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! De motiv, som anföres för att bibehålla jordförvärvslagen, är av flera olika slag. Man vill t. ex. förhindra spekulationsköp, där köparen endast vill förvärva en egendom för att komma åt att avverka stora skogstillgångar. Man vill vidare förhindra att jord förvärvas för kapitalplacering, och man vill också förhindra att jord kommer i händerna på personer, som inte kan bruka den på rätt sätt. Jordförvärvslagen anses dessutom vara av stort värde för strukturrationaliseringen inom det svenska jordbruket.

Vad först beträffar motiven att man vill förhindra spekulationsköp och kapitalplaceringsköp vill jag säga, att de syftemålen kan nås på andra sätt. Förden skull behöver man inte längre ha kvar jordförvärvslagen. Strukturrationaliseringen åter går för närvarande utomordentligt bra, och den kanske t. o. m. skulle gå ännu bättre om jordförvärvslagen inte fanns.

Härutöver anföres emellertid ett par mera principiella skäl för lagens bibehållande. Det ena är ett skäl, som fram-

Om upphävande av jordförvärvslagen m. m.

hölls redan av dåvarande jordbruksministern när lagen första gången antogs av riksdagen, nämligen att jorden inte skall få fördyras för jordens brukare. Det motivet har väl under årens lopp helt förlorat sin slagkraft.

Återstår ytterligare ett motiv, nämligen att jorden bör behållas i den jordbrukande befolkningens hand. Jag medger att detta kan vara ett viktigt önskemål, men vi, som står för reservation 2 vid detta utlåtande, menar, att det är principiellt otillfredsställande, att en enskild medborgare inte skall tillåtas att förvärva ett visst slag av egendom. Därför anser vi av rent principiella skäl att jordförvärvslagen inte längre bör äga bestånd, utan att den bör upphöra.

Härtill skulle jag, herr talman, vilja foga några reflexioner. För närvarande pågår, såsom bl. a. framhölls av herr Eskilsson, en snabb avfolkning av vår landsbygd. Det brukar sägas att det varje dag nedläggs tio å femton småbruk här i landet. Det blir alltså varje år ett mycket stort antal jordbruksfastigheter lediga. I vissa fall kan de naturligtvis arrenderas ut, men i andra fall måste de säljas.

Bland dem, som anser att jorden skall bevaras i den jordbrukande befolkningens händer, är det många som ser på denna företeelse (avfolkningen) med ganska gott jämnmod. Man anser till och med att delar av Sveriges åkerjord borde planteras med skog. Samtidigt håller man emellertid i andra sammanhang på att man skall bevara en levande landsbygd. Men vill man ha en levande landsbygd, vore det väl bättre att låta dem, som ville, få köpa jord i stället för att begränsa antalet köpare med hjälp av jordförvärvslagen. Önskemålet kan väl inte vara att jorden skall läggas öde i stället för att låta en icke jordbrukare köpa den.

Nu kan det naturligtvis sägas, att man inte omedelbart kan upphäva jordförvärvslagen, utan att det kan behövas en viss övergångstid, att man kan behöva göra vissa undersökningar för att se vad man skall sätta i stället för jordförvärvslagen. Av den anledningen har vi, som

står för reservation nr 2, föreslagit att man hos Kungl. Maj:t skulle hemställa om en utredning för att förbereda jordförvärvslagens upphävande.

Som bekant har vid olika tillfällen framställts förslag om att man skulle göra ytterligare undantag från lagen utöver dem som redan gjorts. Herr Lindahl formulerade det så, att man borde åt kommunerna ge den frihet som de tidigare hade haft. Jag skulle vilja säga, att vi borde ge den friheten tillbaka till alla, som tidigare haft möjlighet att köpa jord. Men då vi som står för reservation nr 2 ändå inte har velat gå med på detta yrkande, beror detta ingalunda på, som herr Lindahl menade, att vi kräver allt eller intet. Det förhåller sig nämligen så, att om vi avskaffar lagen eller gör ytterligare undantag, kan därigenom visserligen undanskaffas vissa orättvisor eller olägenheter, men då kommer i stället andra orättvisor att framstå desto påtagligare. Därför anser vi det riktigare att lagen upphäves helt och hållet på en gång. Vi skall inte bry oss om att plöttra med undantag av än det ena och än det andra slaget.

Därför, herr talman, ber jag få yrka bifall till reservation nr 2, där vi dels kräver en utredning om de förberedelser som behövs för att avskaffa jordförvärvslagen, dels yrkar att motionerna I: 98 och II: 101 inte skall föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr OHLSSON, EBBE, (h):

Herr talman! I stor utsträckning är vi eniga om de problem, som möter oss i tredje lagutskottet, men en del frågor är ständiga stridsfrågor — till exempel jordförvärvslagen, där vi var och en å sin sida försvarar ståndpunkter som är intagna sedan gammalt. I år har i alla fall den lilla sensationen inträffat, att vi haft att behandla en socialdemokratisk motion om att jordförvärvslagen inte skall gälla kommunerna. För en sådan uppmjukning av lagstiftningen föreligger också en reservation, som herr Lindahl nyss har talat för.

Om upphävande av jordförvärvslagen m. m.

Att ett sådant undantag skall göras är såvitt jag kan finna inte rimligt. Om lagen är till ohägn för tätorternas sunda utveckling, vilket det naturligtvis är riktigt att den är, så är den också till ohägn för den enskilde. Och då skall det ske en ändring på en gång, som herr Osvald nyss sade. Då skall lagbestämmelserna om jordförvärv bort i sin helhet.

Jag vill emellertid livligt hoppas, att den lilla irritation, som alltså kommit till synes i reservation nr 1 från en del av de socialdemokratiska utskottsledamöterna, skall bli den lilla tuva som till slut stjalper hela lasset, det vill säga att frågan om jordförvärvslagens avskaffande kommer att försvinna ur riksdagsdebatterna, vilket inte vore en dag för tidigt. Enligt vår uppfattning, som närmast kommer till uttryck i reservation nr 2, finns det nämligen inte längre något fog för att behålla lagen. Den har tjänat ut och bör skyndsammast försvinna ur lagstiftningen. De tidigare inte helt oberättigade motiven, att alltför hård konkurrens om jordbruken skulle leda till så höga värden på fastigheterna, att jordbrukarna själva inte kunde konkurrera om dem, håller inte längre, då värdena på jordbruksfastigheterna trots lagen nu nått en gräns, där räntabiliteten blivit allt mindre och i vissa fall är helt obefintlig. Om lagen komme bort, vore det givetvis inte otänkbart att de tusentals mindre jordbruk, som i dag — till stor skada för landsbygden — förlorar sina ägare, i flera fall kunde få intresserade spekulanter, som oavsett räntabiliteten måhända skulle rusta upp boningshusen för att åtminstone få en fristad från tidens jäkt.

En sådan utveckling — och herr Osvald har nyss också varit inne på detta — borde i stället vara till stort gagn för en landsbygd, som i varje fall inom betydande områden av vårt land i dag inte längre är vad den borde vara, nämligen en levande landsbygd, och där de kvarvarande människorna inte längre har någon som helst framtidstro.

De bärkraftiga jordbruken saluförs

nu i betydligt mindre utsträckning än vad tidigare varit fallet, vilket näppeligen beror på förekomsten av jordförvärvslagen, som ju alltså kan kringgå, utan snarare på det förhållandet, att jordbrukarna numera har fått fullt klart för sig, att pengar på banken inte skapar samma trygghet som det realkapital som finns i en fastighet. När det till äventyrs finns jordbruksfastigheter till salu, bör ägarna få sälja dem till den högstbjudande, var han än hör hemma, utan att statens lantbruksnämnder lägger sig i affären. Har en jordbrukare under årtionden lagt ned arbete och kapital i sin fastighet, så bör han även ha samma rätt och samma frihet vid en eventuell försäljning som andra medborgare i landet. Jordbrukarnas egna möjligheter att på ett förnuftigt och föredömligt sätt bedriva den yttre rationaliseringen är i tidigare sammanhang klart omvittnade och bör på alla sätt underlättas.

En beklaglig sak är även det förhållandet, att lantbruksnämnderna i de olika länsdelarna utgår från mycket skilda bedömningsgrunder vid sin handläggning av dessa problem. Denna olikartade bedömning har många gånger vållat stor irritation.

Jag tror att det nu vore på tiden att få till stånd en utredning i dessa frågor och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Osvald m. fl.

Herr JOHANSSON, ROBERT, (cp):

Herr talman! Jordförvärvslagen och den debatt som här råder omkring den visar ju, att vi har olika utgångspunkter och olika syn på de problem, som är aktuella i detta sammanhang. Jag vill, herr talman, redovisa min uppfattning, som är grundad på det förhållandet, att jag bor två mil utanför Göteborg. Jag anser mig därför ha en viss anledning att personligen kunna bedöma vad denna lag har betytt och betyder för utvecklingen på detta område.

Det är klart att intill en storstad, såsom fallet är i min hembygd, har tryck-

Om upphävande av jordförvärvslagen m. m.

ket från de kapitalstarka grupperna utanför jordbruket, när de fritt får vara spekulanter, mycket större möjligheter att göra sig gällande än vad herr Ohlsson här ansåg sig kunna påstå med de erfarenheter han har ifrån sin landsdel. Det är denna min erfarenhet som säger mig, att lagen har haft en mycket angelägen uppgift, och som ger mig den bestämda uppfattningen, att vi även i fortsättningen har stor anledning att slå vakt om lagstiftningen på detta område, då lagen allt fortfarande har en angelägen uppgift. Det har varit ett erkänt samhällsintresse att äganderätten till jorden skulle bibehållas i den jordbrukande befolkningens hand, och med hänsyn till det ekonomiska tryck, som råder ifrån övriga befolkningslager, gäller detta ännu i dag. Reservanterna under reservation nr 2 talar om att priserna på jordbruk numera skulle nått en sådan höjd, att inskränkningen i rätten att köpa inte längre betyder något för prisutvecklingen. Å andra sidan säger man från reservanternas sida, att det inte är mer än rätt att den som lagt ned sitt kapital och arbete i en fastighet skall ha möjlighet att söka den köpare som är villig att betala mest.

Nu är det ju på det sättet, att prisutvecklingen i fråga om jordbruksfastigheter har gått snabbare än på något annat område. Jag skulle vilja förklara utvecklingen på det sättet, att en ung jordbrukare alltid är optimistisk och tror på sin egen förmåga att ta ut större skördar av jorden än den gamle brukaren gjort. I många fall har den unge jordbrukaren blivit besviken. Den prisutveckling som nu råder på jordbrukets område ger inte anledning att uppmuntra till ytterligare prisstegring. Det högt pressade fastighetspriset är tillräckligt för dem som själva vill utöva jordbrukaryrket.

Det har vid behandlingen av detta ärende, åtminstone såvitt jag kan förstå, uppstått ett visst missförstånd när det gäller vem som skall ha rätt att förvärva jordbruk. Enligt erfarenheter från min hembygd har den, som själv vill bruka jorden, i allmänhet också

möjligheter att söka och få sådant tillstånd. Läser man dagspressen finner man också att det titt och tätt förekommer romantiska reportage om att både kontorsflickor och andra övergivit sin tidigare näring och blivit jordbrukare. Jag tror inte att det här är fråga om någon speciell tillämpning enbart i mitt län, Älvsborgs län — det görs nog på liknande sätt över hela landet. Den som verkligen vill bli jordbrukare och sysselsätta sig inom jordbruket med sin egen arbetskraft, den har också möjlighet att få tillstånd till förvärv av en jordbruksfastighet.

Jag skulle helst helt enkelt vilja sluta med att yrka avslag på reservation nr 2 med stöd av vad jag här anfört, men jag skall säga något också om reservationen under punkt nr 1. I det fallet har det uppkommit ett irritationsmoment, som någon talare sade från denna talarstol. Han hoppades att det skulle bli den tuva, som till slut skulle stjälpas omkull hela jordförvärvslagen.

I utskottet fick jag den uppfattningen, att hela diskussionen i denna del kommit i gång på grund av ett missförstånd om lagens tillämplighet. Det är ju så, att kommunen har möjlighet att genom ett enkelt förfarande hos inskrivningsdomaren få lagfart för sitt förvärv utan att söka tillstånd hos lantbruksnämnden. Lagarten kan erhållas genom en så enkel utredning som ett protokollsutdrag, där man anger skälen för förvärvet. När denna enkla utredning är presterad, får man, som sagt, lagfart direkt hos inskrivningsdomaren.

Att detta skulle offentliggöra förvärvets innebörd och att det därigenom skulle påverka prisutvecklingen på detta område, har jag mycket svårt för att tro. Däremot är det alldeles riktigt, som sagts ifrån denna talarstol, att om man gör en uppluckring i detta fall, så är det givetvis en fara för hela lagstiftningen på detta område. Jag vill förden skull — med hänsyn till att kommunen genom denna enkla utredning kan få sina legitima behov av förvärv lagfarna — även yrka avslag på reservationen under punkt nr 1.

Om upphävande av jordförvärvslagen m. m.

Jag tror, herr talman, med den erfarenhet jag har om lagens tillämpning i min hembygd och med kännedom om vad lagen har betytt särskilt i områdena kring storstäderna, att det är en angelägen sak att vi får behålla lagen, både som ett instrument för den framtida rationaliseringen och som en möjlighet att bevara jorden i den jordbrukande befolkningens ägo.

Med dessa ord, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Herr OSVALD (fp) kort genmäle:

Herr talman! I anslutning till det som herr Johansson nu har sagt skulle jag vilja framhålla att situationen för närvarande i själva verket är den, att utbudet och bortfallet av jordbruksenheter är betydligt större än antalet köpare. Det går inte att få köpare till alla de småbruk, som nu lägges ned.

Nu säger herr Johansson, att man bör bevara jorden i den jordbrukande befolkningens ägo. Jag medger, att det ligger mycket i detta, men jag vill då ställa frågan: Är det bättre att låta jorden komma i lantbruksnämndernas händer än att den får komma till andra ägare?

Herr JOHANSSON, ROBERT, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Min erfarenhet på den punkten grundar sig på att ödegårdarna i mitt hemlän ägs av icke jordbrukare och att det därvidlag har skett en sorglig utveckling. Men att det i dag skulle finnas svårigheter att få köpare till småbruk stämmer inte överens med vår erfarenhet. Det visar sig nämligen i min hembygd, att vilket småbruk som än blir till salu köps till priser, som gör att man ställer sig frågan: Hur skall vederbörande kunna klara sig?

Herr OSVALD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om det är på det sättet, så behövs det faktiskt inte någon jordförvärvslag! Ty de olägenheter, som man vill undvika och som kan uppkomma genom spekulationsköp och kapitalplaceringssköp, kan man förhindra på annat sätt.

Herr JANSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Denna fråga är ju inte ny. Det har närmast blivit så, att jordförvärvslagen har blivit en stående tvistefråga här i riksdagen, och det är ju inte i och för sig att förvåna sig över att så är fallet.

Jag tror ändå att man ifrån alla håll, där man nu så varmt talar för jordförvärvslagens upphävande i det ena eller andra avseendet eller i dess helhet, mycket överdriver de olägenheter som lagen som sådan medför.

Jag kan erinra om vad jag sade 1955, då den lag som nu gäller antogs, nämligen att jag förutsatte att lagen skulle komma att tillämpas liberalt. Det har också skett i en utsträckning, som jag måste säga att jag då knappast ansåg möjlig.

Nu kan det måhända sägas, att om man kringgår lagen på detta sätt, genom att lämna förvärvstillstånd utan att lagen direkt ger stöd härför, så innebär det en uppluckring av lagen som därför borde slopas, men jag vill påstå, att uttalandena i den riktningen trots allt är något felaktiga. Vad som skett är nämligen, att man ansett sig kunna gå med på att i större utsträckning än tidigare lämna förvärvstillstånd till, jag vill säga, icke jordbrukare, när det gällt mindre jordbruksfastigheter som inte kunnat placeras hos andra köpare. Den erfarenheten har jag från det län jag här representerar.

När det gäller kommunernas förvärv av jordbruksfastigheter och motionerna i denna fråga här och i medkammaren, så har dessa kommit till stånd — så har sagts mig — på grund av att lantbruksnämnden i mitt län icke lämnat en viss kommun tillstånd att förvärva en jordbruksfastighet men däremot lämnat förvärvstillstånd till en disponent, som redan innehade jordbruksfastigheter och som förvärvade även den ifrågavarande fastigheten. Det är riktigt att lantbruksnämnden lämnat förvärvstillstånd till en disponent, sedan han förbundit sig att sälja de jordbruksfastigheter han förut hade. Samtidigt fick han av lantbruksnämnden åläggande, vid ett vite av

Om upphävande av jordförvärvslagen m. m.

90 000 kronor, att förbättra fastigheten, att bygga om bostadshuset och rusta upp ekonomibyggnaderna. Det gällde en fastighet med ett stort skogsbestånd, som kommunen, såvitt vi kunde förstå, inte hade någon som helst anledning att förvärva vare sig för fritids- eller bostadsbyggnadsändamål; ett köp för kommunens räkning måste därför betraktas som en ren kapitalplacering. Men lantbruksnämnden bedömde läget så, att jordbruksfastigheten borde kunna bestå och brukas som självständig enhet något som nu också är fallet.

I anknytning till detta skulle jag vilja säga några ord om reservation nr 1, som går ut på att jordförvärvslagen skulle upphävas såvitt gäller kommunernas förvärv. Också jag skulle ha anslutit mig till den reservationen, om de svårigheter hade förelegat som man redovisar i motionen och reservationen, när det i praktiken gäller för kommunerna att förvärva jord för fritidsverksamhet med flera sådana ändamål som kommunerna enligt lag har skyldighet att svara för. Men så ligger det inte till. Vi har i utskottets skrivning försökt klargöra alla de fall, där kommun icke behöver söka tillstånd för sina jordförvärv — jag skall inte citera utskottets yttrande, men där framhålles klart vilka fall det gäller. Och därutöver kan jag inte se att kommunerna skall kunna ha några legitima behov att förvärva jord eller skog. Men givetvis finns också andra fall, där det kan vara till fördel för jordbruket eller ur allmän synpunkt fördelaktigt, att kommun förvärvar en jordbruksfastighet, och då har lantbruksnämnden rättighet att även i sådana fall lämna kommunen förvärvstillstånd.

Nå, säger då reservanterna, men här måste ju en utredning presteras, och det blir sålunda känt att kommunen uppträder som spekulant på en eller flera fastigheter. Om man inte behöver söka förvärvstillstånd hos lantbruksnämnden, heter det, måste man ändå inför inskrivningsdomaren redovisa anledningen till förvärvet. Ja, visst måste man göra det! Men detta förhållande grundar sig inte på jordförvärvslagen, utan man måste ju

söka lagfart vilken fastighet man än köper, om man skall bli lagfaren ägare av densamma, och det gäller naturligtvis även för kommunerna. Jag kan sålunda inte för min del tillägna mig den uppfattningen, att jordförvärvslagen som sådan kan vara till någon större nackdel för kommunerna när det gäller deras möjligheter att förvärva jord för att fullgöra de skyldigheter, som enligt lag åvilar dem. Därför har jag inte heller kunnat ansluta mig till den socialdemokratiska reservationen på denna punkt.

Reservationen nr 2 är ju i detta sammanhang mera intressant — ta inte illa upp herr Lindahl, om jag tycker det — därför att här har man ju faktiskt gått ifrån motionärernas förslag om upphävande av jordförvärvslagen helt eller delvis. Högern har ju motionerat om att vissa paragrafer i jordförvärvslagen skulle tagas bort, och i en motion från folkpartihåll har ju föreslagits att jordförvärvslagen skulle upphöra att gälla den 1 juli 1958. Man tycks ha kommit underfund med att i det nuvarande politiska läget — jag förstår att det är därför — passar förslagen i motionerna inte riktigt fiolerna, och därför har man i reservationen stannat för att föreslå en utredning, som skulle gå ut på att jordförvärvslagen möjligtvis i en framtid skulle upphävas.

Jag är alldeles övertygad om att när den tiden kommer att jordförvärvslagen skall förlängas eller upphävas, år 1962, är det nödvändigt att det föreligger en utredning, som inte bara gäller i vilken utsträckning jordförvärvslagen har inneburit nackdelar eller fördelar och i vad mån den skall finnas kvar eller inte utan som också med nödvändighet tar upp hela vår jordbrukspolitik till en ingående och omfattande omprövning. Jag säger det nu, och jag sade det år 1955, att jag betraktar jordförvärvslagen som en del i 1947 års jordbruksuppställning och den jordbrukspolitik som man då gick in för. Man kan inte, anser jag, utan vidare slopa jordförvärvslagen och behålla alla andra bestämmelser, som innefattas i denna uppställning.

Om upphävande av jordförvärvslagen m. m.

Från höger- och folkpartihåll vill man nu ha en utredning om ett delproblem i vår jordbrukspolitik, som jag anser att jordförvärvslagen är. Nog kan det väl sägas att det i dessa dagar utreds väl mycket, även när det gäller våra jordbruksproblem. Två förslag från tidigare utredningar ligger nu på is. Vi har en utredning om komplettering av skog till ofullständiga jordbruk, vars förslag, såvitt jag förstår, inte kan leda till några som helst resultat. Vi har också nyligen fått en utredning, som gäller frågan om socialunderstöd — jag får kalla det så — till det mindre jordbruket här i landet. Jag ifrågasätter — jordbruksministern är ju närvarande i kammaren — om också den utredningen över huvud taget kan läggas till grund för nya förslag. Situationen är ju den att samtidigt som vi brottas med en mycket stor överproduktion på jordbruksprodukter i detta land vidtar man den ena åtgärden efter den andra för att höja produktiviteten inom det svenska jordbruket. Man gräver diken och spränger sten i åkrar, som kanske inom en snar framtid skall planteras med skog.

Ja, herr talman, jag kanske nu kommer litet vid sidan av själva jordförvärvslagen, men då det kanske är sista gången jag har tillfälle att tala i denna fråga vill jag gärna lägga några synpunkter på hela detta problem.

Det sker ute på landsbygden en omfattande yrkesundervisning genom konsulenter av olika slag i syfte att höja produktiviteten på våra jordbruk. Man är faktiskt också inne på att lämna visst ekonomiskt stöd för produktion av jordbruksprodukter, som man sedan inte får avsättning för. Jag vill inte att man skall kasta allt detta utan vidare utan att ta ställning till hur det svenska jordbruket skall stödjas i fortsättningen. Jag har i olika sammanhang livligt talat för att vi på alla sätt bör stödja det svenska jordbruket och medverka till att jordbrukarna får en levnadsstandard, som man kan säga är likvärdig med standarden för andra grupper. Men att tiden rider fort på detta område, måste alla vara överens om. Jag anser att tiden nu inte

är inne att tillsätta nya utredningar om delproblem i jordbrukspolitik i detta land, utan att tiden snart är inne att ta upp hela vår jordbrukspolitik till en ny omfattande utredning, där man sålunda kan komma fram till en lösning av de problem som här uppstår. Och det vill jag säga, att så angelägen är inte frågan om jordförvärvslagens vara eller icke vara, för vare sig kommunerna eller andra, att det kan vara anledning att fatta några särbeslut i dag.

Jag ber därför, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr OSVALD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte här ta upp någon debatt med herr Jansson om hur man skall stödja det svenska jordbruket i framtiden, även om detta kunde vara ett mycket intressant spörsmål, utan inskränka mig till att säga några ord i anledning av ett yttrande som herr Jansson fällde i direkt anslutning till reservationen 2. Han sade, att vi egentligen inte ville ha bort lagen förrän någon gång i framtiden. Men jag vill fästa uppmärksamheten på att vi har begärt en skyndsamt utredning. Vi vill inte ha en stor och omfattande utredning om hela detta frågekomplex, utan vi önskar en utredning som skall undersöka, vilken ersättning som i vissa avseenden behövs, t. ex. i fråga om skogslagstiftningen eller i fråga om annan lagstiftning, så att jordförvärvslagen icke längre skall behövas för att man ska kunna komma till rätta med spekulationsköp och kapitalplaceringsköp. Det är det vi syftar till och icke till något annat.

Vidare säger herr Jansson, att jordförvärvslagen i själva verket är ett led i 1947 års jordbruksbeslut. Om man ser den utveckling, som ägt rum under de år som gått sedan lagen antogs, fram till i dag, så måste man ju säga, att här har skett en mycket stor förändring, och lagens förespråkare anstränger sig nu faktiskt med att skildra hur *liten* betydelse lagen egentligen har. Man gör gällande,

Om upphävande av jordförvärvslagen m. m.

att den tillämpas så liberalt, att ingen, vare sig kommuner eller enskilda, hindras från att köpa jord, varför lagen bör få vara kvar, då den inte gör någon skada. Jag tror, att den tid inte kommer att vara långt avlägsen, då alla är överens om att jordförvärvslagen tvärtom är ett direkt hinder för det svenska jordbrukets rationella utveckling.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Jag är motionär i denna fråga och min motion har ju föranlett den med 1 betecknade reservationen. I anledning därav må det väl tillåtas mig att motivera, varför jag har väckt denna motion. I samband därmed kommer jag även att något analysera vad lantbruksnämnden och hushållningssällskapet i Västernorrlands län har anfört i sitt yttrande för avslag på motionen.

För det första skulle jag vilja säga en sak till herr Axel Jansson, som yttrade, att om det skulle föreligga svårigheter för kommunerna att köpa mark för bostadsbebyggelse eller för fritidsändamål — alltså för det ändamål som kommunerna egentligen skall tillgodose med sin markpolitik — så skulle han rösta med reservation 1. Jag försäkrar att jag har den erfarenheten av handläggningen av dessa frågor, att herr Jansson i så fall redan i dag skall rösta med reservation 1, ty det föreligger faktiskt sådana förhållanden.

Vidare vill jag fråga: Varför skall en kommun vara beroende av en tjänsteman, bosatt i en annan kommun eller i en annan stad, för att över huvud taget få köpa mark för bostadsbebyggelse? Även om det är en statlig tjänsteman, så ställer jag mig den frågan, om han över huvud taget är så insatt i respektive kommuners förhållanden inom länet, att han eller lantbruksnämnden kan avgöra vilken markpolitik kommunerna bör föra. Jag tvivlar på att så kan vara förhållandet.

Vad skälen till motionen beträffar så är det faktiskt på det sättet, att det har hänt att en kommun varit tvingad att presteras en vittomfattande utredning för att över huvud taget kunna få förvärva

mark. Det har hänt, att trots att en kommun hos lantbruksnämnden hemställt att få förvärva ett markområde för bostadsändamål, så har nämnden ändå köpt området mitt för näsan på kommunen. Under sådana förhållanden anser jag, att man utnyttjat den nuvarande lagen på ett sätt, som är till förfång för kommunerna.

Lantmäteristyrelsen har även, som herr Lindahl nämnde, avstyrkt motionen. Men det är ganska intressant att jämföra lantmäteristyrelsens yttrande över motionen i dag och det yttrande som finns återgivet i propositionen nr 165/1955, i vilken denna lagparagraf föreslogs. Då gick lantmäteristyrelsen på den linjen, att man skulle hålla kommunerna utanför lagen.

Jag tror att det kanske är nödvändigt att tynga kammarens protokoll med det stycke i lantmäteristyrelsens yttrande, som finnes återgivet på s. 39 i propositionen av 1955. Det säges där följande: »Ur bostadspolitisk synpunkt är det angeläget med en aktiv kommunal markpolitik. Kommunernas förvärv torde redan nu ofta föranleda en rätt omständlig och tidsödande handläggning. Att tynga den kommunala markpolitiken med en statlig förvärvsprövning synes därför icke böra ske utan vägande skäl.»

Man är alltså inne på den linjen, att dessa utredningar, som man skall tvinga kommunerna att göra, tynger den kommunala förvaltningen så att man inte utan vägande skäl bör ålägga dem att göra det. Det tillägges här vidare: »En sådan utredning torde ofta medföra betydande arbete, tidsförlust och kostnader. Detta blir till nackdel särskilt för mindre kommuner med svagt utvecklad förvaltningsapparat. Enstaka företeelser kan visserligen anses ha aktualiserat frågan om prövning ur jordpolitisk synpunkt av de kommunala förvärven. Vinsterna av en sådan prövning synes emellertid — sedda ur vidare samhällliga perspektiv — icke överväga de med prövningen förenade olägenheterna.»

Detta yttrande av lantmäteristyrelsen, som återgivits i 1955 års proposition, kan utan vidare sägas utgöra en motive-

Om upphävande av jordförvärvslagen m. m.

ring för ett bifall till motionen och den med 1 betecknade reservationen. Lantmäteristyrelsen har på dessa viktiga punkter klarlagt, att man tynger den kommunala förvaltningsapparaten genom de åtgärder, som här har företagits. Jag har frågat mig, varför det blivit en skillnad mellan lantmäteristyrelsens uttalande år 1955 och uttalandet år 1958. Jag kan inte finna annat än att det där måste ha skett en regimförändring på något sätt, så att det inte är samma personer som avgivit utlåtandena.

För att sedan övergå till Västernorrlands läns hushållningssällskaps och lantbruksnämnds yttrande över motionen — det gäller alltså mitt eget län — vill jag här deklarerar att det inte alls förvånar mig, att dessa myndigheter avstyrkt motionen. Otvivelaktigt skulle det hos mig ha utlöst en mycket större förvåning, om de hade tillstyrkt den. De har först och främst tagit upp frågan angående kommunernas förvärv för tänkbara tätbebyggelser och där sagt, att frågan om de tänkbara tätbebyggelserna, som även upptagits i motionen, är, sedd på lång sikt, att anse såsom en fråga som bör prövas av lantbruksnämnd. Jag kan inte tolka detta yttrande på annat sätt än att lantbruksnämnden är alldeles främmande för kommunal markpolitik. Skall man över huvud taget inrikta sig på ett bostadsområde, innebär det flera års förarbete med planläggning. Det gäller inte bara att köpa mark, det gäller att lägga upp byggnadsplaner, stadsplaner och att planera för vatten och avlopp. Varje kommunalman vet att det tar år att utföra någonting sådant och att det viktigaste ledet i detta utvecklingskede är att kommunen i första hand kommer över marken, som är avsedd för bostadsändamålet. Även om man alltså ser det på lång sikt och sträcker sig flera år framåt, är det med tanke på den kommande utvecklingen som kommunen planerar.

Den andra punkten i yttrandet, som jag skulle vilja beröra, finnes återgiven på s. 13 i utskottsutlåtandet. Där säges det följande: »Då kommunerna inte förfogar över sakkunskap att avväga jord-

bruksintressen mot tätortsintressen utan i dessa stycken är beroende av expertis, som läns- och riksmyndigheter tillhandahåller, framstår det ur det allmänna synpunkt som nödvändigt, att kommunerna inte genom markpolitik föregriper utredningar, planeringar och administrativa beslut.»

Jag frågar mig, hur lantbruksnämnden kan säga, att kommunerna inte förfogar över sakkunskap. Det finns i städerna jurister, som handlägger dessa frågor, det finns både stads- och kommunalkamrere, som numera är utbildade för sitt ändamål, och det finns dessutom i de kommunala församlingarna fullmäktige, representanter valda i demokratisk ordning genom kommunala val, som representerar de olika intressena. Där finns sakkunnigt folk från jordbruket och på byggnadsväsendets område och där finns sakkunskap, som på detta område enligt min mening är lika skicklig som den sakkunskap som finns inom lantbruksnämnderna här i landet. Skall man tolka detta yttrande av lantbruksnämnden i Västernorrlands län, tycks den ha den uppfattningen, att det endast är lantbruksnämnderna som besitter vet och sakkunskap på detta område — vilket jag vill betvivla i högsta grad.

Det är ytterligare ett par punkter, som man här har berört. Man säger, att kommunernas markförvärv i regel icke är ur jordpolitisk synpunkt önskvärda. Och länsstyrelsen i Västernorrlands län, som också avstyrkt motionerna, är inne på frågan om arrondering av mark och säger, att kommunerna även i detta fall föregriper en lämplig arrondering för lantbruksnämnderna och andra, som sysslar med dessa frågor.

Jag har tvärtom frågat mig, om över huvud taget lantbruksnämnderna kan åstadkomma en rationell arrondering inom kommunerna utan att ha medverkan av de kommunala myndigheterna. Jag tror inte de kan göra detta, ty kommunerna bedriver i regel en sådan politik att lantbruksnämnderna måste höra även kommunerna och i vissa fall ha deras medverkan för att kunna klara dessa frågor.

Om upphävande av jordförvärvslagen m. m.

Sist i sitt yttrande säger länsstyrelsen att den ifrågasätter huruvida verkligen några berättigade klagomål kunnat riktas från kommunernas sida mot den behandling, som kommunala jordförvärvsärenden rönt hos härvarande lantbruksnämnd. Jag känner inte till alla ärendena, men jag tror att det framgår av den statistik som lantbruksnämnden själv har presterat här i sitt yttrande att det verkligen har förelegat skäl till kritik, eftersom det har skett så många överklaganden inom länet. Jag tycker att lantbruksnämndens eget yttrande i praktiken svarar på länsstyrelsens fråga.

Det finns ju också instanser som tillstyrkt motionen och lagändringen. Därvid framträder framför allt överlantmätaren i Östergötland, vilken eftertryckligt understryker att här bör ske en ändring och att kommunerna bör undantas från jordförvärvslagen. Länsstyrelsen i Östergötlands län tillstyrker också, liksom överlantmätaren i Skaraborgs län, Landskommunernas förbund och Stadsförbundet, att kommunerna undantas från denna lag.

Utskottet yttrar på ett ställe, att utskottet icke finner det vara något allmänt intresse att genom ytterligare undantag ställa kommunerna i ett mera gynnat läge än andra fastighetsspekulanter. Jag vill säga till utskottets föredragande här, att kommunerna väl egentligen inte är fastighetsspekulanter i detta ords egentliga bemärkelse. Kommunerna förvärvar mark och fastigheter för sitt eget bästa, och lagarna är sådana här i landet, att en kommun väl egentligen inte kan spekulera i fastigheter för att förtjäna pengar på dem. Detta tillåter inte kommunallagarna. Däremot måste kommunerna ju bedriva en sådan markpolitik att de kan tillhandahålla mark för bostadsändamål åt kommunens invånare till rimligt pris. På denna punkt bör kommunerna ha fria händer, utan överinseende av någon.

Skall de kunna fylla de krav, som ställs på de kommunala myndigheterna, bör man låta den kommunala självstyrelsen på detta område vara oinskränkt. Den kommunala självstyrelsen är i den

na punkt inskränkt genom den här lagen. Här bör kommunerna ha fria händer för att kunna på ett betryggande sätt lösa sin bostadsfråga, skaffa områden för fritidsändamål o. s. v.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 1 av herr Lindahl m. fl.

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! Hur ointressant reservanternas framställning än är, och vilka misstag som reservanterna, enligt utskottets talesman, än har gjort, så står det alltså fast att den fråga som vi här talar om har en utomordentligt stor samhällelig betydelse. Om misstag har begåtts av oss, så har även, enligt de uppgifter vi har här, 37 misstag begåtts av lantbruksnämnderna när de avslagit ansökningar från olika kommuner.

Utskottets ärade talesman rörde sig på mark som både han och jag känner, nämligen inom Örebro län. Han tog som exempel en köping, som står i begrepp att bli stad och som är synnerligen expansiv. Den fick inte det markområde som den önskade komma över, därför att den för dagen inte kunde tala om vad det skulle användas till. En disponent däremot fick köpa området. Jag frågade mig, om lantbruksnämnden verkligen såg samhälleligt på detta problem när den lät en enskild bli ägare till denna mark i stället för köpingen.

Utskottets föredragande här har ju försökt göra gällande, att den här saken inte är någonting att fästa sig vid — man tycks nästan vifta bort frågan såsom en sak som inte har någon betydelse. Alltjämt hävdar jag den meningen, att det är en samhällelig uppgift att se till att mark finns disponibel för kommunerna, inte bara sådan som bebyggs för dagen utan också sådan som kommer att bebyggas och användas för olika ting i framtiden.

Till utskottets ärade ordförande får jag säga, att det var synd att vi inte kan idka samarbete vid kommande votering. Vi ser den ur samhällelig synpunkt, medan de reservanter, som svarar för reservation nr 2, uppträder som de enskilda

Om upphävande av jordförvärvslagen m. m.

markinnehavarnas beskyddare. Det kan ju tyckas att det är någonting annat, men jag säger ännu en gång att reservanterna bakom reservation nr 2 inte skall se alltför pessimistiskt på läget. Här har ni i alla fall en chans att vara med om att ändra litet grand på jordförvärvslagen! Man bör ju komma ihåg det där om droppen som urholkar berget. Det kan ju tänkas att vi i en framtid — det vet man ingenting om — kan komma att stå på samma linje då det gäller jordförvärvslagen i dess helhet.

För närvarande anser vi som står för reservation nr 1 att jordförvärvslagen skall finnas kvar, men vi vill göra en liten ändring i den, och jag är övertygad om att alla ni, som representerar tätorterna här i landet, skall rösta med reservation nr 1 om ni ser på saken sådan den verkligen är.

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Redan vid den tidpunkt när den nu gällande lagen kom till stånd yttrade jag här i kammaren, att jag befarade att det skulle bli olägenheter för kommunerna. Ingen kan bestrida, att det har blivit så.

Jag vill instämma i vad herr Ebbe Ohlsson sade, nämligen att vi behöver en levande landsbygd. Det kan vi vara överens om alla. Men som utvecklingen nu har blivit kan man fråga: Hur skall vi medverka till att få en levande landsbygd?

En av de åtgärder som man måste vidta tror jag är att man får en livskraftig tätort inom landskommunen. Vill man medverka till det, så kommer man faktiskt i kontakt med jordförvärvslagen. Om man pekar ut några hektar mark, som man behöver för bostadsbyggelse, blir det nog i allmänhet inga svårigheter. Men svårigheterna uppkommer när t. ex. en jordbrukare vill sälja hela sin fastighet med skog och övrig mark. Jordbrukaren själv anser lämpligt att kommunen köper fastigheten. Stadsfullmäktige eller kommunalfullmäktige — med parlamentarisk sammansättning — är kanske fullständigt

överens om lämpligheten av köpet. Men många gånger inträffar det, att en ung ingenjör eller agronom har en annan uppfattning. Var finns då den kommunala självbestämmanderätten?

Sedan vill jag erinra om utvecklingen under de allra senaste åren. Det finns kommuner som önskar t. ex. köpa ett område med skog huvudsakligen för att man skall kunna fullfölja enhetsskolans yrkesundervisning på ett skogsområde. Då uppkommer en ny svårighet, om man inte kan få förvärva området.

De senaste dagarna har vi sett, att staten anser att det är kommunernas skyldighet att anordna lämpliga beredskapsarbeten, när konjunkturen viker. Just skogar är ur beredskapssynpunkt mycket lämpliga för kulturarbeten. Men om kommunerna inte får förvärva skogsområden och inte redan har någon skogsmark, har de inte heller möjlighet att infria löftena om en något så när full sysselsättning. Även under den sista tiden har det alltså kommit fram argument, som man inte skall glömma bort.

Det där disponentfallet från Örebro län känner jag inte alls till, och jag skall inte ge mig in på det. Men det är väl inte att förundra sig över att folk, som läser om sådant i tidningspressen, häpnar över att det kan förekomma. När alla partier i fullmäktigeinstitutionerna i en kommun varit fullständigt eniga om ett jordförvärv och förvärvet möter oöverstigliga svårigheter, kan man i likhet med herr Hjalmar Nilsson säga, att den kommunala självbestämmanderätten blivit en chimär.

I våra kommunala styrelser — där också jordbrukarna sitter med — har vi ansvarskännande representanter. När dessa anser att det är angeläget att kommunen inköper en fastighet, bör den därför också få tillstånd härtill utan en oändlig massa krångel till ingen som helst nytta.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 1.

Herr JANSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Herr Näsström ansåg, att de som uttalade, att det skulle upp-

Om upphävande av jordförvärvslagen m. m.

stå stora svårigheter på grund av att jordförvärvslagen år 1955 utsträcktes till att gälla även kommunerna, har fått rätt.

Jag undrar, herr Näsström, om man kan säga det. Under tiden 1 januari 1955 till 31 december 1957 har kommunerna ingivit 257 ansökningar. Av dessa har 206 beviljats. Detta gäller landskommunerna. De kyrkliga kommunerna har kanske kommit i något sämre läge — av 40 ansökningar från dem har bara 22 beviljats.

Reservationen omfattar även de kyrkliga kommunerna; om jag inte har läst fel skall de få rätt att utan förvärvstillstånd köpa jord. Men den frågan skall jag återkomma till sedan.

Det har inträffat att lantbruksnämnden har avslagit en förvärvsansökan från en kommun. Kommunen har där efter ändå köpt fastigheten och direkt gått till inskrivningsdomaren och fått lagfart. Dessa fall torde ha inräknats i avlagen. Då blir antalet avslag mindre än de 37 fall som statistiken här visar.

Så långt jag känner till har jordförvärvslagen ändå inte åstadkommit några större svårigheter för kommunerna. Herr Lindahl talar nu så varmt för reservationen, men jag är alldeles övertygad om att han ger mig rätt, om jag säger att denna bestämmelse inte har inneburit någon nackdel för Laxå köping, då den sökt utveckla sig, och att den inte heller kommer att göra det.

Herr Näsström var liksom herr Lindahl inne på det fall jag relaterade från Örebro län. Vad berodde det på att kommunen uppträdde som köpare? Fastigheten gick på auktion, och det var allmänna arvsfonden som sålde. Jo, den gick för ett så hyggligt pris, därför att lantbruksnämnden redan från början hade meddelat, att vem som än ropade in fastigheten, hade han att förvänta ett vitesäläggande att för 90 000 kronor rusta upp fastigheten. Detta påverkade priset, men inte vill köpingen som köpte gården rusta upp den och använda den som jordbruk! Man var i stället inställd på att vid en eventuell arbetslöshet vid järnverket kunna skicka järn-

verksarbetarna på nödhjälpsarbete i skogen.

Herr Näsström frågar mig om detta var fel. Det kan jag svara på direkt: Jag anser att det var fel. Som representant för skogsarbetarna anser jag att det är fel att man, om det uppstår arbetslöshet inom ett annat yrke, skall skicka de arbetarna till skogen, där det kanske samtidigt uppstår arbetslöshet. I den ställning jag har kan jag inte ta detta som skäl för att medverka till att köpingen fick förvärva fastigheten.

Jag skall inte närmare fördjupa mig i detta problem, men jag måste ändå säga något till herr Hjalmar Nilsson. Han har refererat vad som sagts i olika yttranden till motionen om upphävande av jordförvärvslagen när det gäller kommunerna, bl. a. vad man sagt från Västernorrlands läns lantbruksnämnd. Jag har ingen möjlighet att bedöma, hur lantbruksnämnden i Västernorrlands län har behandlat denna fråga, men jag kan upprepa vad jag sade i utskottet: Hade inskrivningsdomarna visat sig läsa lagen på samma sätt som en del lantbruksnämnder, skulle jag stått som undertecknare till denna motion. Men så har inte varit fallet. Inskrivningsdomarna har tydligen undersökt vad både departementschefen och riksdagen sade 1955, och de har givit lagfart även i fall då lantbruksnämnderna inte givit förvärvstillstånd. Jag sade förut att jag inte skulle läsa upp vad utskottet säger, men efter denna sista diskussion anser jag mig nödgad göra det. Utskottet säger på sidan 20:

»Sälunda erfordras ej tillstånd om kommun önskar förvärva jordbruksfastighet, som ingår i *stadsplan* eller enligt byggnadsplan, fastställd efter den 1 januari 1948, är avsedd för annat ändamål än jord- eller skogsbruk, *ej heller* om förvärvet sker för ändamål, som det enligt lag eller författning tillkommer kommun att tillgodose, *eller* för att å ort med större sammanträngd befolkning åstadkomma tryggade bostadsförhållanden, *eller* för att säkerställa att mark på skäligen villkor är tillgänglig för tätbebyggelse och därmed samman-

Om upphävande av jordförvärvslagen m. m.

hängande anordningar, eller för att eljest i kommuns ägo överföra mark, som icke är tätbebyggd, för upplåtelse med tomträtt.»

I alla dessa fall behöver alltså kommunen inte begära något förvärvstillstånd utan kan köpa och gå direkt till inskrivningsdomaren och få lagfart.

Utskottet fortsätter: »Därtill kommer att kommun efter ansökan till lantbruksnämnd kan få tillstånd att förvärva jordbruksfastighet, om förvärvet kan väntas medföra övervägande nytta för näringslivet i orten eller eljest särskilt skäl föreligger för fångt.»

Efter detta säger utskottet vad herr Hjalmar Nilsson refererade: »Utskottet finner det icke vara något allmänt intresse att man genom ytterligare undantag ställer kommunerna i ett mera gynnat läge än andra fastighetsspekulanter.»

För min del har jag inget att erinra mot att det allmänna skaffar sig skogsmark. Jag har många gånger varit med och slagits för att domänverket skulle få utöka sin skogsareal men inte lyckats vinna gehör. Man skall emellertid inte säga att det är alldeles oviktigt om man följer reservation 1, ty där gäller det inte bara landskommuner, köpingar, municipalsamhällen och städer utan även andra kommuner. Där kommer väl de kyrkliga kommunerna in. Jag kan också referera ett fall, där domänverket uppträdde som köpare till en skogsfastighet, som de ansåg vara värd låt oss säga 400 000 kronor. Sedan uppträdde en kyrklig kommun i en helt annan del av länet. Den hade gott om pengar och behövde placera dem, och den bjöd 425 000 kronor för fastigheten.

Jag skall inte tala om hur saken utvecklade sig i de olika faserna, men så mycket kan jag säga, att på grund av att vi fick en ny jordbruksminister här i landet fick domänverket till sist köpa fastigheten. Man skall sålunda inte här komma och säga att inte kommunerna uppträder och bjuder över och fördyrar skogsfastigheterna. Det gör nog inte vanliga landskommuner och städer men väl de kyrkliga kommunerna, där det

finns mycket pengar som de anser sig böra placera.

Jag gick förbi herr Eskilssons yttrande i mitt första anförande. Han förklarade att jordförvärvslagen nu lägger hinder i vägen för jordbrukare att kunna köpa till jord som ligger bra till, öka ut innehavet av jord och skog och skapa större enheter, och att lagen också lägger hinder i vägen för att i vissa fall, där det behövdes, köpa till skogsmark för att kunna ge sysselsättning åt lantarbetare. Jag vet inte hur lagen tillämpas i övriga län, men jag känner intet fall inom Örebro län, där man har lagt hinder i vägen för en jordbrukare som har velat utöka sitt jordinnehav, om man inte har behövt använda ifrågakvarande jord eller skog på ett bättre sätt, nämligen för att förstärka ett annat närliggande jordbruk, som varit i större behov av jorden än den större jordägaren. Ett av syftena med jordförvärvslagen är väl egentligen att man genom lantbruksnämnderna i vissa fall skall kunna förhindra att den kapitalstarkaste av konkurrenterna om en jordbit under alla förhållanden skall ha möjlighet att lägga sig till med densamma till förfång för, kan man säga, det mindre jordbruket.

Herr LINDAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker inte kammaren skall bli rädd för hotet från den spekulativa och kapitalstarka kyrkan, som utskottet här för fram som ett avskräckande exempel på hur det kan gå. Vi har faktiskt i reservation nr 1 sagt att den syftar på fall, då förvärvarna är kronan, landskommun, köping, stad eller municipalsamhälle. Vi var redan i utskottet på det klara med, att det på det ecklesiastiska området fanns vissa tendenser, som gjorde att vi inte borde ta med de kyrkliga kommunerna, utan att dessa alltjämt borde ligga under jordförvärvslagen. De har pengar, de har möjligheter att köpa, och därför är vi inte oense på den punkten. Reservation nr 1 går inte ut på att ge det ecklesiastiska fria händer när det gäller jordförvärv.

Om upphävande av jordförvärvslagen m. m.

För övrigt tycker jag, att allteftersom utskottets försvar framskrider, blir det allt svagare. Utskottets talesman erkänner sina misstag. De erkänner att det är ett missgrepp — så har jag i alla händelser förstått det — när en starkt expanderande köping inte får köpa ett område därför att den — här kommer vi tillbaka till det som ligger till grund för motionerna — inte vill avslöja att den vill ha det till tomter för framtida bebyggelse utan säger att t. ex. skogsmarken skall användas för att bereda metallarbetare sysselsättning. En sådan motivering godkändes inte av länsbostadsnämnden.

Herr talman, det var endast detta jag ville säga. Vi har nu diskuterat denna fråga ganska länge, och jag tycker att de synpunkter som är avgörande för hur man vill ha det nu har radats upp. Jag ber att fortfarande få yrka bifall till reservation nr 1.

Herr JANSSON, AXEL, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag anser mig skyldig att ta tillbaka en sak. Jag observerade inte att det till reservation nr 1 tydligen gjorts ett undantag för de kyrkliga kommunerna. Jag ger herr Lindahl rätt på den punkten.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Det finns några synpunkter i detta sammanhang som kanske borde beaktas. För min personliga del vill jag säga, att jag varit ordsombud för en lantbruksnämnd sedan dess tillkomst den 1 juli 1948. Kommunen omfattar ca 800 jordbruksfastigheter, och jag anser att jag har fått en viss erfarenhet på detta område under den tiden.

Jag vill i första hand ansluta mig till de synpunkter som herr Robert Johansson framfört och i långa stycken även till det som anförts av herr Axel Jansson. Man kan väl aldrig bortresonera, att lantbruksnämnderna har varit till oerhört stor nytta för jordbruket i

sina strävanden och gjort mycket gott på den punkten. Därom kan vi nog vara ense. Beträffande kommunerna vill jag för min del säga, att jag inte känner till något fall, där en köpare har nekats att förvärva en fastighet, där så varit erforderligt. Men jag vill också säga, att det kan vara fördelaktigt för lantbruksnämnderna att ha kvar jordförvärvslagen, om de skall kunna föra en riktig jordpolitik. Det kan röra sig om en salubjuden fastighet i närheten av ett samhälle, där en del kan vara lämplig för kommunen att förvärva i exploaterings-syfte, men det kan också på en sådan fastighet finnas utskog eller dylikt, som lantbruksnämnden kan använda som ett medel i sina ärliga strävanden att förstärka ett jordbruk. Det kan vara förenat med vissa risker att denna möjlighet förts på detta sätt.

Till dem, som står för reservation nr 2, vill jag säga, att under de år som gått har man sett många exempel på försök till spekulationsköp. En del har kanske lyckats, en del har inte lyckats. Skall vi tala om en levande landsbygd, måste vi försöka bevara jorden i den jordbrukande befolkningens händer. Just i jordförvärvslagen tror jag lantbruksnämnderna har ett vapen i sitt arbete. Det har sagts att det finns många fall, där folk inte har fått köpa en fastighet, men i sådana fall där köparen har velat flytta till gården och rusta upp densamma, har han också fått tillstånd att förvärva den.

Jag skall inte förlänga debatten ytterligare, herr talman, utan ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Man talar om att bevara en levande landsbygd genom att bevara jorden i den jordbrukande befolkningens händer. Men hur går det om den jordbrukande befolkningen lämnar jorden?

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Det kan vara på det sättet att en god jordbrukare har en fas-

Om upphävande av jordförvärvslagen m. m.

tighet, som är för svag för att ge honom och hans familj försörjning på längre sikt. Då är det bra, om lantbruksnämnden kan hjälpa honom att förstärka en sådan fastighet, så att hans son eller dotter kan bli kvar på den. Om det däremot inte är lämpligt att slå samman gårdarna och det finns en annan köpare, kan tillstånd ges åt en sådan köpare att förvärva den andra fastigheten.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Herr Jonasson talade om nödvändigheten av att bevara en levande landsbygd såsom ett motiv för att bibehålla jordförvärvslagen, då man genom dess hjälp bättre skulle kunna bevara jorden i deras ägo som vill bruka den. Jag vill då säga, att det inte är möjligt att skapa en levande landsbygd utan att det i respektive kommun finns tillgång till ett centrum. Det gäller inte bara att få till stånd jordbruk av lämplig omfattning, utan det måste finnas samhällen med skolor, biografier, samlingslokaler och över huvud taget möjligheter till den samhälleliga service som människorna i dag behöver. En levande landsbygd kan inte åstadkommas utan att man har tillgång till denna service, och för att kunna ge människorna den erforderliga servicen måste kommunerna äga rätt att köpa den mark som behövs för olika planeringsändamål.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Jag vill bara konstatera att det inte alltid finns en jordbrukare som önskar köpa en fastighet som blir ledig. Hur går det då?

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av de yrkanden, som under överläggningen framkommit, propositioner komme att framställas särskilt i fråga om utskottets hemställan, såvitt anginge motionerna I: 270 och II: 341 samt I: 120 och II: 144, och därefter särskilt beträffande utskottets hemställan, i avseende å motionerna I: 98 och II: 101.

Härefter gjorde herr talmannen enligt de yrkanden, som förekommit beträffande utskottets hemställan, såvitt anginge motionerna I: 270 och II: 341 samt I: 120 och II: 144, propositioner, först på bifall till denna hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i mom. 1 i den av herr Osvald m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Osvald* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 12, såvitt angår motionerna I: 270 och II: 341 samt I: 120 och II: 144, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i mom. 1 i den av herr Osvald m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Osvald* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 95;

Nej — 40.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I avseende å utskottets hemställan, såvitt anginge motionerna I: 98 och II: 101, yttrade nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet härutinnan hemställt, dels ock att det för-

Ang. anslag till lantbruksnämnderna

slag skulle antagas, som innefattades i mom. 2 i den av herr Lindahl m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt sistnämnda båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan i förevarande del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindahl* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 12, såvitt angår motionerna I: 98 och II: 101, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i mom. 2 i den av herr Lindahl m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 68.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. anslag till lantbruksnämnderna

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag för budgetåret 1958/59 till avlöningar, omkostnader och utrustning vid lantbruksnämnderna jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkterna 8, 9 och 10, föreslagit, att riksdagen måtte dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga vissa ändringar i personalförteckningen för lantbruksnämnderna, dels fastställa ändrad avlöningsstat för desamma, dels ock till Lantbruksnämnderna: Avlöningar, Omkostnader samt Utrustning för budgetåret 1958/59 anvisa förslagsanslag av 12 624 400 och 2 959 500 kronor respektive reservationsanslag av 46 000 kronor.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 209, av herrarna *Mannerkantz* och *Sveningsson*, ävensom II: 254 av herr *Magnusson* i Tumhult m. fl., i vilka motioner yrkats, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte till avlöningar och omkostnader vid lantbruksnämnderna för nästa budgetår anvisa 11 824 400 kronor respektive 2 659 500 kronor.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 209 och II: 254, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för lantbruksnämnderna, som angivits i utlåtandet

b) fastställa i utlåtandet införd avlöningsstat för lantbruksnämnderna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1958/59

c) till Lantbruksnämnderna: Avlöningar på riksstaten för budgetåret 1958/59 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 12 624 400 kronor

d) till Lantbruksnämnderna: Omkostnader på riksstaten för budgetåret 1958/59 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 959 500 kronor

e) till Lantbruksnämnderna: Utrustning å riksstaten för budgetåret 1958/59 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 46 000 kronor.

Om överförande i enskild ägo av kommunägda bostadshus

Reservation hade anförts av herrar *Es-kilsson*, *Östlund* och *Eliasson* i Moholm, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 209 och II: 254, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för lantbruksnämnderna, som angivits av reservanterna

b) fastställa i reservationen införd avlöningsstat för lantbruksnämnderna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1958/59

c) till Lantbruksnämnderna: Avlöningar å riksstaten för budgetåret 1958/59 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 11 824 400 kronor

d) till Lantbruksnämnderna: Omkostnader å riksstaten för budgetåret 1958/59 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 659 500 kronor

e) till Lantbruksnämnderna: Utrustning å riksstaten för budgetåret 1958/59 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 46 000 kronor.

Herr **ESKILSSON** (h):

Herr talman! I en reservation till detta utlåtande har utskottets högerledamöter yrkat på en beskärning av lantbruksnämndernas såväl avlönings- som omkostnadsanslag. Beskärningen grundar sig på en motion, vari föreslås en viss begränsning av lantbruksnämndernas verksamhet främst på grundval av den motion som behandlades i samband med föregående ärende. Även om förslaget till ändring av jordförvärvslagen nu har fallit, kvarstår alltså önskemålet om en viss begränsning av lantbruksnämndernas verksamhet såsom motiv för en nedskärning av anslagen under nu förevarande punkt.

Jag ber, herr talman, att med denna motivering få yrka bifall till den vid jordbruksutskottets utlåtande nr 13 avgivna reservationen.

Herr **JONSSON** (s):

Herr talman! Efter den långa debatt som förts om närmast föregående ärende ber jag att kort och gott få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågakvarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medel för år 1958 till bostadslån åt domänverkets fast anställda skogsarbetare, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om överförande i enskild ägo av kommunägda bostadshus

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner om överförande i enskild ägo av bostadshus, som innehas av kommuner och kommunala bostadsföretag.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 274, av herr *Mannerskantz* m. fl., och II: 365, av herr *Nyhage* och fru *Lidman-Frostenson*, hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om tillsättande av en utredning med uppgift att undersöka möjligheterna att överföra de bostadshus, som innehades av kommuner och kommunala bostadsföretag, i enskild ägo, företrädesvis till bostadsrättsföreningar, samt de villkor, på vilka ett dylikt överförande borde ske.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

Om överförande i enskild ägo av kommunägda bostadshus

att de likalydande motionerna I: 274 och II: 365 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Magnusson* i Tumhult och *Nyhage*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 274 och II: 365, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om tillsättande av en utredning med uppgift att undersöka möjligheterna att överföra de bostadshus, som innehades av kommuner och kommunala bostadsföretag, i enskild ägo, företrädesvis till bostadsrättsföreningar, samt de villkor på vilka ett dylikt överförande borde ske.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Jag har tillsammans med några kamrater väckt en motion, som inte är knuten till någon kunglig proposition utan är en fristående sådan. Vi vill ta upp ett ämne, där vi tycker att det är erforderligt med åtgärder.

Det är nämligen så, att kommunerna numera i allt större utsträckning har blivit ägare till bostadsfastigheter (mångfamiljshus). Det förekommer både att kommunerna äger allmännyttiga bostadsföretag och att de driver dem i egen regi. Kommunerna blir härigenom mer och mer belastade både med administration och med ekonomiska åtaganden för ett allt större bestånd av bostadshus.

Vi framhåller i denna motion, att det är blygsamma insatser, som kommunerna i allmänhet gör, men så småningom måste de svara för vissa ekonomiska åtaganden. Det är också så, att det ibland kan tänkas uppstå förluster för kommunerna. Vidare uppstår det ibland besvär med reparation och underhåll av sådana fastigheter, för vilka ofta tillämpas en hyressättning, som gör att man inte får tillräckligt över till underhåll av lägenheterna och husen. Det framträder en mängd olägenheter, vilka kommer att göra sig gällande på allt fler håll, ju flera

kommunägda bostadshus som uppföres här i landet.

Vi har därför velat föra fram den tanken, att man skulle kunna överföra ägandet av dessa hus på enskilda och då i första hand på hyresgästerna. Det som vi lagt huvudvikten vid i motionen är att man till bostadsrättsföreningar skulle överföra äganderätten till sådana hus som nu ägs av kommunerna eller kommunägda bolag. Det skulle inte vara små fördelar att vinna på det sättet, i den mån man kan genomföra förslaget. Kommunerna skulle bli befriade från en myckenhet administration, besvärligheter och framtida ekonomiska belastningar. Vidare är det väl så, att de som äger den lägenhet de bebor kommer att vara mera rädda om den. Det kommer att bli en nationalekonomisk vinning genom att mindre kostnader erfordras för det framtida underhållet av dessa lägenheter, som vederbörande är rädda om och bättre pysslar om när de själva som ägare får svara för kostnaderna. Det är ett gynnsamt moment i fråga om de hus, där det nu kanske slarvas i onödan med lägenheterna och deras vård.

Ett annat moment kommer till, nämligen de samhällsekonomiska synpunkterna. Vi menar att det är ett för samhället och för hela vår ekonomi gynnsamt förhållande, om så många människor som möjligt kan förmås att spara för sin egen bostad. Att man kan avsätta kapital genom en minskad konsumtion och på det sättet hjälpa till att finansiera vårt fortfarande stora byggnadsbehov här i landet, är värdefullt, och ju mer man kan få människor att själva spara för bostadsrättslägenheter, desto gynnsammare är det och desto mer bostäder kan vi producera i framtiden.

Utskottet har inte opponerat sig mot dessa principer utan faktiskt uttalat sig mycket välvilligt om själva tanken. Men det finns, som alltid när något nytt kommer fram, tusen hinder. Ett hinder är väl det, som remissinstanserna vanligtvis har åberopat, nämligen att det är så svårt att genomföra den av oss föreslagna ordningen; det kommer inte att lyckas. Ja, det är som vanligt så, att

Om överförande i enskild ägo av kommunägda bostadshus

det som är omöjligt för myndigheter ofta inte ens är svårt — i varje fall inte omöjligt — för andra. Det ser man ständigt exempel på.

Utskottet framhåller i sitt utlåtande, att dessa frågor kanske inte är så mycket att utreda och att motionen redan har gjort nytta genom att den blivit väckt. Den har redan, säger utskottet, haft den verkan att man mer och mer kommit på tanken att söka överföra husen i bostadsrättsföreningars ägo. Ja, herr talman, tänk så mycket mera nytta den skulle göra, om man finge alla de tekniska detaljerna utredda och redovisade. Det finns här en hel del, som kan behöva klaras upp av teknisk och juridisk art. Man skulle vid en sådan enkel utredning kunna göra upp förslag till formerna för överförandet till bostadsrättsföreningar. Man skulle kunna göra upp förslag till erforderliga formulär och över huvud taget utreda de juridiska formaliteterna samt sättet för finansiering under övergångstiden. Jag är ganska förvissad om, herr talman, att om en sådan utredning lade fram ett färdigt förslag, som man sedan kunde tillämpa i kommunerna, skulle det bli ännu större verkan av denna motion än den haft endast genom att den blivit väckt. Vi har på detta stadium inte ansett oss kunna gå in på detaljerna.

Genom den välvilliga skrivning som utskottet här har kostat på sig och för vilken jag såsom motionär vill tacka, förmodar jag att resultatet kommer att bli att denna tanke i framtiden får ganska stor anslutning. Det kan då mogna, och man kan vinna större intresse för den. Jag tror att kommunerna i framtiden har stort intresse av att dessa bestyr avlastas från dem. Även enskilda människor kommer att ha intresse av denna frågas lösning. Då jag emellertid tycker att det är synd att tid går till spillo, anser jag det här vara riktigare att följa reservanternas som hemställer, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om tillsättande av en utredning med uppgift att undersöka möjligheterna att överföra de bostadshus, som innehaves av kommuner

och kommunala bostadsföretag, i enskild ägo, företrädesvis till bostadsrättsföreningar, samt de villkor på vilka ett dylikt överförande bör ske.»

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr STRANDLER (s):

Herr talman! Utskottsutlåtandet är, som förut sagts, välvilligt, kanske alltför välvilligt. Utskottet yrkar dock avslag på motionerna, och det är endast två ledamöter inom utskottet som har reserverat sig. Förhållandena är nog ganska olika i olika kommuner. Bostadsbyggande i kommunal regi är i en del kommuner ej av någon större omfattning, medan det i andra förekommer i betydande utsträckning. Det är nog inte heller så som herr Mannerskantz sade beträffande reparationskostnaderna. Det förekommer inga »reparationskulder», när det gäller de kommunala bostäderna. Jag har åtminstone den erfarenheten hemifrån, att för de bostäder kommunen äger gör man anspråk på ännu mera omfattande reparationer än i privatägda hyreshus, och reparatiönerna betalas med influtna hyror.

Jag tror inte heller att kommunerna längtar efter att ha några bostäder att förvalta. De skulle nog gärna vilja bli befriade från den administrationen. Men det har varit nödvändigt för kommunerna att bygga både bostäder och annat. Kommunernas bostadsproduktion har i många fall varit betingad av det förhållandet, att därest inte kommunerna tagit initiativ till bostadsbyggande, hade det nödvändiga bostadstillskottet över huvud taget icke kunnat erhållas.

Ofta har kommunalt byggande av lokaler för samhällsinstitutioner kombinerats med bostadsbyggen.

Det är riktigt, som herr Mannerskantz sade, att utskottet i viss mån delar motionärernas uppfattning, att en del fördelar i och för sig är förenade med bostadsinnehav genom bostadsrättsförening. Man kan konstatera, att detta åstadkommer större intresse för lägenheternas skötsel och underhåll och stimulerar sparviljan. I många städer och

Om överförande i enskild ägo av kommunägda bostadshus

andra samhällen byggs de flesta bostadsrättslägenheterna av kooperativa företag, HSB och Riksbyggen, och det förekommer i en del kommuner en mycket stark byggnation av bostadsrättslägenheter. Denna byggnadsverksamhet förutsätter, som motionärerna har sagt, ett betydande sparande, och det är klart att ingen har något emot detta, ty det är ju värdefullt att hyresgästerna blir ägare till sina lägenheter. Men det största sparatet sker ju vid egnahemsbyggandet, och där har kommunerna som bekant ofta genom gruppbebyggelse pressat ned byggnadskostnaden. I många städer och samhällen har denna gruppbebyggelse haft betydande omfattning.

Men det behövs ej bara egnahem och bostadsrättslägenheter. Med den rörlighet på arbetsmarknaden, som är nödvändig, särskilt inom industrien, om en jämn sysselsättning skall kunna upprätthållas i hela landet, måste det finnas god tillgång till vanliga hyreslägenheter. Kommunernas bostadsbyggande har därför haft och har en utomordentlig betydelse för bostadsförsörjningen. Ofta är dessa lägenheter de enda de kommunala bostadsförmedlingarna förfogar över i sin verksamhet. Det kommunala inflytandet har betydelse vid upprättandet av bostadsförsörjningsplaner och när det gäller att trygga tillgången på bostäder för dem som saknar ekonomiska resurser.

De flesta remissinstanserna — bostadsstyrelsen, Stadsförbundet, Landskommunernas förbund och Sabo — har avstyrkt motionerna. Endast Fastighetsägareförbundet och en minoritet i Stadsförbundets styrelse har tillstyrkt. Landskommunernas förbund säger i sitt yttrande bl. a.: »Det finns redan nu formella möjligheter för hyresgästerna i en fastighet, ägd av en kommun eller ett allmännyttigt bostadsföretag, att förvärva den och bilda en bostadsrättsförening. I praktiken torde det dock vara helt omöjligt att intressera samtliga hyresgäster att delta. En mängd svårlösta detaljproblem torde också uppstå, som ej torde kunna lösas genom aldrig så ingående utredningar.»

Jag tror, att detta uttalande är riktigt, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Jag ber kammaren om ursäkt för att jag tar till orda och därmed förlänger dagens förhandlingar, men sedan jag läst både utskottets och reservanternas skrivning och framför allt sedan jag hört herr Mannerskantz, kan jag inte tåga i denna församling. Ty den presentation, herr talman, som både utskottet, må jag säga, och framför allt reservanternas ger av det allmännyttiga bostadsbyggandet, är så felaktig, att jag tyvärr måste dra den slutsatsen, att ingen av ledamöterna i det värderade allmänna beredningsutskottet har någon kännedom om hur denna väldigt stora verksamhet bedrivs i detta land. När herr Mannerskantz talar om att kommunerna blivit betungade av administrativa uppgifter genom denna form av bostadsbyggande, fordras det faktiskt en konkretisering eller åtminstone en bevisföring för det påståendet. De flesta allmännyttiga bostadsföretagen här i landet har nämligen en egen förvaltning och är helt fristående från den kommunala administrationen.

När herr Mannerskantz vidare säger, att de allmännyttiga företagen tvingas att ta ut så låga hyror att underhållet eftersätts, så är också det uppenbarligen felaktigt. Jag vågar säga det, eftersom jag torde ha kännedom om flertalet av de allmännyttiga bostadsföretagen här i landet. Visst har hyrorna med hänsyn till hyresregleringen varit knappt tilltagna, så att man kanske inte i alla stycken kunnat tillgodose de krav — märk väl att jag säger krav, herr Mannerskantz — som har ställts på reparationer. Om en enskild hyreshusägare reparerar — i den mån han nu gör det; sådant förekommer mycket sällan, utan hyresgästen får som regel sköta den saken själv — dröjer det bortåt 20, 25 år. Man har helt andra krav på underhåll av en bostad som administreras av ett allmännyttigt företag — och man har rätt att ställa dessa större krav.

Om överförande i enskild ägo av kommunägda bostadshus

Det företag som jag själv har nöjet att representera har aldrig haft några svårigheter att klara underhållet av lägenheterna. Jag skall vid tillfälle överlämna en berättelse till herr Mannerskantz, så att han själv kan övertyga sig om hur ett allmännyttigt bostadsföretag ser ut. Jag tror att detta företag står sig väl i jämförelse med vilket som helst fastighetsförvaltande företag av annan karaktär.

Herr Mannerskantz säger också, att kommunerna får sätta till pengar för att täcka driftförlusterna. Jag skulle gärna vilja veta: När och var har det skett? Detta är nämligen en sådan anklagelse mot själva förvaltningsformen, att ett sådant påstående i varje fall kräver att det på något sätt bevisas.

Sedan kommer man över till bedömanden, som kanske är mera subtila, nämligen när det gäller frågan om förslitningen av lägenheterna upplåtna i olika förvaltningsformer. Jag vill för min del säga, att ett påstående om att förslitningen är större i hyreshus är högst diskutabelt. Jag har nämligen erfarenhet av båda förvaltningsformerna, och det är nu en gång så, att det här i landet finns en viss procent människor, som inte kan sköta vare sig en bostad eller andra ägodelar. Det spelar för dem ingen roll, huruvida de själva äger lägenheten eller hyr den. Dessbättre är den procenten mycket liten — det rör sig kanske om 2 å 3 procent — men det är klart att även en så låg procentsats motsvarar ganska många hyresgäster totalt sett. Man kan gott säga att det övervägande flertalet sköter sin bostad på ett acceptabelt sätt, oavsett om de hyr den eller om de äger den.

Låt mig, herr talman, ta ett exempel. I början på året företogs en besiktning av 350 lägenheter i ett allmännyttigt bostadsföretag. I besiktningsprotokollet kan man läsa, att sju lägenheter var betecknade som vanvårdade. Det är en ganska liten procent, och det gällde hyreshus.

När man nu för in talet om att vi skulle så att säga privatisera de redan uppförda hyreshusen och förvandla dem till föreningsbostäder, måste man väl

ändå i det sammanhanget också fråga: Vad finns det för behov att öka antalet föreningsbostäder?

Jag har äran att representera en stad, som är den äldsta i fråga om föreningsbyggande, den stad som byggt föreningsbostäder i den största utsträckningen här i landet. För 12 å 15 år sedan hade av staden inte byggts en enda hyreslägenhet under en period av 20 år. Stadens nya bostadsbestånd utgjordes praktiskt taget helt av föreningslägenheter. Av den anledningen tvingades staden helt enkelt att skaffa sig ett företag, som skulle uppföra hyresbostäder. Trots detta sitter i dag en stadsfullmäktigeutredning med uppgift att försöka öka kvoten när det gäller nyproduktion av hyresbostäder. I staden bygges för närvarande ungefär 20 å 25 procent hyresbostäder, medan resten utgöres av föreningsbostäder, men efterfrågan på bostadsförmedlingen är den, att av de bostadssökande 80 procent söker hyresbostad och den övriga procenten föreningsbostad. I ett sådant läge är det ju ett slag i luften att komma med ett förslag, som förutsätter att man inte bara skulle i nyproduktionen öka andelen föreningsbostäder utan att man också skulle förvandla nuvarande hyreshus till föreningshus.

Ja, herr talman, när man är aktivt selsatt på detta område, blir man ganska förvånad, när man läser såväl utskottets utlåtande som reservationen. Därför vet jag inte hur jag skall rösta. Avstår man från att rösta, kan det betraktas som tvetydigt, och röstar man med utskottet, röstar man faktiskt mot bättre vetande. Situationen är således besvärlig; det är möjligt att man får ta permission under omröstningen.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Det är en viss risk, när man kommer in på ett ämne som detta, att man träffar på någon som anser sig veta mycket mer om det ämnet än alla andra. Det händer ständigt, och det är mycket möjligt att så är förhållandet — i detta fall är jag ganska säker på det, men det leder ofta till att vederbörande

Om överförande i enskild ägo av kommunägda bostadshus

anser att så som det nu är måste det vara; det kan inte ske någon ändring.

Jag skulle rent allmänt vilja säga, att förhållandena på detta område här i landet på långt när inte på alla orter är som det är i Uppsala. Det finns kommuner, där man har hyresfastigheter men inga bostadsrättshus. Jag säger med flit »kommuner», därför att det begreppet innefattar såväl storstäder som små landskommuner och allt som finns däremellan, inklusive Uppsala och Mjölby. Motionen är inte skriven för den ena staden eller den andra, utan den är skriven på sådant sätt, att man, där det passar bäst, skall få möjlighet att arrangera vad som behövs i fråga om bostäder.

Även om herr Eriksson vet mycket på detta område, vet han dock inte allt. Många kommuner har kommit i det läget, att de på sina antingen kommunägda eller allmännyttiga hus — när hyreslagen gällde även för sådana hus — fått lov att ganska snart efter färdigställandet göra underhållsarbeten, som inte var beräknade när hyrorna fastställdes. Då har det bara funnits ett sätt att finansiera det hela; när man fortsatt att producera nya hus, har man så att säga fört över en del kostnader från de nyproducerade husen och på det sättet klarat finanserna. Dessutom tror jag mig veta att det förekommit direkta subventioneringar med skattemedel i kanske inte så obetydlig utsträckning. Jag är ganska övertygad om att så inte har skett i Uppsala, men jag vet att det förekommit i vissa kommuner. Jag vet inte om så är fallet här i Stockholm, men jag tycker att man ibland undrar hur det egentligen går till här.

Det finns väl många kommuner, som faktiskt har en administrativ belastning av sina bostadsfastigheter. Denna varierar ju mycket. I de större städerna gör det väl inte så mycket för de kommunala organen, men på andra håll föreligger ofta sådan belastning. Det är nog ingen tvekan om att i varje fall kommunerna har en ganska stor befattning med denna rörelse och att den på flera olika sätt föranleder en hel del administrativt arbete.

Herr Eriksson kan aldrig få i mitt huvud eller i övriga ledamöters huvud, att den omständigheten att man äger en sak inte gör en aktsammare om den. Vad än erfarenheterna kan vara på det ena eller andra hållet, kan man väl aldrig ta det som bevis för att inte denna mänskliga egenskap finns. Även om man kunde få fram en ordentlig jämförelse, som visade att ett hyreshus är mindre belastat av reparationer än ett bostadsrättshus, så är en sådan jämförelse inte något egentligt bevis, ty man vet inte om det är ett jämförbart klientel som bor i husen. Det är riktigt som herr Eriksson säger, att det finns familjer som inte ens kan sköta om sitt eget, men det finns ett mycket stort mellanskikt människor, som inte är utpräglad slarviga eller utpräglad sköt samma. Om de bor i en egen bostad och själva får svara för kostnaden för att bota uppkomna skador kan man säkerligen utgå från att de är mera rädda om lägenheten, och därigenom slipper ju i varje fall det kommunägda företaget eller kommunen att stå för den ökade kostnaden.

Sedan tyckte jag mig nog förstå av herr Strandlers och även av herr Erikssons yttrande, att det uppkommit kostnader för kommunernas hus — jag sammanfattar i det uttrycket både de av kommunerna direkt ägda husen och de hus som ägs av kommunala bolag — som icke kunnat täckas på grund av att hyrorna varit för knappt tilltagna och att man därför då reparationsarbeten kommit i fråga antingen fått säga till hyresgästerna att det där får ni klara själva eller fått skaffa pengar på det ena eller andra sättet. Det finns ingen möjlighet för herr Eriksson att veta hur det i alla Sveriges kommuner förhåller sig med denna sak, men man kan deducera fram slutsatser med kännedom om den mänskliga naturens beskaffenhet.

Jag vill vidare säga både till herr Strandler och herr Eriksson, att denna motion inte tillkommit som något slags angrepp mot att kommunerna producerat en mängd bostäder. Det torde väl vara svårt att få fram någonting sådant av vad jag sagt. Vi har bara menat, att i rådande läge borde man göra mer för

Om överförande i enskild ägo av kommunägda bostadshus
att föra över husen i enskild ägo. Det kan ju hända att bakom denna uppfattning kan finnas en ideologisk skillnad mellan herrar Eriksson och Strandler å ena sidan och min ringa person å den andra. Jag är i allmänhet för privatisering och herrarna i allmänhet för att det allmänna skall stå som ägare. Man kan väl här taga upp en ideologisk debatt, men jag tycker knappast att det är nödvändigt att göra det. Det kan alltså finnas en ideologisk skillnad i våra uppfattningar, som vi må respektera, men jag har egentligen inte sett denna motion som en ideologisk motion utan mera som ett praktiskt förslag, och jag önskar för min del att vi förblir på det planet, om vi skall fortsätta att diskutera frågan.

Jag respekterar, herr talman, mycket de synpunkter som här har förts fram och skall inte vidare insistera med mina synpunkter. Men när jag nu vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen, så är det för att jag tror att det skulle vara till nytta för hela bostadsproduktionen i framtiden, om en större del av bostadsproduktionen kunde få ägas av enskilda människor, antingen av enskilda som äger hela huset eller av bostadsrättsföreningar, där medlemmarna äger sina lägenheter i huset.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Herr ERIKSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Mannerskantz har alldeles rätt i att jag inte kan känna till förhållandena i alla kommuner i detta land, men jag gör ändå, herr Mannerskantz, anspråk på att känna till så pass mycket, att jag kan göra ett allmänt bedömmande. Jag har förmånen att sitta i kretsen av dem som tillhör en riksförbund, till vilken flertalet allmännyttiga bostadsföretag är anslutna. Följaktligen har vi, herr Mannerskantz, många gånger anledning att diskutera både bekymmer och glädjeämnen, och

därigenom kan man skapa sig en föreställning om hur det rent allmänt ligger till. Jag har heller inte bedömt frågan ur några ideologiska synpunkter, utan här är det fråga om praktiska spörsmål, och det är av denna anledning jag tagit till orda. Jag kan dokumentera, att jag åtminstone på den plats där jag själv är verksam, inte har några ideologiska bedömningsgrunder, eftersom jag under den senaste tiden suttit i förhandlingar med privata byggmästare och försökt att intressera dem för att bygga hyreshus. Detta har jag gjort ur praktiska synpunkter och långt ifrån ur ideologiska. Men, herr talman, vad jag anser vara fel av herr Mannerskantz är att han med några exempel som han möjligen kan känna till — det vet jag inte; han borde i så fall ha angivit något exempel — vill visa att kommuner fått satsa pengar på sina företag, taga hand om reparationer och täcka driftunderskott. Då han utan att ange något exempel vill framhålla, att så här illa ser det ut när det gäller de allmännyttiga kommunala företagen och deras förvaltning, har jag ansett mig ha skyldighet att försvara denna verksamhet mot en fullkomligt oriktig presentation.

Herr talman! Jag ser att jag kan klara mig ifrån min samvetsnöd i fråga om röstningen utan att begära permission. Jag ber nämligen nu att få yrka bifall till utskottets kläm men inte dess motivering.

Herr NYSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Eriksson från Uppsala har i denna debatt gjort ett inlägg, där han bland annat velat framhålla att han inte varit fullt på det klara med om han skulle lägga sin röst för utskottet eller reservationen eller eventuellt avstå från att rösta. Men i hans sista deklaration har han direkt sagt ifrån, att han kommer att rösta med utskottet, dock utan motivering. Jag tror att herr Eriksson då valt den rätta vägen; annars var det min mening att direkt rekommendera herr Eriksson att rösta med utskottets förslag, ty herr Eriksson

Om överförande i enskild ägo av kommunägda bostadshus

har dock blivit uppmärksammas på att utskottet i likhet med motionärerna ansett att medlemskapet i en bostadsrättsförening är en god form för bostadsinnehav och att det är önskvärt med en ökning av antalet sådana föreningar precis som det skett i Uppsala stad, där herr Eriksson har sin verksamhet.

Utskottet har emellertid inte ansett det vara nödvändigt att sträcka sig därhän, att man skulle yrka bifall till motionärernas förslag om utredning. Jag vill bara säga till herr Mannerskantz, att jag inte i likhet med herr Mannerskantz direkt kunnat finna skäl för att den föreslagna utredningen skulle i någon väsentlig mån komma att tjäna det syfte, som herr Mannerskantz här i första kammaren har velat befrämja.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HANSSON, GUSTAF HENRY, (h):

Herr talman! Herr Eriksson från Uppsala efterlyste exempel på några kommuner, som haft svårigheter med sitt fastighetsinnehav. Jag kan stå herr Eriksson till tjänst. Den kommun jag tillhör är Göteborgs stad. Göteborgs stad är innehavare av hyresfastigheter, som under många år vållat stora bekymmer och försakat stora utgifter för stadens skattebetalare. Det har gått så långt, att de sista ärenden jag var med om i Göteborgs stadsfullmäktige var att staden överförde sina helmoderna fastigheter till ett allmännyttigt företag, som ansågs bättre kunna ta vara på fastigheterna än staden själv kunnat göra.

Nu är det på det sättet, att staden under det senaste årtiondet över huvud taget inte byggt sådana fastigheter det här gäller, utan den verksamheten har omhänderhaft av allmännyttiga företag. Med dessa företag har vi inte haft några bekymmer utom i ett och ett halvt fall. Det ena fallet gällde ett äldre allmännyttigt företag, som genom en felaktig hyressättning råkade i den situationen, att fastighetsbeståndet höll på att helt förfalla. Kommunen fick därför

ingripa för att få upp kvaliteten på fastigheterna genom att öka reparationerna. Det halva fallet var bara ett tillbud, och det klarade upp sig.

Jag har med dessa ord, herr talman, velat hjälpa herr Mannerskantz och tala om att innehav av fastigheter inte alltid varit lyckligt för kommunerna.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Herr Hansson har nog inte hjälpt herr Mannerskantz ett dugg, utan snarare tvärtom. Vad herr Hansson här talat om var att man i en stad som Göteborg sedan gammalt haft äldre bostäder, som förvaltats i kommunens regi. För att nu få någon ordning på förvaltningen beslutar Göteborgs stad att överföra dem till ett allmännyttigt företag för förvaltning, men det är just dessa företag som herr Mannerskantz har ansett böra privatiseras och förvandlas till bostadsrättsföreningar.

Herr HANSSON, GUSTAF HENRY, (h):

Herr talman! Jag vill bara till herr Eriksson säga, att det var de helmoderna fastigheterna som Göteborgs stad överlämnade, inte de gamla fastigheterna.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Jag talade inte bara om de kommunägda bolagen, utan även om de av kommunen direkt ägda fastigheterna — vilket finnes angivet i motionen — och kanske mest om dessa. Jag tror att frågan blivit mera aktuell beträffande dessa fastigheter än i fråga om de allmännyttiga företagen.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att, utom beträffande motiveringen, vartill herr talmannen ville återkomma efteråt, om anledning därtill gäves, hade i fråga om det nu förevarande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden

Ang. statschefens ställning i en modern parlamentarisk demokrati

och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan varan med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Eriksson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 119;

Nej — 13.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande motiveringen, yttrade nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets yttrande skulle godkännas, dels ock att nämnda yttrande skulle utgå.

Därefter gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av utskottets yttrande vara med övervägande ja besvarad.

Ang. statschefens ställning i en modern parlamentarisk demokrati

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väck-

ta motioner om en förutsättningslös utredning angående statschefens ställning i en modern svensk parlamentarisk demokrati.

I de till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna, nr 79 i första kammaren av herr *Dahl* m. fl. och nr 49 i andra kammaren av herr *Spångberg* m. fl. hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att 1954 års författningsutredning även måtte få till uppgift att genomföra en förutsättningslös utredning angående statschefens ställning i en modern svensk parlamentarisk demokrati, omfattande både de konstitutionella och de representativa sidorna av skilda system.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet yttrat bland annat:

»Enligt utskottets bedömning faller — — — under författningsutredningens redan givna uppdrag att i viktiga delar ompröva jämväl statschefens ställning i en modern parlamentarisk demokrati. Med hänsyn härtill får konstitutionsutskottet, som inhämtat att författningsutredningens arbete kan beräknas bli slutfört under år 1959, avstyrka skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i motionernas syfte.

Utskottet hemställer, att motionerna I: 79 och II: 49 måtte anses besvarade genom vad utskottet ovan meddelat.»

Vid utlåtandet hade fogats ett särskilt yttrande av herr *Hallén*, som anfört följande:

»Jag biträder till alla delar utskottets motivering, men har velat anmäla, att jag i klarhetens intresse hellre sett, att utskottet i sin kläm använt den sedvanliga formen för avslag.»

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Pettersson* i Norregård, *Sveningsson*, *Fritiof Karlsson*, *Axel Emanuel Andersson* och *Braconier*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att motionerna I: 79 och II: 49 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

2) av herrar *Dahl*, *Spångberg* och *Svensson* i Ljungskile, vilka ansett, att

Ang. statschefens ställning i en modern parlamentarisk demokrati

utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till motionerna I: 79 och II: 49, i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att 1954 års författningsutredning även måtte få till uppgift att genomföra en förutsättningslös utredning angående statschefens ställning i en modern svensk parlamentarisk demokrati, omfattande både de konstitutionella och de representativa sidorna av skilda system.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! När det gäller den motion som är behandlad i detta konstitutionsutskottets utlåtande kan man fråga: Vad är meningen med den? Vad har den för uppgift att fylla? Såsom reservant med den meningen att motionen icke bör föranleda någon riksdagens åtgärd har jag helt naturligt den uppfattningen att det är ganska onödigt att belasta riksdagen med en sådan här motion.

I utskottet hörde man herr Spångberg tala för sin motion, och jag förmodar att det är han som närmast står bakom kravet på att vårt monarkiska statsskick skall bytas ut mot republik. Redan 1924 började herr Spångberg föra fram förslag i riksdagen i denna riktning. Man fick av hans resonemang i utskottet den uppfattningen att motionärerna menat att förslag om en förutsättningslös utredning av dessa frågor skulle leda till att författningsutredningen till undersökning och bedömning skulle taga upp alla ute i världen förekommande system med statschefer, deras ställning och deras befogenheter i olika demokratier, och sedan skulle man av detta rika och omfattande material komma till klarhet om vad som en gång skall tillämpas och införas i vårt land. Men dess bättre ansåg hela utskottet med undantag av de reservanter som står bakom den med 2 betecknade reservationen att åtgärden att lägga detta stora arbete på författningsutredningen skulle vara mycket meningslös och att bakom den icke skulle finnas någon allmän folkmening.

Som framgår av utskottets utlåtande vill icke majoriteten i utskottet vara

med om ett klart avslag och använda den vanligen förekommande formuleringen att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Nu är det fullständigt klart att varken utskottets majoritet eller de reservanter som jag tillhör vill ha någon beställning hos Kungl. Maj:t om ytterligare arbete med dessa frågor. Skillnaden mellan utskottets förslag och reservationen nr 1 är bara den att vi reservanter vill ha det mera klart utsagt att motionen bör avslås. Vi reservanter kan glädjas åt och vara tillfredsställda med att utskottets motivering egentligen icke är sådan att den ger anledning till ett yrkande om att motionen skall anses vara besvarad med vad utskottet anfört. Vad utskottsmajoriteten åstadkommit som motivering är ett referat av direktiven för författningsutredningen. Sedan man här konstaterat vad alla är eniga om slutar man med att motionen skall anses vara besvarad med detta — vilket dock är något annat än ett klart avslag.

Redan 1912 togs för första gången här i riksdagen upp frågan om att monarkien skulle bytas ut mot republik. Men sedan 1933 har frågan icke varit uppe till behandling i riksdagen. Bara detta att det är 25 år sedan frågan sist behandlades i riksdagen talar ju på sitt sätt för att det icke finns någon vidare aktualitet omkring den. Kanske får man se motionen på det sättet att det för motionärerna mera gäller att hålla tanken levande än att nå ett direkt resultat.

Det var ganska intressant att vid utskottsbehandlingen höra hur man mycket allmänt deklarerade som sin uppfattning — och jag tror inte ens motionärerna hade något att invända här emot — att sedan 1912, då frågan första gången behandlades, har inte uppfattningen hos allmänheten ändrats eller någonting annat inträffat som skulle göra det mera aktuellt nu att införa republik än det var vid den tidpunkten, utan snarare tvärtom. Man kan framhålla att intresset ute i landet har ökat för det samhällssystem och det statsskick som vi har.

Ang. statschefens ställning i en modern parlamentarisk demokrati

När man aldrig så litet har undersökt, hur frågan om republik eller monarki har behandlats på 10-, 20- och 30-talen, måste man uppmärksamma behandlingen första gången, vid 1912 års riksdag. Då hade herr Lindhagen väckt en motion, och dåvarande partiledaren Hjalmar Branting hade som ledamot av konstitutionsutskottet reserverat sig med anledning av motionen, en reservation som i viss mån kunde vara en vägledning under långa tider för denna frågas behandling.

Brantings reservation började med att kritisera att motionen den gången blivit framlagd, då den hade — som han sade — logisk formlöshet. Vidare framhöll herr Branting att denna fråga icke var någon fråga som man kunde göra aktuell genom en i riksdagen framkastad motion. Frågan om övergång från monarki till republik borde icke i en riksförsamling föras fram allenast som ett diskussionsämne. Ja, även den som i dag yrkar ett klart avslag på den i år föreliggande motionen, kan mycket väl citera några rader i den Brantingska reservationen 1912: »Tiden att i riksdagen väcka förslag, som syfta till republik, är inne, då händelsernas egen inre logik givit det nödvändiga underlaget för att ett sådant yrkande känns på alla håll som det *bör* vara: en allvarlig politisk *aktion*. Ställningen bör följaktligen ha utvecklats sig dithän, att republikens införande framstår för en avsevärd del av nationen som icke blott teoretiskt riktigt, utan just av den givna situationen påkallat.»

Herr Branting, som i reservationen erkände att han personligen var anhängare av republik, ansåg att det icke förelåg några förutsättningar för åsyftad förändring i statsskicket. Han slutade med det bestämda yrkandet — detsamma som vi reserverar har i år — att motionen icke skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Man har sagt vid nära nog alla de tillfällen då denna fråga tagits upp i riksdagen under åren 1912—1933 — och det finns all anledning att framhålla detta även i dag — att det är menings-

löst att taga upp denna fråga, när det icke i landet finns en stark folkmening, en stark och överväldigande folkmajoritet, bakom kravet på en förändring i statsskicket.

Jag för min del tror och anser, att det ute i landet hos allmänheten finns mycket starka sympatier för vår nuvarande statschef. Man kan nog tillägga att det inte bara är allmänheten som trivs bra med kungen som statschef, utan de regeringar och de många statsråd — socialdemokratiska statsråd — vi har haft under de senaste tjugo, trettio åren har liksom allmänheten trivts mycket bra med kungligheten i vårt land.

Vi får ofta en påminnelse om att vår nuvarande statschef och kungligheten omkring honom har hos vårt folk tillvunnit sig ett allt större intresse och en allt större uppskattning och popularitet. Det finns helt säkert en mycket stark majoritet hos vårt folk som önskar kungamaktens bevarande.

För riksdagen finns just nu så många andra stora och betydelsefulla frågor att klara av. Jag anser därför att denna fråga, som icke har någon aktualitet, kan läggas åt sidan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den med 1) betecknade reservationen, vari hemställes att den föreliggande motionen icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Herr DAHL (s):

Herr talman! När man lyssnade till herr Sveningssons utläggning, särskilt den sista delen av hans anförande där han talade om att vår nuvarande monark har stora sympatier ute bland vårt folk, måste man ju invända att ingen människa har sagt något emot detta eller över huvud taget diskuterat det som herr Sveningsson var inne på under större delen av sitt anförande. Inte heller har man i motionen dragit upp de förutsättningar som låg till grund för den motion som Hjalmar Branting yttrade sig om. Det finns ingen som vill bestrida riktigheten i Brantings uttalande

Ang. statschefens ställning i en modern parlamentarisk demokrati

vid det tillfället. Det har aldrig någon tidigare i riksdagen lagts fram någon motion som föreslagit en förutsättningslös utredning, så herr Sveningsson slår in öppna dörrar när han vädrar sin kungavänlighet.

Det må vara herr Sveningsson förlåtet, men det är inte det det är fråga om nu. Den motion, som föranlett konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, syftar inte till någon revolution av de förhållanden vi lever under i dag, och den uttalar inte någon kritik mot den statschef, vi nu har. Vi har bara så att säga velat föra upp debatten om monarki och republik från det opinionsbildande planet, där traditionen och känslan inspirerar till bedömningar, som ofta har mycket litet med saklighet att göra, och få upp den på parlamentarisk väg för att åstadkomma en förutsättningslös och objektiv analys av de praktiska och principiella förutsättningarna för den ena eller den andra konstitutionella formen och få statschefens roll i vår moderna demokrati ordentligt utredd.

Jag anser att man bör kunna tala fritt om denna samhällsfråga utan några som helst biavsikter eller insinuationer, på samma sätt som vi kan resonera om alla andra samhällsfrågor. Visserligen hör kanske frågan om monarki eller republik inte till de största, men att den i många avseenden har en rätt stor betydelse är ju självklart.

Det är alltså en principfråga som motionärerna fört fram, och även om den rör något, som har djupa rötter i traditionen, bör frågan inte vara tabu. Den som för fram frågan bör inte fördenkskull anses som någon, som håller på att sätta hela det svenska samhället i gungning. Man kan ta det lugnt och i ro utreda, hur alternativet republik skall kunna tillämpas på de svenska förhållandena och hur en eventuell övergång skall ske, vilka konsekvenser en sådan har, vilka lagändringar det behövs och så vidare — över huvud taget en utredning om vad som erfordras för att man skall kunna gå över från det ena statskicket till det andra. Om sedan opinionen ute bland folket eller den svenska

riksdagen anser att det inte bör ske någon övergång, blir ju en senare fråga.

Jag delar fullständigt den uppfattning som Hjalmar Branting i herr Sveningssons citat gav uttryck för: man bör inte aktualisera republikfrågan, förrän det finns en folkopinion bakom detta krav. Vi kan inte i riksdagen besluta på ett sätt i denna fråga, medan man ute bland folket har en helt annan uppfattning. Men finns det inte i en utredning några anvisningar på legala utvägar för en demokratisk utveckling, är statsvälvingen eller revolutionen den enda väg man kan gå för att tillmötesgå folkviljan, om den skulle kräva republik.

Republikkravet kan naturligtvis inte genomföras med mindre än att det finns resonans för det, men det utesluter enligt vår uppfattning inte att man gör en utredning, att man får fram ett principiellt klarläggande av statschefens ställning. När författningsutredningen gjort omfattande utredningar rörande nästan hela det svenska statsskicket, vore det enligt motionärernas uppfattning lämpligt att riksdagen också begärde ett klarläggande av de problem, som rör statschefen och hans ställning inom demokratien.

Motionärerna använder inga överord utan går mycket lugnt och sakligt fram. Yrkandet är ytterst modest och konsliant och på inget sätt ägnat att utså någon splittring inom den svenska nationen och blåsa upp några stora strider kring denna fråga. Vi vill, att man skall ge frågan en mera allmän belysning. Nog borde det väl finnas intresse för en saklig och praktisk utredning av ärendet. Man må ha vilken uppfattning och vilken inställning som helst till monarkien och republiken — det kan väl i alla fall inte vara någon orimlighet eller någon farlighet, utan tvärtom av den största vikt, att problematiken kring statschefsfrågan blir ventilerad och sammanhangen klarlagda. I vår reservation har vi därför yrkat att författningsutredningen även får till uppgift att genomföra en förutsättningslös utredning angående statschefens ställning i en modern svensk parlamentarisk demokrati, om-

Ang. statschefens ställning i en modern parlamentarisk demokrati fattande både de konstitutionella och de representativa sidorna av skilda system.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Häri instämde herr *Branting* (s).

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Ingen vill väl förmäna någon att tala fritt om dessa frågor, men jag vill framhålla att det ändå rådde stor enighet inom utskottet om att det inte på något sätt är mera aktuellt nu att införa republik än det var 1912. Det finns då heller ingen anledning som motionärerna önskar att utreda denna fråga.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Det torde stå klart att högern och monarkien är förlegade gamla företeelser men att de också kompletterar varandra. Herr Sveningssons tal här var till sitt innehåll en lovsång över monarkien och dess eviga fortbestånd.

Jag måste i likhet med herr Dahl säga att det här inte handlar om den nuvarande statschefens personliga kvalifikationer, utan det handlar om att få till stånd någonting som mera går i stil med vår egen tidsålder.

Jag vill erinra om att den kommunistiska riksdagsgruppen för tio år sedan, 1948, med hänvisning till att vår författning inte alls speglar de stora förändringar som ägt rum i vårt land, krävde en tidsenlig och demokratisk författning. Nu finns det en författningsutredning, som enligt utskottets mening bl. a. har i uppdrag att ompröva statschefens ställning. Det myckna rabalder, som under senare år varit rådande om monarkien i vårt land, tvingar givetvis författningsutredningen att befatta sig med problemet monarki eller republik.

Reservanterna herrar Dahl och Spångberg m. fl. vill dock att riksdagen i särskild skrivelse gör författningsutredningen uppmärksam på vad saken gäller. Jag tolkar det hela så, att reservanterna önskar en riksdagens manifestation

till förmån för monarkiens ersättande med republik. Vi kommunister har ju också motionsvis föreslagit åtgärder i den riktningen, och därför kommer vi att stödja nämnda reservation. Det har nämligen sin stora betydelse att riksdagen ger till känna en mening inför den författningsutredning, som skall syssla med bl. a. denna fråga.

I detta sammanhang skall jag inte ta upp tiden med att orera om hur otidsenligt det monarkiska statsskicket egentligen är. Det är ju bekant för alla och envar, men ändock tycks man på sina håll envist klamra sig fast vid denna feodala kvarleva. För socialdemokratien borde det vara angeläget att inte bara ha ordet republik inskrivet i programmet utan att också vidtaga praktiska arrangemang för att ersätta monarkien med republik.

Herr talman, jag ansluter mig till reservation nr 2, som i stort sammanfaller med yrkandet i den kommunistiska motion som behandlas i följande utlåtande av konstitutionsutskottet.

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! Jag har en viss anledning att uttala min tacksamhet till herr Sveningsson, som avsevärt har lättat min arbetsbörd. Jag hade nämligen tagit med mig det utskottsutlåtande från 1912, som herr Sveningsson citerade, i avsikt att föredraga vad Hjalmar Branting då yttrade. Nu har herr Sveningsson befriat mig från den skyldigheten.

Vi står nu i den unika situationen att representanter för båda reservationerna, herrar Sveningsson och Dahl, här har uttalat sin anslutning till Brantings syn på frågan. När nu även jag som talesman för utskottsmajoriteten skyndar mig att uttala min anslutning härtill, så blir så att säga treenigheten fullkomlig.

Jag vill emellertid till herr Sveningsson säga det, att om han studerar 1912 års konstitutionsutskottsutlåtande skall han finna att det även där fanns olika klämningar, som till synes inte skilde sig så mycket från varandra men där man

Ang. statschefens ställning i en modern parlamentarisk demokrati

dock kunde finna en viss betydelsefull nyansskillnad. Den dåvarande högern, herr Sveningsson, yrkade att motionen måtte av riksdagen lämnas utan avseende, under det att herr Branting yrkade att den icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd. Vi kan återkomma till detta, om det kommer fler motioner av liknande slag i framtiden. Då kan vi även ta upp motiveringarna till diskussion. Det skall då bli intressant att få veta, om herr Sveningsson också kan skriva under Hjalmar Brantings ord i motiveringen: »Fastän själv republikan.»

Man måste ju ha klart för sig, herr Sveningsson, att de olika klämmar, som där fanns, hade sitt ursprung i den bakomliggande synen på dessa frågor. Därför kan det vara hälsosamt att det finns olika klämmar även nu.

Härtill kommer, att ett viktigt område av det, som herr Dahl i sin motion begär utrett, redan ligger under utredning inom författningsutredningen. Även detta kan motivera en annan skrivning.

Till herr Dahl skulle jag endast vilja säga ytterligare ett par ord. Jag fattade inte riktigt vad han menade när han talade om att det skulle finnas ett »legalt alternativ». Det verkar som om han tror att en författning skulle kunna skrivas i två alternativa former. En författning, som gäller, måste naturligtvis vara skriven på ett entydigt sätt. Det kan inte finnas något alternativ till den.

Det väsentligaste, herr talman, i utskottsmajoritetens uttalande är emellertid det, att majoriteten har tyckt att den hänvisning, som görs till 1954 års författningsutredning, inte är lycklig.

Författningsutredningen har att behandla för vårt samhällsliv oerhört viktiga problem, parlamentarismens inskrivande i vår författning, valsystemet etc. Konstitutionsutskottets majoritet har icke velat till dessa problem av stor politisk aktualitet lägga andra utredningsuppdrag som eventuellt kunde försena författningsutredningens arbete.

Därtill kommer, såsom jag nyss sade, att vi har alla skäl att avvakta vad författningsutredningen kommer till i den

del av problemkomplexet som redan är under utredning.

Med denna motivering, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det nu förevarande utlåtandet yrkats 1:o att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Sveningsson*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Pettersson i Norregård m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Dahl*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölles i den av honom m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herrar *Dahl* och *Sveningsson* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Sveningsson*s yrkande.

Herr *Dahl* äskade emellertid votering även om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående konstitutionsutskottets utlåtande nr 14 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Pettersson i Norregård m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraproposition i nämnda votering antagits bifall till herr Dahls yrkande i frågan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Dahl* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 57;
Nej — 55.

Därjämte hade 27 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Pettersson i Norregård m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sveningsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 95;
Nej — 37.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om Sveriges ombildning till republik

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner angående Sveriges ombildning till republik.

I de till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna, nr 109 i första kammaren av herr *Öhman* m. fl. och nr 128 i andra kammaren av herr *Hagberg* m. fl. hade hemställts, att riksdagen för sin del måtte uttala sig för att Sverige vid den nuvarande konungens bortgång borde ombildas till republik med en president som statsöverhuvud samt i skrivelse till regeringen hemställa, att detta spörsmål liksom uppgiften att utreda och utforma en demokratisk och parlamentarisk författning måtte överlämnas till 1954 års författningsutredning med uppgift att skyndsamt utreda frågan och framlägga förslag i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet hemställt, att motionerna I: 109 och II: 128 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **PERSSON, HELMER**, (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna I: 109 och II: 128.

Herr **ELMGREN** (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna I: 109 och II: 128; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion angående lagändringar i syfte att möjliggöra kostnadsfritt tillhandahållande åt politis-

Anslag till anordnande av skolmåltider

ka partier av s. k. äktamakekuvert vid vissa allmänna val, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1958/59 till folkskoleväsendet, folkbildningsåtgärder m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1**Anslag till anordnande av skolmåltider**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under åttonde huvudtiteln, punkt 213, föreslagit riksdagen att till Bidrag till anordnande av skolmåltider för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 26 200 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Aastrup* och *Ohlon* (I: 239) och den andra inom andra kammaren av herr *Johnsson* i Kastanjegården (II: 289), i vilka hemställts, att riksdagen under åttonde huvudtiteln till Bidrag till anordnande av skolmåltider måtte för budgetåret 1958/59 bevilja ett anslag på 24 200 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sveningsson* (I: 293) och den andra inom andra kammaren av herr *Dickson* (II: 378), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av punkten 213 i årets statsverksproposition, åttonde huvudtiteln, måtte 1) i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att kommun, som tillhandehölle skolmåltid, måtte för i måltid deltagande barn uttaga avgift motsvarande högst kommunens egna driftkostnader samt att råd borde utfärdas av skolöverstyrelsen angående lämpliga regler för beviljande i vissa fall av reduktion av eller befrielse från avgift; 2) avslå Kungl. Maj:ts förslag att till

Bidrag till anordnande av skolmåltider för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 26 200 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt,

1) att motionerna I: 293 och II: 378, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 239 och II: 289 samt I: 293 och II: 378, sistnämnda bägge motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till anordnande av skolmåltider för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 26 200 000 kronor.

Reservationer hade anförts

a) av herrar *Ohlon*, *Sunne*, *Jacobsson*, *Malmberg*, *Widén* och *Löfroth* samt fröken *Vinge*, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 239 och II: 289 samt med avslag å motionerna I: 293 och II: 378, sistnämnda bägge motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till anordnande av skolmåltider för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 24 200 000 kronor;

b) av herrar *Ragnar Bergh* och *Skoglund* i Doverstorp, fröken *Karlsson* samt herr *Heckscher*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 293 och II: 378, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att kommun, som tillhandahölle skolmåltid, måtte för i måltid deltagande barn uttaga avgift motsvarande högst kommunens egna driftkostnader;

2) att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 239 och II: 289 samt I: 293 och II: 378, sistnämnda bägge motioner såvitt nu vo-

re i fråga, till Bidrag till anordnande av skolmåltider för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 18 700 000 kronor.

Herr SUNNE (fp):

Herr talman! Under punkt 213 i åttonde huvudtiteln föreslår departementschefen att som bidrag till anordnande av skolmåltider skall anvisas ett belopp av 26 200 000 kronor. Det är samma belopp som för innevarande budgetår, men det överstiger skolöverstyrelsens anslagssäskande med inte mindre än 3 000 000 kronor. Överstyrelsen har med hänsyn till den beräknade ökningen av antalet skattekonor per invånare ansett det motiverat att räkna ned statsbidraget med 4 000 000 kronor från innevarande budgetår. Styrelsen har vidare räknat med en automatisk utgiftsökning genom ökningen av antalet deltagare i skolmåltiderna med ett belopp av 1 000 000 kronor, varför en utgiftsminskning med 3 000 000 kronor enligt styrelsens beräkningar skulle kunna ske. Det framgår också av statsverkspropositionen, att överstyrelsen i sina beräkningar för budgetåret 1957/58 hade räknat med en ökning av deltagarantalet med 51 000 från läsåret 1955/56 till läsåret 1956/57. Denna ökning har emellertid i verkligheten stannat vid 29 000. Denna jämförelsevis ringa ökning av deltagarantalet kommer att påverka medelsbehovet för 1957/58 och även indirekt för 1958/59. Just på grund härav samt med hänsyn till belastningen av anslaget för budgetåret 1956/57 har överstyrelsen beräknat den automatiska ökningen till något över 1 000 000 kronor.

Detta anser reservanterna motivera att anslaget minskas, inte med så mycket som skolöverstyrelsen har föreslagit, 4 000 000 — man kanske behöver någon säkerhetsmarginal — med med hälften av denna nedprutning eller 2 000 000 kronor. Reservanterna föreslår alltså att anslaget sättes till 24 200 000 kronor.

Herr talman! Jag ber med det anförda få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade, med 1 a) betecknade reservationen.

Anslag till anordnande av skolmåltider

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Även i år har från högerhåll väckts en motion, redovisad under denna punkt i utskottets utlåtande, i vilken vi yrkar avslag på Kungl. Maj:ts förslag om anslag till anordnande av skolmåltider.

Vi vill visst inte på något sätt avskaffa skolmåltiderna; de har sitt stora värde och är helt säkert omtyckta överallt. Men när vi nu har ett mycket ansträngt statsfinansiellt läge, vilket vi ju nästan dagligen får höra talas om här i riksdagen, och ingen kan väl heller påstå, att våra ekonomiska möjligheter har förbättrats sedan förra året, så har vi genom denna motion velat peka på en möjlighet för staten att spara ett betydande belopp för framtiden.

Även för kommunerna är skolmåltiderna en stor ekonomisk påfrestning. Vi tror för vår del att man inte kan hålla på med helt avgiftsfria skolmåltider för de barn som ekonomiskt sett icke är i behov av denna förmån.

Vårt förslag innebär icke att avgift för skolmåltid generellt skall tas ut med lika belopp av alla barn. Barn som är i behov av fullständig befrielse från avgift eller reduktion av densamma skall enligt vårt förslag också kunna erhålla dylik lättnad.

Med hänsyn till den debatt i denna fråga, som förekom här i kammaren i fjol skall jag, herr talman, inte längre uppta tiden, utan ber att med dessa ord få yrka bifall till den under denna punkt avgivna reservationen 1 b av herr Ragnar Bergh m. fl.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag skall också fatta mig mycket kort — jag kan glädja kammaren med det.

Till herr Sveningsson vill jag säga, att när man läser den reservation som avgivits av herr Bergh m. fl. har man litet svårt att förstå hur reservanterna kan skriva på ett sådant sätt.

Först framhåller reservanterna att »i praktiken har det emellertid visat sig att skolmåltidsverksamheten i första hand

Anslag till anordnande av skolmåltider

har utbyggt i de rikare och tätbefolkade kommunerna, medan många kommuner med svag ekonomi dröjt med att införa dylik verksamhet». Men så fortsätter reservanternas: »I samband härmed synes kommunerna böra införa någon avgift för att inte få sina kostnader ökade.» Kontentan av detta blir att just de svagare kommunerna, som enligt vad reservanternas själva påpekar befinner sig i ett sämre läge i detta avseende, skulle komma att få det ännu svårare att införa skolmåltider. Jag hoppas att detta är ett rent misstag och att författarna inte har avsett att komma med en sådan bevisföring. Jag vill icke tro att det ligger så illa till.

Vad beträffar den första reservationen vill jag anföra följande. Vi är icke i statsutskottet och i riksdagen bortskämda med att t. ex. statskontoret tillstyrker högre anslag än verkscheferna begärt. I detta fall sammanfaller statskontorets och departementschefens förslag, då de yrkar på ett belopp av sammanlagt 26 200 000 kronor. I reservationen har det ifrågasatts, om man inte skulle kunna minska detta belopp.

Det är emellertid på det sättet att allteftersom enhetsskolan byggs ut kommer det två årskullar till undan för undan. Alla vet dessutom att vi har haft ett vikande skatteunderlag under de senaste åren, vilket kommer att inverka på dessa ting. I anledning härav, herr talman, har statsutskottets majoritet inte kunnat gå med på en prutning. Vi anser att skolmåltiderna är av utomordentligt stor betydelse för våra barn, och vi tror också, att kan vi få fullfölja utbyggnaden av dessa skolmåltider, skall det inte dröja länge innan landets alla kommuner har gått in för denna angelägenhet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr SUNNE (fp) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Näsström vill jag bara säga, att det bestämmande för anslagsbehovet för budgetåret 1958/59 skall vara inkomstutvecklingen under 1956, och den visar en stegring av skat-

teunderlaget med 2,5 procent. Låt vara att det är något lägre än föregående år — man har i alla fall redan de siffror klara som skall ligga till grund för anslagsbehovet 1958/59. Det är alltså från min sida inte på något sätt fråga om att komma skolmåltiderna till livs, utan jag anser bara att det av utskottet föreslagna beloppet är onödigt högt tilltaget och att man alltså utan någon risk för verksamheten under det kommande budgetåret skall kunna minska det med 2 miljoner kronor.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! De föregående talarna har nämnt om att de skulle fatta sig kort. Jag har synnerligen stor anledning att följa deras vana, då det är första gången jag tar till orda i kammaren och då jag även vet att det blir kvällsplenum.

Jag vill försöka något redovisa mina erfarenheter. Jag vet att denna fråga har diskuterats många gånger i kammaren förut, och jag tror inte att jag kan komma med så värdefulla synpunkter att de på något sätt skall kunna inverka på motionärernas uppfattning. Jag skulle emellertid, som sagt, vilja redovisa några erfarenheter från denna verksamhet.

De socialvårdande åtgärder samhället vidtar bör ju ändå vara av den arten, att man kan vara säker på att de tjänar det syfte som man avser. Jag tror att man beträffande skolmåltidsverksamheten har hundraprocentig säkerhet i detta avseende. Det har många gånger sagts om barnbidragen att de använts till helt andra ändamål än som avsetts, t. ex. till inköp av pälsar och sådant. Jag tror nu inte det är mycket av generell sanning i det påståendet. Beträffande skolmåltidsverksamheten kan man emellertid inte ens tänka sig något sådant.

Jag har många gånger haft tillfälle att tala med föräldrar om deras mening i denna fråga. Jag har alltid fått ett bestämt ja till svar på min fråga om de höll på skolmåltiderna. Jag kan också säga att dessa föräldrar representerar nästan alla skikt inom samhället, även det skikt de tillhör som nu har yrkat avslag på framställningen.

Om man överförde kostnaderna till kommunen, tror jag att man skulle begå ett stort fel. Står staten för utgifterna får ju de större inkomsttagarna på grund av statsskattens progressivitet betala mer även till dessa kostnader än de fattigare.

Jag tror också att man skall akta sig för att införa behovsprövning. Det är bättre att ge alla rätt att delta utan vidare. Vi inom skolan kan inte under några förhållanden ens hinna med att utföra någon behovsprövning, och vi har inte heller förutsättningar att kunna bedöma behovet hos eleverna, som man kanske träffar första gången och vilkas föräldrar man icke har en aning om. Kommer 12—15 vikarier till ett medelstort distrikt, hur skall då dessa ens kunna försöka ge ett utlåtande om eleverna och deras förhållanden vad inkomster och dylikt beträffar.

Jag måste också vitsorda att denna verksamhet, såvitt jag känner till, och jag har haft med den att göra i tolv år, drives mycket ekonomiskt. Man kan i stort sett inte anmärka på den i det avseendet. När en skolmåltid i Kristinehamn kostar 80 à 82 öre, tror jag att verksamheten är ekonomiskt försvarbar ur alla synpunkter.

Skolmåltidsverksamheten torde medföra också andra fördelar. Man vinner exempelvis att arbetskraft frigöres och att husmödrarnas arbete blir något lindrigare.

Herr talman! Låt mig också säga att det är synd att dessa besparingsyrkanden från högerns sida får detta mottagande. Men jag har en känsla av att likasom det i riksdagen numera punktbeskattas, kommer det också att punktsparas, och det är nog det olyckligaste som kan ske. Jag tror att det är bättre att få en allmän översyn.

Med stöd av min redovisning av dessa erfarenheter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GRYM (s):

Herr talman! I enlighet med de föregående ärade talarna skall också jag följa det goda exemplet och fatta mig kort.

Anslag till anordnande av skolmåltider

Jag ser att min ärade vän, herr Bergh, är närvarande i kammaren, och jag har också funnit, att herr Bergh är en av undertecknarna av reservation nr 1 b). Jag tänkte ställa vissa frågor till herr Bergh.

I tredje stycket i reservationen står, som herr Näsström också påpekat: »I praktiken har det emellertid visat sig att skolmåltidsverksamheten i första hand har utbyggt i de rikare och tätbefolkade kommunerna, medan många kommuner med svag ekonomi dröjt med att införa dylik verksamhet. Denna icke tillfredsställande inriktning av verksamhetens utbyggnad torde hitintills icke ha blivit tillräckligt uppmärksammas.»

Jag känner herr Bergh utomordentligt väl, framför allt ifrån landstingslivet. Vi har länge tillhört Norrbottens läns landsting, och vi har suttit tillsammans i samma utskott, och jag vet att herr Bergh alltid vill tränga till botten av saker och ting och vill komma sanningen så nära som möjligt. Jag skulle nu vilja fråga herr Bergh, varifrån han fått dessa uppgifter, som jag för min del tycker verkar väldigt märkliga.

Jag är faktiskt tveksam om de påståenden, som anföres i denna reservation, överensstämmer med verkligheten. Både herr Bergh och jag vet innerligt väl, att framför allt skoldistriktet i Norrbottens län har varit föregångare på detta område. Jag har ingen statistik till hands, men jag är övertygad om att dessa skoldistrikt hundraprocentigt gått in för den fria skolmåltidsverksamheten för ungefär 15—20 år sedan, eller ända från begynnelsen av denna verksamhet. Man kan med bästa vilja inte påstå, att det stora flertalet av skoldistriktet i Norrbottens län skulle vara rika; långt därifrån. Alla känner till att de är ekonomiskt synnerligen svaga, om man nu undantar t. ex. Kiruna, Gällivare och Luleå stad — men knappast några flera.

Denna fria skolmåltidsverksamhet har i allmänhet varit till synnerligen stor välsignelse, framför allt i glesbygder. Det vore en olycka för dessa skoldistrikt, om statsbidraget på något vis skulle minskas; det skulle bli ett grundskott för

Anslag till anordnande av skolmåltider

denna verksamhet. Kommunernas ekonomi är synnerligen ansträngd och de är skattetyngda. Det är inte vettigt att komma med sådana förslag här i riksdagen som innebär att vissa statsutgifter övervältras på sådana kommuner, som redan nu är vid bankruttens rand.

Jag är också övertygad om att herr Bergh mycket väl vet, att det åtminstone i Norrbottens län inte finns ett enda skoldistrikt eller en enda kommun, där ens herr Berghs partivänner skulle vilja vara med om att biträda högerens motion. De vet med sig, att det är de som sedan får betala om man går på högerens linje i stället för att kostnaderna slås ut över alla medborgare i detta land.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag, och jag vore tacksam, om herr Bergh ville besvara de frågor, som jag här framställt till honom i hans egenskap av undertecknare av denna reservation, som jag nu har påtalat.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Fastän jag inte deltagit i denna debatt, skulle det se ohövligt ut, om jag inte svarade på den fråga, som herr Grym framställt.

Herr Grym satte först i fråga, huruvida uppgiften att skolmåltidsverksamheten i första hand har utbyggts i de rikare och tätbefolkade kommunerna var riktig. Han byggde sitt tvivel på erfarenheter från Norrbottens län.

Jag tror att man kan svara på det sättet, att herr Grym har generaliserat erfarenheterna från Norrbottens län och använt erfarenheterna därifrån som underlag för ett omdöme, som gäller för verksamheten i riket i dess helhet. Om herr Grym inte resonerat så begränsat, hade väl frågan varit rätt överflödig.

Sedan har herr Grym inte i frågans form, utan i påståendets form gjort gällande, att det skulle vara meningen att åstadkomma en övervältring av kostnaden på kommunerna. Det resonemanget förutsätter att herr Grym inte har observerat vad som står i första punkten av klämman, enligt vilken kommunerna skulle medgivas rätt att ta ut en avgift

av målsmännen, som svarade mot kommunernas egna driftkostnader. Under sådana förhållanden är ju hans påståendet inte välgrundat.

Herr GRYM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har läst klämman, och jag har läst den mycket noga. Men, herr Bergh, det vore ännu tokigare, om vi skulle övervältra kostnaderna på de människor, som bor i dessa glesbygder. Då är det väl bättre att kommunen hjälper till att betala kostnaderna. För barnrika familjer — med 4, 5 eller 6 barn i skolan — blir det mycket pengar per år.

Jag kan sannerligen inte förstå herr Berghs resonemang, och jag är fortfarande fullt övertygad om att inte ens herr Berghs partivänner, åtminstone inte i Norrbotten, delar hans uppfattning.

Jag tror fortfarande att det finns åtskilliga eller i varje fall en del städer, t. ex. här i Mellansverige och möjligen även i Sydsverige, som ännu inte i den dag som i dag är hundraprocentigt har gått in för fria skolmåltider, trots att de självfallet har mycket bättre ekonomiska möjligheter än vad vi i allmänhet har i övre Norrland.

Herr ANDERSSON, ALVAR, (cp):

Herr talman! Om motionärerna och reservanterna hade inskränkt sig till att föreslå, att kommunerna skulle få rättighet att ta ut en mindre avgift, om de så hade velat, hade det kunnat vara ett visst förnuft i de här framstötarna, men man förenar yrkandet — och det är ju det väsentligaste i förslaget — med att statsbidraget skall dragas in.

Vi har här ett statsbidrag, som är graderat med hänsyn till kommunernas ekonomiska bärkraft. De fattiga kommunerna, alltså de kommuner som har en befolkning med genomsnittligt små inkomster, får de största bidragen, medan de kommuner, som har ett gott skatteunderlag, får ett mindre bidrag eller inget bidrag alls. När man uttalar sin stora uppskattning av skolmåltiderna i

och för sig och anser att denna verksamhet bör utbyggas, är det väl också rimligt att man slår vakt om ett statsbidrag, som är graderat på ett sådant sätt, att kommunerna i största möjliga utsträckning får samma möjligheter att upprätthålla denna sociala välfärdsanordning. Vi diskuterade liknande motioner förra året, och resonemangen här i kammaren gick ju den gången i samma riktning.

Jag måste därför uttrycka min stora förvåning över att man från högerhall i år har återkommit i samma ärende. Visst skall vi väl försöka spara. Nu säger man, att man inte vill lägga över kostnaderna på kommunerna, utan på föräldrarna. Ja, men det är ju fråga om att flytta över kostnaderna på de fattigaste föräldrarna. Det är de kommuner, där befolkningen i gemen har de lägsta inkomsterna, som får de största statsbidragen. Drar man in statsbidragen, måste de kommuner, som har svårast att betala kostnaderna, ställa anspråk på att föräldrarna skall ut med dessa pengar.

Dessutom skulle detta föra med sig ett krångel utan like. Vi har i olika sammanhang diskuterat lärarnas vakthållning vid skolmåltiderna och bekymren kring den. Hur skall det gå att klara en skolmåltidsverksamhet av den art, som högermotionärerna och högerreservanterna här pläderar för, utan att skapa ett krångel och besvärligheter, som kanske skulle dra administrativa kostnader av en sådan storleksordning, att de bleve större än de avgifter man får in?

Jag vill med dessa reflexioner ansluta mig till utskottets hemställan, och jag yrkar alltså avslag på motionerna och reservationerna i ärendet.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Andersson framhåller att det inte finns något förnuft i den motion, som vi har fört fram, och att behandlingen av denna fråga var sådan förra året, att han inte väntat att motionen skulle återkomma. Jag tror,

anslag till anordnande av skolmåltider herr Andersson, att detta förslag återkommer vid flera tillfällen.

Det går så bra att säga här i riksdagen, att det är olämpligt att spara på den eller den punkten, och det går att säga som herr Källqvist, att det är bättre att spara genom en allmän översyn.

Jag vill gärna ställa samma fråga som jag ställde förra året, när vi nu har fått dessa stora bekymmer med statsfinanserna: På vilket område vill man spara?

Det må ligga förnuft eller inte i vårt förslag, men jag tror att det går varken för stat eller kommun att i det långa loppet tillhandahålla fria skolmåltider till barn i sådana familjer, där föräldrarna själva, åtminstone delvis, kan svara för kostnaderna. Jag tror också att det kommer att bli en ändring förr eller senare.

Herr ANDERSSON, ALVAR, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till herr Sveningsson, att det i huvudsak inte blir fråga om annat än att föra över en tidigare delvis statlig kostnad till att bli en helt och hållet kommunal kostnad. Åtminstone i de fattigare kommunerna måste, det kan vi klart konstatera, utblivandet av statsbidraget till skolmåltiderna leda till en mycket avsevärd höjning av den kommunala utdebiteringen. Jag kan bara för min egen kommuns del konstatera, att om herr Sveningssons propå här skulle gå igenom, så får vi höja utdebiteringen med 30 öre per skattekrona.

Herr ARRHÉN (h):

Herr talman! Det är möjligen den ganska långt framskridna tiden som gör, att talare efter talare säger, att de inte förstår utskottets tryck och de av utskottet framförda meningarna. Detta kan ju vara förlåtligt. Även jag skall sälla mig till den skaran och anmäla, att det är vissa saker jag har litet svårt att förstå.

Herr Grym talade för en stund sedan om, att det enligt hans mening fanns

Anslag till anordnande av skolmältider

kommuner, som vandrade på bankrutens rand. Ja, herr Grym, det är inte bara kommuner, som börjar göra det och som följaktligen då och då får små angrepp av svindel. Även staten — som man här förutsätter skall vara den stora givaren — befinner sig i exakt samma situation. I dagens läge kan man exempelvis konstatera, att underskottet på driftbudgeten detta år kommer att bli mycket stort. Siffrorna är ännu litet ovissa — man är inte riktigt säker på slutresultatet, vilket delvis beror på, hur man räknar — men man får börja med 500 miljoner, och sedan kan man möjligen tänka sig, att underskottet på driftbudgeten kommer att sluta vid 700 miljoner. Och underskottet på totalbudgeten torde komma att röra sig om mellan 2 000 och 2 500 miljoner kronor. Detta är, mina damer och herrar, fakta i målet, när vi diskuterar statens affärer just nu, enkannerligen på utgiftssidan.

Jag vill alltså säga, att jag inte förstår, hur man kan föra dessa resonemang fullkomligt obekymrad om det läge, jag nyss antytt. Eller kanske herr Grym kan ge någon upplysning om, hur man från regeringspartiets håll har tänkt sig att balansera dessa väldiga underskott?

När man här talar om, att staten skall betala ut bidrag o. s. v., betyder det ju bara, att man rekommenderar den att gå ut på tiggarråten för att plocka ihop de pengar, som behövs. Ty allt vi här talar om finns det ju inte pengar till, så länge inte en statlig upplåning på det ena eller andra sättet har skett.

Herr Andersson, Alvar, var förvånad över, att vi återkommer med dessa motioner från i fjol. Ja, jag kan försäkra damerna och herrarna, att det inte är något större nöje att år efter år kamma igenom budgeten på jakt efter besparingsobjekt. Men den aktuella verkligheten tvingar i varje fall oss att år efter år bedriva denna jakt. Det är enda möjligheten för att få en rätsida på det hela.

Nu begär jag alltså, herr talman, uppgift av herr Grym, hur han har tänkt sig att hjälpa upp statens för närvarande pinsamt svaga affärer.

Herr GRYM (s):

Herr talman! Det tillkommer givetvis inte alls mig att besvara den fråga herr Arrhén ställde. Jag såg finansministern gå förbi här alldeles nyss, och jag antar att han åtminstone med ett halvt öra lyssnade till vad herr Arrhén sade, men inte ens han stannade i kammaren för att besvara frågan. Hur skulle då jag som en enkel man i ledet kunna besvara den!

Men det vill jag säga, att om man skulle fullfölja herr Arrhéns och högerns linje, så måste det leda till att vad staten sparar in i utgifter skulle i stället övervältras på de allra svagaste skattebetalarna i detta land. Om jag inte missminner mig, har faktiskt kommuner med över 50 skattekronor per invånare inget statsbidrag alls till detta ändamål, och kommuner som Karesuando och Övertorneå — herr Arrhén besökte ju Övertorneå i höstas och fick informationer om förhållandena — har utomordentligt stora utgifter på skolväsendets område. Utgifter som skulle bli ännu större och ännu mer betungande, om man följde de tankegångar som herr Arrhén och högern här framför. I Övertorneå kommun, med ungefär 7 500 invånare, har vi för närvarande omkring 1 500 barn i folkskoleåldrarna, och då förstär var och en, att utgifterna för skolväsendet blir synnerligen betungande. Vi har för närvarande en utdebitering, med landstingsskatten, av 18 kronor per 100 kronors inkomst, och härav går mellan 12 och 13 kronor direkt till skoländamål. Vi uppoffrar så mycket som möjligt för skolväsendet, det är tydligt, men då förväntar vi också att även staten fullgör sina skyldigheter. Och det skulle den inte göra, om riksdagen följde herr Arrhéns och högerns förslag.

Herr ARRHÉN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte fördjupa mig i detaljdiskussionen. Jag skulle bara vilja fråga herr Grym med anledning av hans lilla inpass nyss: Finner inte herr Grym en djuplodande symbolik i det förhållandet, att herr Sträng gick in i

kammaren men passerade och — gick ut?

Fru SJÖSTRÖM-BENGTSSON (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt lägga mig i denna diskussion, men jag vill bara påpeka, att kommunerna enligt motionen och reservationen rekommenderas ett sätt att ta igen en mindre del — ty det kan ju inte bli allt — av det uteblivna statsbidraget. Man rekommenderar då att kommunerna skulle kunna införa någon avgift för att inte få sina kostnader öka. Reservationen fortsätter på följande sätt: »Utskottet förutsätter dock att kommunerna därest de införa en avgift i förekommande fall medge nedsättning i eller befrielse från avgift.»

Då kommer vi tillbaka till den sak, som enligt min mångåriga erfarenhet har varit till ett verkligt men för skolans arbete, och det gäller den föreslagna behovsprövningen beträffande skolmåltiderna. Jag har under min erfarenhet varit med om den tid, då föräldrarna eller någon målsman till och med måste gå till skolan för att redogöra för sina ekonomiska förhållanden, och på detta skulle läraren grunda sitt beslut om barnet skulle få deltaga i skolmåltiderna eller inte. Jag har sedan varit med under den epoken, då man till föräldrarna skickade hem ett frågeformulär, som barnen skulle ha med tillbaka, och sedan skulle lärarna tillstyrka eller avstyrka huruvida barnen skulle få delta i skolmåltiderna eller inte.

Jag kan försäkra att ingen lärare, som varit med om en sådan anordning, skulle vilja vara med om att införa den på nytt. Men detta måste bli följden, om man här följer högerens förslag att kommunen skulle införa en avgift och att barnen skulle få betala eller i vissa fall befrias från den avgift, som en kommun eventuellt skulle kunna kräva för skolmåltiderna. Jag vill därmed ha sagt, att varken lärare eller föräldrar önskar få tillbaka en sådan behovsprövning, som tidigare under många år förekommit. Jag måste också säga, att det har varit fullkomligt omöjligt för lärarna att rättvist bedöma dessa ansökningar.

Anslag till anordnande av skolmåltider

Jag tror därför, herr talman, att alla — lärare, föräldrar och barn — är mest betjänta av att skolmåltidsverksamheten får bedrivas på det sätt som nu sker — d. v. s. att skolmåltiderna är helt avgiftsfria.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Arrhén erinrade om att finansministern kom in i kammaren och passerade den utan att stanna — han tyckte att detta var symboliskt. Jag vill säga, att det anser också jag. Finansministern har nämligen tagit ställning till anslagsfrågan, och vi diskuterar inte om någon ökning av beloppet, utan vi diskuterar det belopp, som finansministern har godkänt. Det är hela vidden av frågan.

Men jag vill, herr talman, säga att jag är glad över att högern är ensam på denna linje. Alla andra partier anser, att vi inte återigen bör lägga bördorna på de fattigaste i samhället.

Herr BOO (s):

Herr talman! Med anledning av herr Arrhéns senaste frågor i debatten skulle jag i korthet vilja konstatera, att det ändå inte är för att klara herr Strängs budget som högern är ute med denna besparingsmotion och andra besparingsmotioner. Motionerna har i själva verket ett annat syfte, och det är att de skall ligga till grund för en skattesänkning. Enligt förslaget skulle skattesänkningen i första hand genomföras för bolag och förmögenheter. Det är därför man lägger fram det förslag till slopande av statsbidrag till skolmåltider, som vi nu behandlar, förslag till indragning av barnbidrag till det första barnet och hela raden av andra inskränkningar på det sociala området.

När man här alltså ger sig sken av att göra detta för att klara herr Strängs budget, är detta en efterhandskonstruktion. Herr Arrhén liksom högern seglar under falsk flagg i detta ärende.

Anslag till anordnande av skolmåltider

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Både herr Näsströms och herr Boos inlägg har gett mig anledning att begära ordet, särskilt den tolkning som herr Boo nu senast presenterade.

Det är nämligen alldeles riktigt och mycket väl befogat, att man också i detta sammanhang frågar sig, var pengarna skall tas. Man kan inte som herr Näsström tillbakavisa den tanken genom att säga, att det förslag till anslag som finns i propositionen har finansministern för sin del gillat. Det finns en annan faktor, som är den avgörande, nämligen att när den ofullbordade statsverkspropositionen framlades i januari, så redovisades ett gap på då uppgivna 1,6 miljard. Man har ännu inte hört ett ord från vare sig regeringen eller dess parlamentariska underlag om hur detta gap skall täckas. När vi från vår grupp gång på gång frågar, varifrån man skall ta pengarna, så är det i första hand för att få besked om hur vi till en början skall kunna fylla detta gap på 1,6 miljard, vilket såvitt nu kan bedömas kommer att vidgas ännu mer. Herrarna på regeringssidan har inte med ett enda ord antytt hur ni vill balansera årets budget. Men det är också vår skyldighet att som medansvariga i detta hus för vår del göra vad vi kan för att hålla utgifterna nere för att minska gapet. Det är inte för att, som herr Boo demagogiskt uttryckte det, åstadkomma en skattesänkning på de fattigas bekostnad, utan problemet är främst hur vi i år över huvud taget skall kunna få en balanserad budget.

Herr BOO (s):

Herr talman! Även herr Bergh rör sig här med vilseladande uppgifter. När man talar om ett underskott på 1,6 miljard, gäller nämligen detta även kapitalbudgeten. Denna del av budgeten har högern tidigare ansett att vi inte bör täcka med skattemedel, utan med låne-medel. När herr Sträng i årets budget föreslår att man inte skall täcka kapitalutgifterna med skattemedel utan med

lånemedel, så borde det bättre stämma med högerens uppfattning — i varje fall sådan den var för ett eller två år sedan.

Dessutom har en utfyllnad skett av det underskott, som vid årets början kunde beräknas framkomma i driftbudgeten, genom de beslutade punktskatterna i samband med försvarsuppörelsen.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Så lätt skall inte herr Boo slippa undan! Det går inte att dra in kapitalbudgeten i sammanhanget, så länge inte regeringen anvisar hur man skall täcka underskottet på driftbudgeten. Inte heller kan man dra in punktskatterna i sammanhanget. Punktskatterna skulle enligt de uppgifter som lämnats ge 392 miljoner. Men i årets statsverksproposition har man, trots att försvarskostnaderna under innevarande budgetår kommer att belöpa till cirka 2,7 miljarder, inte tagit upp mer än 2,3 miljarder. Då förstär var och en att de punktskatter, som det nu talas om, blir helt och hållet konsumerade för att täcka den skillnaden för så vitt man vill behålla det försvarsprogram, som skisserats i försvarspropositionen.

Herr BOO (s):

Herr talman! Obestriddigt är det väl ändå, att när man talar om att det fattas en summa på 1,6 miljard i budgeten vid årets början, så innefattar det även kapitalbudgeten.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Det är klart att det även innefattar kapitalbudgeten. Men det återstår fortfarande för herr Boo att visa, huruvida man har täckning för driftbudgeten. På den punkten är herrarna fortfarande svaret skyldiga. Det finns ett avsevärt underskott i driftbudgeten i förhållande till de utgifter som föreslås i statsverkspropositionen.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Bergh använde uttrycket, att »så lätt skall herr Boo inte slippa undan». Det hade varit riktigtare

om herr Bergh hade använt uttrycket, att »så lätt skall inte barnfamiljerna slippa undan»!

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vardera momentet av utskottets i den nu förevarande punkten gjorda hemställan.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de i fråga om mom. 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ragnar Bergh m. fl. beträffande nämnda moment avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan i denna del, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sveningsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 70 punkten 1 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ragnar Bergh m. fl. beträffande nämnda moment avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sveningsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befynos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 126;

Nej — 13.

Anslag till anordnande av skolmåltider
Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Med avseende på mom. 2, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) av herr *Sunne*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Ohlon m. fl. beträffande nämnda moment avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Sveningsson*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i motsvarande moment i den av herr Ragnar Bergh m. fl. vid punkten anförda reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan i förevarande del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sunne* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 70 punkten 1 mom. 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ohlon m. fl. beträffande nämnda moment avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sunne* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befynos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 100;

Nej — 34.

Anslag till vissa byggnadsarbeten inom skolväsendet

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 3***Anslag till vissa byggnadsarbeten inom skolväsendet**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 295, av herrar *Manner-skantz* och *Sveningsson*, och II: 380, av herrar *Magnusson* i Borås och *Svenungsson*, till Bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 69 700 000 kronor;

b) i anledning av motionerna I: 186, av herr *Ivar Persson* m. fl., och II: 208, av herr *Larsson* i Hedenäset m. fl., i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville efter ytterligare utredning för riksdagen framlägga förslag till ändrat system för bestämning av statsbidragsprocenten till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet och yrkesskolan;

c) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna, vad utskottet anfört beträffande ramen för bidragsgivningen till skolbyggnadsverksamheten.

I de likalydande motionerna I: 295 och II: 380 hade hemställts, att riksdagen måtte dels besluta att bidragsunderlagets grundbelopp, som nu utginge med 900 kronor per kvadratmeter nettogolv- yta, skulle fastställas till 750 kronor per kvadratmeter, att tillämpas i fråga om byggnadsföretag, beträffande vilket ansökan om statsbidrag avgjorts av statlig myndighet efter utgången av juni 1958, dels ock till Bidrag till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 58 700 000 kronor.

Reservation hade anmälts av herr *Ragnar Bergh* och fröken *Karlsson*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **MANNERSKANTZ** (h):

Herr talman! På denna punkt har jag avgivit en motion vid riksdagens början. Den går ut på att man skulle vidta åtgärder för att få en bättre ordning på den mycket stora sak här i Sverige, som skolbyggnationen är.

När man skall bygga skolor liksom många andra slags allmänna byggnader uppstår det en strid, kan vi väl säga, mellan å ena sidan dem, som vill få ut mesta möjliga nyttiga utrymme ur varje krona som satsas, och å andra sidan dem, som vill bygga stora och gentila hus, arkitekter, som vill lämna efter sig gedigna byggnadsverk, och skolöverstyrelsen, som vill hålla en tillräcklig standard på skolbyggnaderna. För det mesta segrar de som vill ha en högre standard, ett gedignare hus som står längre, och de arkitekter som vill lämna efter sig förnämliga byggnadsverk.

Jag har många gånger undrat, herr talman, om inte vi här i Sverige i vår nationalkaraktär har nedlagt en böjelse för det gedigna, om vi inte bygger hus som står för länge. Inom industrien och även i jordbruket har man börjat bli på det klara med att där är ett fel förborgat. Det är sällan man sliter ut ett hus. För det mesta kasserar man inte ett hus därför att det är utslitet utan därför att man vill ha någon annan modell. Det har kommit fram nya tankar och idéer, man vill ha en annan typ av byggnad, man vill inte nöja sig med det som för 30, 40, 50 år sedan ansågs vara det riktiga. Men är då husen fortfarande i god kondition kan man ställas inför svåra val. Man tycker att det har kostat så mycket att bygga huset och att det är för hög kvalitet på själva byggnadsstommen o. s. v. att man knappast nämns att gå över till någonting som man annars skulle finna vara bättre.

Jag skulle tro att beträffande skolbyggnader var förhållandet kanske det motsatta förri världen. Man spikade ihop ganska dåliga »lådor». Men det finns också exempel på att man uppförde gedigna skolbyggnader, som emellertid i våra dagar ter sig otrevliga och opraktiska och som man dessutom anser vara

Anslag till vissa byggnadsarbeten inom skolväsendet

svåra att bygga om så att det blir lokaler som tillfredsställer våra nutida pre-
tationer.

Om det sista skulle jag dock vilja säga att jag tycker att man kanske inte tillräckligt använder sig av möjligheten att bygga om äldre hus. I ett mycket stort antal fall är det faktiskt möjligt att få tillfredsställande lokaliteter, även för skoländamål, genom en ombyggnad. Också inom enskild rörelse händer det ju att man lyckas få ut mer valuta genom ombyggnad än genom att bygga nytt.

När man då ändå skall bygga nytt är det fråga om detta inte lätt vill stelna i formerna. Den där striden mellan byggherrar, arkitekter och myndigheter skulle kunna göras mera jämn om man sänkte nivån för statsbidragen, så att de kommunala representanterna visste att om de inte kunde komma fram till en typ av skolbyggnader som är billigare, som ger mera nyttigt utrymme per satsad krona, per 1 000 kronor eller hur man vill räkna det, så finge kommunen själv betala det. Jag tror att det inte finns något annat sätt att övervinna böjelsen att lägga ned för stora kostnader på skolbyggnader.

Det finns ju också utredningar, som jag tror t. o. m. har hunnit så långt att de publicerats och som ger anvisningar på hur man kan få mycket goda skolutrymmen till rätt mycket lägre kostnader. Jag är tämligen förvissad om att om alla krafter som här verkligen önskar få en bättring och få fram andra modeller, nyare uppslag och idéer, finge så att säga den stimulans, som ligger i att man sänker statsbidraget, så skulle det bli en mera gynnsam utveckling på skolbyggnadernas område här i landet.

Detta är ett av skälen till att jag har motionerat om att man skall försöka pressa bidragsunderlaget, som nu är 900 kronor per kvadratmeter nettogolvyta, till 750 kronor per kvadratmeter. Jag tror inte att detta skulle behöva medföra någon standardsänkning av betydelse eller något överflyttande av utgifterna från staten till kommunerna, om saken skötes riktigt i de olika kommunerna.

Jag har även ett annat skäl, herr talman — ett mycket viktigt skäl. De pengar som staten skulle behöva ge som bidrag till skolorna efter det gamla systemet, i den mån det skulle bli högre än efter det lägre beloppet här, är pengar som staten inte alls har. Varifrån skall de pengarna tas? Det har jag frågat många gånger under denna riksdag här på onsdagarna, men jag har aldrig fått något svar. I det avseendet har det varit tyst som i ett akvarium. Pengarna måste lånas upp. Men man vet inte ens om man kan låna upp dem. Tar man den sista resten i nästa års budget av de pengar, som normalt kommer fram på kapitalmarknaden, blir det sedan inte mycket över för näringslivet. Skall vi hålla på så här, går det inte i lös.

Detta är således det andra skälet: vi måste, vare sig vi vill eller inte, minska på de utgifter som staten tar på sig. Kan man förena detta med en anordning som gör, att man skulle kunna få skolväsendets lokalbehov tillgodosett genom lägre statsbidrag, tycker jag att det finns all anledning att göra det.

Nu finns det, herr talman, endast en blank reservation på denna punkt. Men det tänker jag inte nöja mig med, utan jag ber att få yrka bifall till motionen 295 i första kammaren och 380 i andra kammaren. Motionerna innebär, att statsbidragsunderlagets grundbelopp skall sänkas från nuvarande 900 kronor per kvadratmeter nettogolvyta till 750 kronor per kvadratmeter och att i anslutning därtill anslaget till vissa byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet skall utgå med 58 700 000 kronor i stället för såsom i propositionen föreslås 69 700 000 kronor. Anslaget på denna punkt blir alltså 11 miljoner kronor lägre.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna motion.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vet att herr Manner-skantz är vice ordförande i Landstingsförbundets styrelse, mycket intresserad av sina uppgifter där och mycket verk-

Anslag till vissa byggnadsarbeten inom skolväsendet

sam på detta område. Jag tror att herr Mannerskantz måste erkänna att standardhöjningen har varit ganska allmän. Det är inte bara skolorna som fått en högre standard utan även våra sjukhus, våra bostäder och annat.

Herr Mannerskantz tolkar nog också bestämmelserna litet felaktigt. Jag vill erinra om att när skolöverstyrelsen granskar ett förslag till skolbygge skalar den bort vad den anser vara en överdriven standard, onödiga utrymmen o. s. v. Vill en kommun framhärda och bygga efter sådana ritningar, får den göra det med egna medel. Skolöverstyrelsen är ganska hård på den punkten, lika väl som Kungl. Maj:t är det. Vi skall inte glömma hur det egentligen går till.

Om jag minns rätt är nu statsbidraget för skolorna i medeltal 38 procent. Man kan inte säga att det är en hög procent.

Utskottet har pekat på en annan sak i detta sammanhang, och det är att den tabell som vi fastställde för många år sedan har förlorat sitt värde på grund av att det blivit ett bättre underlag från kommunerna. Men det har dessvärre blivit så att de kommuner, som nu tillhör de fattigare, inte får högre statsbidrag än de rikare. Detta är ett fel, som utskottet pekar på. Men vi skall göra rättvisa åt skolöverstyrelsen och departementet så till vida att vi medger, att de alls inte går med på vilka lyxbyggen som helst utan att de gör en sträng sovring.

Många kommunalmän resonerar så här: Vi har att välja mellan ett bygge, som har lång livslängd, och att bygga på ett enklare sätt och ta större årsomkostnader undan för undan. Då är det inte märkvärdigt — och jag tror det är sunt resonerat — att de anser att oavsett om vi ser det ur statens, kommunens eller den enskildes synpunkt, så är det en vinst att bygga med varaktigt material, t. ex. fasadtegel eller liknande. På den punkten tror jag nog vi kan vara överens. Vad skulle ett försämrat statsbidrag på denna punkt innebära? Jo, det skulle innebära att den orättvisa, som nu finns mellan fattiga och rika kommuner, skulle bli ännu mera utpräglad. Det är det som utskottet inte velat vara med om.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Vad beträffar skolöverstyrelsens hårdhet sammanfaller min erfarenhet inte helt med vad utskottets ärade talesman här säger. Jag tycker att överstyrelsen har ganska höga pretentioner på hur skolorna skall se ut. Jag har erfarenhet av detta bl. a. från min egen kommun, där skolöverstyrelsen har fördyrat ett förslag. Vi hade velat bygga enklare, men skolöverstyrelsen föreskrev vissa ändringar. Vi har inte byggt ännu, och vi får se hur vi gör. Erfarenheterna är tydligen inte överallt likadana.

Man säger att man skall bygga så gedit, att huset blir underhållsfritt. Jag är inte alldeles säker på att det är den bästa utvägen. Visserligen skall man inte ha för dåligt material för sådant som slits särskilt mycket, men man kostar nu ofta på dyrare material än som behövs. Det gäller inte bara skolan utan det gäller minsann sjukhus och sådant också. Vi har en strid mellan alla de krafter, som verkar på byggnadsområdet, en strid som jag erkänner att det inte är så lätt att föra — inte minst med arkitekterna — men som jag ändå anser att vi här i Sverige är tvungna att föra. Vi har helt enkelt inte råd att bete oss så som vi gjort i rätt många år nu. Det är inte fråga om vad vi önskar eller inte.

Tro mig, herr Näsström, det dröjer inte många år till förrän vi har en hård piska på oss. Då får vi tycka vad vi vill, vi kommer ändå att vara alldeles nödsakade att minska på våra pretentioner på olika saker. Det är bättre att göra det på sådant sätt, att det inte spelar så stor roll, och att börja med det i tid. Det är min allmänna intention i denna fråga.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! När herr Mannerskantz lägger skulden på skolöverstyrelsen i detta sammanhang, så är herr Mannerskantz orättvis. Skolöverstyrelsen har vissa regler att gå efter vad gäller t. ex. kubik-

Anslag till vissa byggnadsarbeten inom skolväsendet
 inått och liknande. Men när det gäller de s. k. skrytbyggen och lyxbyggen, som vi läser om i tidningarna ibland, kan jag försäkra herr Mannerskantz att skolöverstyrelsen inte varit med på den punkten. Sådana fall har varit kommunernas egna tilltag.

Jag kan inte dela herr Mannerskantz' uppfattning att man skall bygga dåligt för att klara en tillfällig penningknipa. Det kommer igen sedan i dubbelt mått. Lika väl som vi skall ha goda bostäder skall vi ha goda skolhus. Det är på den punkten som våra meningar skiljer sig.

Alla som haft med skolöverstyrelsen att göra under i varje fall det sista årtiondet vet att man där är mycket hård på detta område och på allt sätt försöker att spara in på utrymmena — till och med i så hög grad att många, som är intresserade av detta, tycker det har gått för långt, när t. ex. barnen inte får eget klassrum utan måste ambulera mellan ämnesrum, som nu sker enligt bestämmelserna på högstadiet i enhetsskolan. För min del tror jag inte att det är någon lycklig lösning, men på grund av omständigheterna har man varit tvungen att göra så. Barnen bör nog få känna att de hör hemma någonstans i skolhuset och inte behöva vandra mellan olika lokaliteter.

Häri instämde herr *Källqvist* (fp).

Herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! I sak har jag intet att tillägga utöver vad utskottets ärade representant här har anfört. Jag skulle endast så här över stridsvimlet vilja be Mannerskantz om en tjänst, nämligen att låta mig få ta del av det konkreta skolbygge, tydligen i östra Småland, där skolöverstyrelsen verkligen har pressat upp standarden mot de kommunala förtröendemannens önskan.

Skolöverstyrelsens uppgift är ju, som herr Näsström framhöll, att garantera en minimistandard. Det måste vara en viss standard, ett visst utrymme, vissa kommunikationsmöjligheter i huset o. s. v., men skolöverstyrelsens och även departementets verksamhet går ju ut på

att försöka hålla igen så långt som möjligt.

Jag delar inte på någon punkt det förslag, som herr Mannerskantz här framlagt, men hans allmänna strävan att försöka bygga billigare skolhus vill jag däremot stryka under. Och jag skulle kanske på min front kunna vara till någon nytta om jag i lugn och ro finge studera det speciella fall, som herr Mannerskantz syftade på. Jag har faktiskt länge längtat efter att komma på skolöverstyrelsen med något enda exempel, där den har drivit upp standarden!

Herr **MANNERSKANTZ** (h):

Herr talman! Det finns mitt i Småland en fabrik som tillverkar monteringsfärdiga skolhus och sedan sätter upp dem. Dessa skolor blir mycket billigare än skolor byggda på vanligt sätt. Man har hållit på i nära två år för att få skolöverstyrelsen att acceptera denna byggnation, men den har ännu inte blivit accepterad i andra fall än när det gäller högst två klassrum. Jag anser att det är alldeles fel av skolöverstyrelsen att inta denna attityd. Låt kommunerna bygga hur många klassrum de vill efter den modellen.

Vad beträffar det specialfall från min hemtrakt, som jag antydde, gäller det en skola i Hagby i Södermöre kommun, som hade velat bygga billigare — visserligen inte mer än 50 000 kronor billigare — än vad skolöverstyrelsen föreskrev.

Om man i en större kommun skall bygga fler skolsalar på en gång, varför behöver man då bygga alla så gediget? Bygg en viss procent av skolsalarna i billiga paviljonger! De varar en mansålder utan minsta svårighet. Barnen trivs egentligen bättre i en sådan än i vanliga klassrum. Alla lokaler behöver inte byggas i ett mera gediget utförande. Man kan kring en sorts kärna bygga en god del av utrymmena för själva klassrummen i ett mycket billigare utförande. Då kan man också få råd, herr Näsström, att låta varje klass ha sitt klassrum. Det blir svårare om det hela blir så dyrt, att man inte kan bygga så

Anslag till vissa byggnadsarbeten inom skolväsendet

många klassrum, med den följd att man måste inskränka klassrummens användning på det sätt som herr Näsström anförde.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Jag kan tala om för herr Mannerskantz, att om han avsåg Hultsfred så har jag vid behandlingen av ett byggnadsprojekt hos skolöverstyrelsen frågat: Skall vi titta på hultsfredsprojektet? Ja, blev svaret, det skall ni visst göra — titta noga på det och se efter om ni kan anpassa det till projektet i Kristinehamn. Försök att klara saken på det sättet.

Jag vill nämna att det beskedet lämnades av skolöverstyrelsens arkitekt.

Herr MANNERSKANTZ (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill endast säga, att vad jag härutinnan uppgivit är fullständigt riktigt.

Herr PERSSON, IVAR, (cp):

Herr talman! Mig förefaller det som om herr Mannerskantz i sina senare anföranden i viss mån blandade samman de permanenta skolorna och de s. k. provisoriska skolorna. Det är nämligen, såvitt jag har mig bekant, inte så att skolöverstyrelsen anser att det vid en permanent skola inte skulle få lov att byggas mer än två klassrum efter det något enklare system som herr Mannerskantz nämnde. Jag har mig bekant att man på flera håll är verkligen intresserad av dessa i viss mån förenklade byggnader. Jag hörde nu att även herr Källqvists kommun är intresserad.

Jag kan inte tänka mig att skolöverstyrelsen, trots att den måste se till att en viss minimistandard kan hållas, vilket eklestistikministern nyss har erinrat om, kan sätta sig emot att man bygger efter detta något förenklade system.

Jag vill vidare för min del gärna understryka, att det är angeläget att det kommer till stånd provisoriska lokaler omfattande en inte så liten del av skolbyggenskapen. Under det senaste året har så också verkligen skett. Dessa lo-

kaler har planerats på olika sätt, men i regel har det därvid varit så — och det var väl det som herr Mannerskantz tänkte på — att två och två klassrum särskilt byggts samman.

Allt vad som kan göras för att förbilliga byggenskapen bör göras. För mig verkar det verkligt värdefullt att skolöverstyrelsen i enlighet med senaste rön och forskningar på skolbyggnadsområdet har kommit fram till andra planlösningar än tidigare, där man också använder vissa lokaler till mer än en uppgift. Jag menar att det främst är på den linjen, som man i fortsättningen verkligen skall kunna spara på skolbyggnadskostnaderna, och inte, som herr Mannerskantz tydligen menar, genom att använda sämre materiel. Man bör bygga hållbart och någorlunda underhållsfritt för avsevärd tid, eljest tillgodoser man inte de ekonomiska kraven på lång sikt. Men här måste i alla fall göras en viss boskillnad. Särskilt större skoldistrikt har anledning att söka täcka en icke obetydlig del av sitt behov av skolbyggnader med provisoriska lokaler, som kan uppföras till väsentligt lägre kostnader än permanenta lokaler.

Vi skall således på olika sätt försöka att hålla skolbyggnadskostnaderna nere. Jag uppskattar herr Mannerskantz' strid med arkitekterna, då han vill skära bort diverse finesser, som då och då kommer fram. Men, herr Mannerskantz, vi bör vara fullt på det klara med att det i många fall har varit en strävan hos kommunerna att skapa onödigt påkostade skolor. Vi bör försöka att tillsammans hålla igen överallt där detta är möjligt.

Med iakttagande av den principen anser jag att vi när en rimlig lösning genom att nu följa utskottets förslag.

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Jag skulle vilja råda vännen Mannerskantz att läsa en publikation, som överstyrelsen har givit ut och som i dagligt tal brukar kallas för »gröna boken». Där finns det rekommendationer om paviljonger och alla möjliga andra ting, som kan bidra till ett förbilligande.

Anslag till vissa byggnadsarbeten inom skolväsendet

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna I: 295 och II: 380; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan oförändrad, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 70 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna I: 295 och II: 380.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mannerskantz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 125;

Nej — 12.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta föredragningen av ifrågavarande utlåtande ävensom handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse:

Till riksdagens första kammare

Jag får härmed avsäga mig uppdraget som suppleant i Riksbanksfullmäktige.
Stockholm den 16 april 1958

Fridolf Thapper

Med anledning härav beslöt kammaren att val av en suppleant för en fullmäktig i riksbanken skulle anställas; och uppdrog kammaren verkställigheten härav åt de denna dag tillsatta valmän och suppleanter för utseende av riksdagens fullmäktige i riksbanken jämte deras suppleanter.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 183, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Byggnadsarbeten vid veterinärhögskolan jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 185, till Konungen i anledning av väckta motioner angående den skattefria försäljningen av skattebelagda varor i öresundstrafiken.

Anmälades konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 189, till Konungen i anledning av väckt motion angående lagändringar i syfte att möjliggöra kostnadsfritt tillhandahållande åt politiska partier av s. k. äktamakekuvert vid vissa allmänna val.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 16 bifölles även av andra kammaren.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 17.08.

In fidem

Fritz af Petersens

Onsdagen den 16 april eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30.

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1958/59 till folkskoleväsendet, folkbildningsåtgärder m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 4

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5

Ang. bidrag till driften av folkskolor m. m.

I denna punkt hade utskottet hemställt,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 241, av fru *Sjöström-Bengtsson* och fröken *Ranmark*, och II: 291, av fröken *Olsson* och fru *Lewén-Eliasson*, samt I: 294, av herr *Mannerskantz*, och II: 379, av fröken *Wetterström* och herr *Svenungsson*, till Folkskolor m. m.: Bidrag till driften av folkskolor m. m. för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 646 000 000 kronor;

b) att motionen II: 221, av herr *Nyhage* och fröken *Karlsson*, icke måtte av riksdagen bifallas.

I de likalydande motionerna I: 294 och II: 379 hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av denna punkt måtte dels uttala att tillhandahållande av fri undervisningsmateriel icke skulle vara obligatoriskt för skoldistriktet, men att vissa särskilt kostsamma läroböcker dock borde tillhandahållas eleverna såsom lån, dels ock till Folkskolor m. m.: Bidrag till driften av folkskolor m. m. för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 636 000 000 kronor.

Herr **MANNERSKANTZ** (h):

Herr talman! På denna punkt har jag burit fram en motion, som rör det bidrag till driften av folkskolor m. m., vilket är upptaget till 646 miljoner kronor. I detta anslag, som är nytt i så måtto att det är en uppsamling av en del tidigare utgående statsbidrag, ingår det belopp som under innevarande budgetår utgått såsom bidrag till skolmateriel åt eleverna. Detta bidrag utgår med nära 10 miljoner kronor för innevarande budgetår. Nu är det inräknat i det angivna anslaget. I motionen yrkas att anslaget skall nedsättas med 10 miljoner kronor till 636 miljoner kronor. Anslaget avser framför allt skolböcker och skolmateriel, som skoldistriktet håller eleverna med.

I detta sammanhang kan man utom den finansiella betydelsen även tala om en pedagogisk och psykologisk betydelse. Jag vill framhålla båda. Vi måste här liksom på en del andra punkter som vi talat om i dag söka skapa en sparsammare anda hos dem som handskas med materiel av olika slag. Vi måste få dem att förstå att de inte får förstöra värden. Vi måste skapa respekt för ekonomiska ting. Om nu kommunerna tillerkänns rätten att, utöver vad som tillerkändes dem vid en tidigare uppmjukning 1951, ta betalt för skolmateriel åt eleverna, så skulle man därigenom kunna åstadkomma mindre kostnad för kommunerna och statsverket, utan att därför behöva belasta de enskilda så mycket som detta bortfall skulle uppgå till.

Jag skulle vilja fråga de representanter för lärarkåren som finns här, om det icke även ur pedagogisk synpunkt är alldeles riktigt, att eleverna vet att skolmaterielen är något som de icke fått gratis, och om inte detta måste komma att verka så att de blir aktsammare om den materiel de skall hantera. Det kan inte råda minsta tvivel om att detta

Ang. bidrag till driften av folkskolor m. m.

skulle bidra till den fostran, som skolan skall ge utöver det rena kunskapsmeddelandet.

De föräldrar som har barn i skolåldern torde numera ha fått en bättre ekonomisk status än tidigare, och det är fråga om en relativt ringa kostnad, som inte känns så mycket. Till det kommer, herr talman, att möjlighet finns att läroboksbeståndet kan rationaliseras på det sättet, att man åstadkommer ett begränsat urval av läroböcker med åtföljande större upplagor, vilket medför mindre kostnader. Även på denna väg tror jag det är möjligt att åstadkomma ganska stora besparingar. Jag vill förmena, att man kan åstadkomma en reducering av statsbidraget, uppgående till ungefär det belopp, som jag nyss här har angivit.

Då det inte ännu är så många av kammarens ledamöter som infunnit sig och kan åhöra detta anförande, skall jag inskränka mig till att yrka bifall till den motion som jag här väckt. Det är motionen nr 294 i första kammaren, vari yrkas att riksdagen måtte

»1) uttala att tillhandahållande av fri undervisningsmateriel icke skall vara obligatoriskt för skoldistriktet, men att vissa särskilt kostsamma läroböcker dock bör tillhandahållas eleverna såsom lån,

2) till Folkskolor m. m.: Bidrag till driften av folkskolor m. m. för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 636 000 000 kronor» i stället för 646 000 000.

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill erinra kammarens ledamöter om vad som står nederst på s. 16 i utskottets utlåtande, där vi förklarar hela denna sak. Jag måste säga, att såvitt jag kan förstå har herr Mannerskantz inte läst utskottets utlåtande på dessa punkter.

Vi framhåller först: »I anledning av ifrågavarande motionsyrkanden vill utskottet erinra om att utskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande 1957: 56 fann det angeläget, att såväl principerna

för läroböckers tillhandahållande som frågan om kostnaderna för dessa läroböcker bleve föremål för närmare utredning genom skolöverstyrelsens försorg i samråd med läroboksnämnden och representanter för Svenska stadsförbundet, Svenska landskommunernas förbund, Målsmännens riksförbund m. fl. Genom beslut den 10 maj 1957 har Kungl. Maj:t anbefallt skolöverstyrelsen att efter samråd med av utskottet avsedda organ verkställa utredning i de hänseenden, som utskottet angivit.»

På s. 17 skriver utskottet: »Utskottet har med anledning av yrkandet i sistnämnda motioner om en sänkning av ifrågavarande anslag med 10 000 000 kronor ansett sig böra särskilt framhålla följande. Statsbidraget till fria läroböcker utgår för löpande budgetår. Medel för detta särskilda, från och med 1958/59 avlösta bidrag erfordras alltså icke för budgetåret 1958/59 och har ej heller av Kungl. Maj:t äskats av riksdagen.»

Jag tror inte jag behöver citera mera ur utskottets utlåtande. Alla som vill sätta sig in i dessa detaljer torde vara överens med utskottet på dessa punkter.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Dessa pengar ingår ändå i det stora anslaget på 646 000 000 kronor, som av kommunerna bl. a. får disponeras för denna materiel till skolorn.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vartdera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de i fråga om mom. a förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan i berörda del samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som för-

Ang. försökskostnadsbidrag till försöksverksamheten med nioårig enhetsskola
 anleddes av bifall till den i ämnet väckta motionen I: 294; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 70 punkten 5 mom. a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring som föranledes av bifall till den i ämnet väckta motionen I: 294.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mannerskantz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 112;

Nej — 12.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. b hemställt.

Punkten 6

Ang. försökskostnadsbidrag till försöksverksamheten med nioårig enhetsskola

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 188 och II: 209, till Folkskolor m. m.: Försökskostnadsbidrag för budgetåret

1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 2 540 000 kronor.

I de likalydande motionerna, I: 188, av herr *Hedström* m. fl., och II: 209, av herr *Larsson* i Hedenäset m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte till Folkskolor m. m.: Försökskostnadsbidrag för budgetåret 1958/59 i enlighet med motionernas syfte anvisa ett förslagsanslag av 2 550 000 kronor, varav 50 000 kronor måtte utgöra ram för extra försökskostnadsbidrag, att utgå efter Kungl. Maj:ts prövning.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Jansson* i Kalix, *Löf-roth* och *Lassinantti* ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 188 och II: 209, till Folkskolor m. m.: Försökskostnadsbidrag för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 2 550 000 kronor.

Herr **HEDSTRÖM** (s):

Herr talman! Under denna punkt föreligger en reservation, som innefattar yrkande och bifall till den motion, på vilken jag står som första namn. Motionen syftar till att ramen för det extra försökskostnadsbidraget skulle höjas från av departementschefen förordade 40 000 kronor till 50 000 kronor.

Detta bidrag är avsett för sådana försöksdistrikt med enhetsskola, där svag skattekraft, långa avstånd eller andra försvårande omständigheter motiverar ett särskilt bidrag. Höjningen av bidraget med 10 000 kronor var enligt vår mening väl motiverad, då från och med nästa läsår och budgetår såväl Edefors, som Jokkmokks skoldistrikt når upp till högstadiet och enligt de principer, som tillämpats hittills, synes bli berättigad till detta extra försökskostnadsbidrag.

Utskottet säger, att Kungl. Maj:t bör pröva ansökningar från distrikt, som tidigare inte åtnjutit detta bidrag, med beaktande av det ekonomiska underlaget i nämnda distrikt i förhållande till motsvarande underlag i sådana försöksdistrikt, som tidigare åtnjutit här ifråga-

Ang. försökskostnadsbidrag till försöksverksamheten med nioårig enhetsskola varande bidrag och gör förnyad framställning härom. Denna skrivning andas en viss välvilja mot försöksdistriktet. Jag tar detta som bevis för att utskottet förstår de ekonomiska svårigheterna i många av dessa försöksdistrikt. Det hade under dessa förhållanden varit befogat med en uppräknig av anslaget. Om beloppet inte höjes men ytterligare åtminstone två skoldistrikt skall kämpa om anslaget, måste detta innebära, att skoldistriktet kommer i en sämre situation än tidigare.

Det är ju inte fråga om något större belopp, men för de ekonomiskt svaga kommunerna, som har stora svårigheter att finansiera sitt skolväsende, är även relativt små belopp ytterst värdefulla. I min hemkommun Edefors med cirka 3 500 invånare och i runt tal 100 000 skattekröner och en kommunal utdebitering av 19 kronor 78 öre har vi under en femårsperiod aktuella investeringar för skolväsendet på inte mindre än 3,5 miljoner kronor. Statsbidrag kan efter gällande bestämmelser påräknas till något över en miljon kronor. Resten får bäras av kommunen. I Jokkmokk beräknas det i samband med enhetsskolans genomförande aktuella investeringsbeloppet belöpa sig till ungefär 9 miljoner kronor, varav ungefär två tredjedelar eller 6 miljoner kronor får bäras av de kommunala skattedragarna. I många norrbottenskommuner tar undervisningsväsendet redan nu i anspråk 50 å 60 procent av kommunens totalbudget. Yrkesutbildningen orkar man av ekonomiska skäl knappast alls ge sig i kast med. Därtill kommer att många ungdomar, som vi uppfostrat och sökt ge en hygglig skolunderbyggnad, vid arbetsför ålder måste söka sin utkomst utanför hemlandet. Deras arbetsinsats kommer sålunda inte alls födelsekommunen till godo. Detta utgör en kraftig ekonomisk belastning på kommunerna. Och ändå vågar jag säga, att många kommuner med verklig entusiasm går in för enhetsskolans förverkligande. Vi ser i detta den enda möjligheten att ge våra unga en bättre utbildning och därmed

också bättre konkurrensmöjligheter än vad den sjuåriga folkskolan mäktade.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av herr Jansson i Kalix m. fl. till utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Som kammarens ärade ledamöter själva kan se på s. 19 i utskottets utlåtande, har skolöverstyrelsen icke äskat någon höjning av detta extra försökskostnadsbidrag.

Jag vill till att börja med framhålla att de kommuner som nu har gått in för enhetsskolan har gjort det fullt frivilligt i medvetande om vad det innebär. Jag är helt överens med den föregående talaren om att de två kommuner som åberopas, Edefors och Jokkmokks, har offrat mycket på sitt skolväsende, och de är i det avseendet värda allt beröm. Men anledningen till att utskottet inte kunnat tillstyrka motionen är att vi anser, att det bör vara skolöverstyrelsen och Kungl. Maj:t som avväger detta extra bidrags storlek. Liksom andra försökskommuner har dessa kommuner det normala bidraget, men här gäller det ett tillägg utöver vad andra kommuner har, och från utskottets sida finner vi det vara angeläget, att detta får avvägas varje år med hänsyn till nytillkommande försökskommuner och det ekonomiska läget i de kommuner, som tidigare fått del av detta extra bidrag.

För eget vidkommande måste jag nog säga, att jag skulle vara glad om det kunde bli möjligt för Kungl. Maj:t att ett följande år lämna bidrag bl. a. till dessa kommuner, och kanske till ännu flera kommuner. Jag tror att åtskilliga andra kommuner än de två som här förekommer har det ganska bekymmersamt ur ekonomisk synpunkt, och därför bör det nog ske en undersökning över hela fältet. Det har vi också framhållit i vår skrivning.

Sedan vill jag bara framhålla, att det naturligtvis är riktigt som herr Hedström säger, att även små bidrag kan

Ang. bidrag till driften av folkhögskolor mottagas med tacksamhet av dessa kommuner, men att de här 10 000 kronorna skulle spela en avgörande roll för dem, det kan man väl ändå inte påstå.

Jag för min del hoppas, i likhet med utskottet i övrigt, att Kungl. Maj:t till ett följande år kan få taga hänsyn till nytillkomna ekonomiskt svaga kommuner när det gäller försökskostnadsbidragen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hedström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 70 punkten 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hedström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 95;

Nej — 36.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 7—23

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24

Ang. bidrag till driften av folkhögskolor

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Folkhögskolor: Bidrag till driften av folkhögskolor för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 15 323 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehatt

dels två ikalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wolgast* (I: 187) och den andra inom andra kammaren av herrar *Hammar* och *Keijer* (II: 71), i vilka föreslagits, dels att riksdagen måtte besluta att under budgetåret 1958/59 statsbidrag skulle kunna utgå till ytterligare en folkhögskola utöver de av Kungl. Maj:t föreslagna 92, dels ock att riksdagen måtte till Folkhögskolor: Bidrag till driften av folkhögskolor för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 15 439 000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i Borås väckt motion (II: 26).

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 187 och II: 71, till Folkhögskolor: Bidrag till driften av folkhögskolor för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 15 323 000 kronor;

b) att motionen II: 26 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herrar *Sunne*, *Jacobsson*, *Malmberg*, *Widén* och *Löfroth* samt fröken *Vinge*, vilka ansett, att utskottet bort under a hem-

ställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 187 och II: 71, till Folkhögskolor: Bidrag till driften av folkhögskolor för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 15 439 000 kronor.

Herr SUNNE (fp):

Herr talman! Med anledning av att jag biträtt en vid denna punkt fogad reservation skall jag be att få säga några ord.

Kungl. Maj:ts förslag innebär, jämfört med föregående år, en höjning av anslaget till folkhögskolor, motsvarande löne- och driftsbidrag, till en ny folkhögskola. Skolöverstyrelsen har föreslagit, att statsbidrag skulle utgå till fyra nya folkhögskolor, och statskontoret har funnit skäligt, att medel för nästa budgetår beräknas till ytterligare två nya skolor.

Enligt de beräkningar, som skolöverstyrelsens planeringskommitté för de stora årskullarna har gjort över folkhögskolans elevutveckling under de närmaste femton åren, föreligger ett starkt ökat behov av elevplatser vid folkhögskolan. I proposition nr 146 föregående år redovisas denna undersökning, och enligt de två alternativ, som planeringskommittén utgått från, skulle elevplatsbehovet för nästa vinterkurs växa med 300 à 700 platser. I den nyssnämnda propositionen framhöll departementschefen, att statsunderstöd åt nya folkhögskolor borde beviljas i ungefär samma omfattning som under närmast föregående tioårsperiod, d. v. s. med två à tre nya skolor per år. Genom riksdagens bifall till denna proposition vågar man väl också säga, att riksdagen har godkänt denna uppfattning. Det måste väl även vara ett allmänt intresse, att nya folkhögskolor snarast kan komma i gång, så att de hunnit utbyggas till full kapacitet, när de stora årskullarna når folkhögskolan.

Från landsting och folkkrörelser ägnas folkhögskoleverksamheten ett mycket stort intresse, och betydande insatser göres av dem för planerade och nystartade folkhögskolor. Man bör väl då ha rätt att fordra samma intresse från sta-

Ang. bidrag till driften av folkhögskolor

tens sida. Det är här fråga om ungdom, som inte haft möjlighet till studier i real-skolor eller läroverk och därför alldeles särskilt borde beredas tillfälle till fortbildning och i viss mån även utbildning vid våra folkhögskolor. Dessa synpunkter har också kraftigt understrukits i de väckta motionerna, och jag ber, herr talman, att livligt få instämma med motionärerna.

Under vart och ett av de båda senaste budgetåren har medel beräknats för understöd åt ytterligare två nya skolor. Jag har svårt att förstå att man nu, när de stora årskullarna börjar närma sig, skulle minska antalet nya folkhögskolor årligen med 50 procent. Skolöverstyrelsen har naturligtvis rätt i att man jämfört med föregående år i stället borde öka antalet i samma proportion, d. v. s. öka från 2 till 4 nya skolor. Nöjer man sig med en ökning av endast en ny skola utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, vilket vi gjort i den vid utlåtandet fogade reservationen, skulle detta medföra en utgiftsökning med 116 000 kronor, vilket belopp dock måste anses överkomligt med hänsyn till det stora platsbehov som föreligger.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den med 5 betecknade reservationen.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Sunne vet att folkhögskolorna är ett av skötebarnen hos statsutskottets andra avdelning. Han vet också, att av det anslag, som nu föreslås skola utgå med 15 323 000 kronor, är 4 831 000 kronor nya pengar för året. Det finns väl knappast något annat anslag, som fått en så stor procentuell förhöjning som detta anslag. Det är riktigt som herr Sunne säger, att trots denna avsevärda höjning har Kungl. Maj:t inte kunnat föreslå bidrag till mer än en ny folkhögskola, men herr Sunne vet lika bra som jag vad det beror på. Det beror på det beslut, som riksdagen tidigare fattat om omläggning av statsbidragsgrunderna till folkhögskolorna och som blir så mycket förmånligare än vad de var tidigare.

Ang. bidrag till driften av folkhögskolor

Jag kan i långa stycken instämma med herr Sunne, men när han säger att staten nu borde i likhet med enskilda och föreningar lämna ett högre bidrag, måste jag nog invända, att får vi en procentuellt lika stor förhöjning av bidragen från enskilda, föreningar, landsting m. fl. till våra folkhögskolor, då tror jag att vi kommer att trygga deras ekonomi. Alla måste erkänna att det har tagits ett krafttag på folkhögskoleväsendets område, även om man skulle kunna önska, att vi hade haft så gott om pengar att vi hade kunnat ge bidrag till flera nya folkhögskolor. I år blir det bara till en, men ingen kan bestrida att folkhögskolorna blivit särskilt väl ihågkomna, i varje fall när det gäller den procentuella höjningen av anslaget.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SUNNE (fp):

Herr talman! När herr Näsström nämnde om höjningen av anslaget med 4 831 000 kronor, vill jag påpeka att denna höjning huvudsakligen är betingad av den av föregående års riksdag beslutade folkhögskolereformen. Det är klart att det är en stor summa, men jag tycker för min del att detta inte bör hindra den takt, i vilken folkhögskolor bör komma till stånd. Att riksdagen då beslöt en reform, som kostar mycket pengar, är ju riktigt, men jag tycker inte att det kan tas till intäkt för att vi nu bara skall gå med på eu folkhögskola om året, ty då motverkar vi kanske syftet med den reform som föregående års riksdag beslutade.

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få erinra herr Sunne om att det inte bara är antalet nya folkhögskolor som är en värdeämbare på de uppgifter folkhögskolan kan fullgöra. Vi har också nya årskurser och en utökning av antalet lärosalar, så att de befintliga folkhögskolorna kan ta emot fler elever än tidigare.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vartdera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de i fråga om mom. a förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda moment hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den beträffande nämnda moment avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Sunne begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 70 punkten 24 mom. a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den beträffande nämnda moment avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom upprensning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Sunne begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 105;

Nej — 30.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. b hemställt.

Punkterna 25—57

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 58

Ang. utbildning av ungdomsledare

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1958/59 anvisa ett reservationsanslag av 878 000 kronor.

Vid denna punkt hade reservationer avgivits

a) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Heckscher*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1958/59 anvisa ett reservationsanslag av 768 000 kronor;

b) av herr *Widén*, som dock ej antytt sin mening.

Herr ARRHÉN (h):

Herr talman! Det finns måhända ingen anledning att här ta upp någon större debatt. Vi har under denna punkt den principiella inställningen, att statsbidrag av den typ det här gäller icke bör ges till politiska organisationer. Det är hela innebörden av det hela. Vi hade i fjol i denna fråga en stor debatt vars huvudingredienser jag icke anser nödigt att nu rekapitulera.

Jag ber, herr talman, med dessa ord att få yrka bifall till den med 6 a) be-tecknade reservationen.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Det gäller ju här ett högerförslag om att man skulle pruta på bidrag till ungdomsledare för politiska organisationer. Jag skulle vilja säga att jag har litet svårt att förstå detta för-

Ang. utbildning av ungdomsledare
slag. Skulle det vara felaktigt, att våra ungdomar visar ett politiskt intresse? Är det inte tvärtom så, att detta i en demokrati är förutsättningen för demokratiens bestånd? Anser man att detta är felaktigt, måste ju de politiska partirörelserna i och för sig också vara felaktiga. Då utskottet inte har kunnat tillägna sig den uppfattningen, har vi yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ARRHÉN (h):

Herr talman! Det är inte det herr Näsström här nämnde som saken gäller, utan våra betänkligheter mot detta anslag beror på, att vi anser, att det är mycket svårt att få nödiga garantier för objektiviteten i den bildningsverksamhet, som bedrivs inom ramen för en politiskt arbetande organisation. Det är detta, som är den huvudsakliga anledningen till, att vi ställer oss avvisande på denna punkt. Renhjärtigheten i denna vår strävan bevisas bäst därav, att vårt nej på denna punkt drabbar oss själva i lika hög grad som andra.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har inte mer att rätta mig efter här än vad som anförts i reservationen. Där står det så här: »Då utskottet av principiella skäl motsätter sig att statsbidrag utgår till politiska organisationer torde förevarande anslag för nästa budgetår böra i förhållande till det av Kungl. Maj:t äskade beloppet minskas med 110 000 kronor.» Det är ju detta som vi har att rätta oss efter, och det innebär att det skulle vara principiellt felaktigt att de politiska ungdomsorganisationerna får något som helst bidrag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr

Anslag till ungdomens fritidsverksamhet

Ragnar Bergh m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Arrhén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i utlåtande nr 70 punkten 58, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ragnar Bergh m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Arrhén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befundo vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 121;

Nej — 15.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 59**Anslag till ungdomens fritidsverksamhet**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 3 000 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Hjalmar Nilsson* och *Hedström* (I:

189) och den andra inom andra kammaren av herr *Lassinantti* m. fl. (II: 210);

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz* (I: 227) och den andra inom andra kammaren av herrar *Svensson* i Krokstorp och *Hedin* (II: 277), i vilka hemställts, såvitt här var i fråga, att riksdagen vid behandlingen av åttonde huvudtiteln måtte avslå förslaget om ett anslag för budgetåret 1958/59 till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet av 3 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 227 och II: 277, såvitt här vore i fråga, till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet för budgetåret 1958/59 anvisa ett förslagsanslag av 3 000 000 kronor;

b) att motionerna I: 189 och II: 210 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade anförts

a) av herrar *Ragnar Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp, *Nilsson* i Göingegården och *Heckscher*, vilka ansett, att utskottet bort under a hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 227 och II: 277, såvitt här vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om anvisande för budgetåret 1958/59 av ett förslagsanslag av 3 000 000 kronor till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet;

b) av herrar *Jansson* i Kalix och *Lassinantti*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Jag förstår att kammarens ledamöter tycker att det är många punkter här som görs till föremål för kritik och förslag om minskning av anslag o. s. v., men det beror helt enkelt på att statsverkspropositionen inte är uppgjord med nödig omsorg om rikets finanser.

Detta anslag utgår för innevarande

budgetår med 1,8 miljon kronor. Nu har statsrådet föreslagit höjning därav till 3 miljoner kronor. Det är alltså en höjning med 1,2 miljon. Detta hör väl till det som kallas automatiska utgiftsökningar, någonting som finansministern i statsverkspropositionen uttryckligen har förklarat att det inte går att göra mycket åt. Emellertid säger han under denna punkt, att han nu ifrågasätter en ändring av bidragsgrunderna för att begränsa statens ekonomiska engagemang för detta ändamål. Jag tycker att det skulle han ha gjort redan till denna riksdag, så hade man för nästa budgetår kunnat göra den besparing som han tänker sig göra i framtiden.

I den motion som jag har väckt här yrkas att detta anslag skall avslås. Om detta har utskottet använt en motivering som jag av gammal erfarenhet vet att statsutskottet gärna begagnar sig av. Motiveringen är: »Då utskottet icke funnit anledning frågå sin tidigare i ärendet intagna s'ändpunkt, avstyrker utskottet bifall till motionerna.» Då skall man väl hålla på att ge anslag till saker och ting hur länge som helst, även om det faktiskt inte finns finansiella förutsättningar därför.

Detta är det ena som jag skulle vilja säga. Det andra är att jag ganska bestämt erinrar mig, att när detta anslag kom till, sades det att man ville att det skulle bli möjligt att nå den delen av ungdomen som inte är ansluten till ungdomsföreningar och som alltså strövar omkring utan att — höll jag på att säga — kunna ta vara på sig själv. Man skulle försöka att fånga in dessa unga människor. Nu har man en viss tids erfarenhet av det där, och nu får man väl se efter hur det ter sig. Är det inte i själva verket på det sättet att det allra mesta av detta anslag har med vanlig skicklighet fångats upp av de befintliga organisationerna för att göra det litet lättare att bedriva den föreningsverksamhet som de i alla fall skulle ha kommit att bedriva men som de nu befrias från att själva finansiera. Man kan bl. a. förstå detta av de siffror för utvecklingen här som man kan få fram. Det är i

Anslag till ungdomens fritidsverksamhet
medeltal ett mycket stort antal deltagare, och omkring 15 i sådana här fritidsgrupper. Det tyder på att det är de befintliga föreningarna som anammade detta. Då har man inte vunnit något nytt. Man har inte vunnit det man tänkte vinna med detta anslag. Detta tycker jag också är ett skäl att man inte får fortsätta som förut och särskilt inte höja anslaget.

Jag tror att man måste hejda sig på alla de ställen där man tycker att man kan göra det utan egentliga skadeverkningar. Jag erinrar mig bestämt från min egen ungdom att det inte då fanns så mycket resurser som man fick till skänks, utan man fick vara snäll att använda en del av sin tid till att skapa anordningar för föreningsverksamheten. Det gjordes också. Jag minns t. ex. att det inte var så särskilt bra ordnat med idrottsplaner för tävlingar. Vi använde rätt mycket tid till att gräva hoppgröpar, göra hoppställningar och jämna ut löparbanor. Den delen av verksamheten var faktiskt lika värdefull som själva idrotten. Man blev ett gäng som satte sig i sinnet att ordna det och det. Jag tror att det inte är bra att man alltför mycket bäddar för ungdomarna. De skall ha en självverksamhet, det är en psykologiskt riktig sak, förutom att man då kan spara pengar i bidrag.

Med dessa kommentarer, herr talman, ber jag nu att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservation som betecknas 7 a.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag vill först korrigera herr Mannerskantz genom att säga att det inte är finansministern utan ecklesiastikministern som är föredragande i detta ärende. Jag har inte velat vara med om någon avrustning av detta relativt nya anslag. Det är dessutom inte på det sättet, att det är den ungdom som redan är organiserad i föreningar, som i första hand utnyttjar detta anslag, utan det är verkligen den föreningslösa ungdomen.

Anslag till ungdomens fritidsverksamhet

Det är riktigt som herr Mannerskantz säger, att ungdomen förr hade andra möjligheter. Man kunde gräva gropar, och gänget kunde sysselsättas med en hel del. Jag har också fått vara med i denna underbara tid, då man kunde leka relativt ostörd utomhus. Men vilka möjligheter har ungdomen i dag? Det är ju just denna från ängar, skogar och bakgårdar utestängda ungdom, som står och hänger i de välordnade gathörnen och inte vet vad den skall göra, det är denna ungdom som man vill ge en chans att sysselsätta sig med någonting på kvällarna. Jag kan försäkra herr Mannerskantz att det är tusentals ungdomar, inte minst pojkar i relativt låg ålder, som genom denna fritidsverksamhet har kommit in i någon form av organiserad hobbyverksamhet, vare sig de spelar schack eller pingpong eller sysslar med någonting annat.

Jag begärde ordet på denna punkt, herr talman, för att i någon mån ställa detta anslag i relation dels till den debatt vi förde på förmiddagen om agan, dels till en annan punkt, där reservationen går i en annan riktning, nämligen nykterhetsanslaget. Jag vill påstå, att om vi satsar på ungdomens fritidsverksamhet, hjälper vi till att lösa disciplinfrågorna i skolan och att driva en nykterhetsfrämjande verksamhet. Jag tror att vi inte i första hand skall anklaga ungdomen, utan vi skall anklaga oss själva och se efter hur vi bygger våra städer och andra samhällen, vilka möjligheter vi ger ungdomen att gräva gropar och roa sig och ha kul. Det är inte så lätt, herr Mannerskantz, att vara fjorton-femtonårig pojke i detta samhälle. Vi har gjort vad vi har kunnat för att skapa ett bra samhälle. Men vi har upptäckt att det fortfarande finns en hel del att göra i välfärdssamhället, bland annat att försöka hjälpa till med att ta hand om ungdomen. Jag betraktar detta som ett problem av avgörande vikt för vårt land, och jag kommer inte att medverka till att lägga några högre, nationalekonomiska perspektiv på ett anslag till ungdomens fritidsverksamhet.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag kan hålla med herr Mannerskantz om att vi i vår ungdom kanske hade andra möjligheter att fylla ut fritiden. Men, herr Mannerskantz, det är så oerhört länge sedan — det är en hel mansålder sedan — att förhållandena har förändrats sedan dess. Jag tror inte att det är matnyttigt att påminna om den tiden.

Jag skulle i stället vilja återge vad utskottet har skrivit: »Den redovisning, som skolöverstyrelsen lämnat rörande hittills vunna erfarenheter av den med bidrag från förevarande anslag bedrivna verksamheten, visar, att ungdomens fritidsverksamhet ökat i stor utsträckning, sedan det statliga bidraget införts. Utskottet har med tillfredsställelse konstaterat, att statsbidraget fått en stimulerande verkan på det av ungdomsorganisationerna och kommunerna bedrivna arbetet och att detta enligt överstyrelsens beräkningar 1956/57 reellt nådde omkring 25 procent av ungdomarna i aktuell ålder, varav hälften tidigare icke varit medlemmar i någon ungdomssammanslutning.» Jag för min del tycker att det är ett mycket bra resultat, även om jag skulle önska att det vore ännu bättre. Det är tydligt att vi är inne på rätt väg.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Jag tror att det är svårt att konstatera hur många »nya» ungdomar man fått tag i. Det kan tänkas att man fått in ytterligare några ungdomar i de befintliga grupperna, men att man skulle ha ordnat direkt fritidsverksamhet för sådana som inte haft någon kontakt med ungdomsorganisationer är väl ganska svårt att leda i bevis.

Egentligen har statsrådet alldeles rätt i att det blivit allt svårare och svårare att leva i de stora städerna, inte bara för äldre människor utan också för ungdomen. Men på rena landsbygden och i de mindre städerna finns möjligheter till

fritidssysselsättning kvar i rikt mått, och de används också. När städer växer till och blir storstäder kan man fråga sig om de inte själva bör ta hand om vad de har inom sin hank och stör, liksom vi tar hand om det som finns inom våra kommuner. Utvecklingen har ju varit den att landsortskommunerna ställer det ganska väl med fritidslokaler för ungdomen och låter dem bedriva självverksamhet i mycket stor utsträckning. Jag kan inte se något hinder för att de stora städerna, där problemen blir störst, inte skulle kunna göra detta. Jag förmodar att de redan nu sammanlagt gör mera än vad dessa statsbidrag betingar och att det därför knappast kan ha någon större betydelse om de får sköta den saken ensamma.

Sedan händer det ju att användningen av dessa medel inte alltid är så exemplariskt ordnad. Man kan väl sätta sig och spela schack utan att ha statsbidrag t. ex. Det blir ganska lätt en användning av statsbidragen som inte från början var avsedd. Det kan man aldrig förhindra. Redan av det skälet tycker jag man bör vara försiktig med ökningen av bidragen.

Till slut vill jag erinra statsrådet om att jag vid denna punkt inte tagit dessa finanspolitiska argument i min mun, som jag gjorde t. ex. när vi talade om folkskolebyggandet. Jag vill således helst själv välja det jag skall bli refererad med. Annars skulle man naturligtvis kunna säga att det är pengar som pengar, men man kan nyansera sina motiveringar i olika former.

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Denna fråga har varit föremål för diskussion många gånger, men det kanske ändå finns anledning erinra om vissa saker. I samband med att man skulle besluta sig för om man skulle ha motboken kvar eller inte gjordes ju en hel rad undersökningar. Då fann man bl. a., att den ungdom som var föreningsansluten eller som var med i en fritidsverksamhet klarade sig mycket bättre än den ungdom som stod utanför denna verksamhet. Sedan dess har det

Anslag till ungdomens fritidsverksamhet gjorts flera nya undersökningar. Jag vet t. ex. att den utredning som nu sysslar med ungdomsbrottsligheten har funnit, att den ungdom som är föreningsansluten sköter sig på helt annat sätt än annan ungdom. Utredningen har också funnit, att de fritidsgrupper som fått stöd genom detta anslag har varit mycket välgörande och verkar återhållande på ungdomsbrottslighetens utvidgning. Detta gör att det finns all anledning — i synnerhet om man förfasar sig över hur dagens ungdom betar sig — att vidta sådana åtgärder, om vilka man kunnat konstatera att de hjälper.

Herr **Mannerskantz** säger att de vanliga föreningarna inte behöver göra något själva för att finansiera verksamheten. Det visar att herr **Mannerskantz** har ytterst litet reda på vad ungdomsverksamhet i dag kostar, om den skall ge något resultat. Det statsbidrag som utgår till fritidsgrupperna räcker inte, utan ungdomen eller de äldre som är intresserade för ungdomsverksamheten måste skjuta till pengar.

Jag tror att detta angrepp mot fritidsverksamheten, om det skulle vinna bifall, skulle innebära att vi fick ett väsentligt försämrat läge när det gäller vår ungdom. Det rör sig här om pengar som är väl använda. Funnes det möjligheter, borde man satsa ännu mer, just därför att man har kunnat se resultaten av denna verksamhet.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr **MANNERSKANTZ** (h):

Herr talman! Kan man inte i stället säga så, att den del av ungdomen som är vildast och som sedan kommer på sned är svårare att få med i ungdomsverksamheten och att det är detta som gör att man lätt kan förväxla orsak och verkan? Det behöver inte ovillkorligen förhålla sig så som herr **Pettersson** säger, nämligen att de som är med i föreningarna inte kommer ut på villospår. Kan det inte vara så att det har skett ett urval redan vid denna verksamhets ordnande? Den

Anslag till ungdomens fritidsverksamhet

ungdom som är med i föreningarna skulle kanske ha klarat sig ändå därför att dessa ungdomar i sig själva var hyggliga. De mera asociala typerna rör sig kanske inte så gärna i kretsar, där det går något mera hyggligt till. Det är svårt att veta säkert. Det kan ju ligga någonting i den motsatta uppfattningen också.

Jag skall noga, herr talman, studera den stenografiska utskriften för att se vad jag sade nyss. Jag påstår inte att föreningarna inte gör någonting själva för sin finansiering. Det har herr Pettersson hittat på att jag sagt för att sedan kunna angripa det. Jag tycker inte att det är snällt att göra så. Jag har emellertid den uppfattningen, att föreningarna inte behöver göra så mycket för sin finansiering om de får statsbidrag. Det kan man väl tänka sig.

Jag har inte alls så liten erfarenhet av ungdomsverksamhet. Här träffar jag ideligen på människor som påstår att jag inte har någon erfarenhet av någonting. De har sagt att jag inte känner till hur de fattiga har det och att jag inte känner till det och inte det. Eftersom saken har kommit upp nu igen skall jag be att få säga, att jag har en mycket stor hobby som jag driver. Jag är nämligen befälhavare för en ungdomsgård i min hembygd. Den nuvarande finansministern hjälpte mig att få ett litet statsbidrag när vi skulle bygga ungdomsgården, men det skedde genom arvsfonden, så det gick inte på detta anslag. Det fanns en gammal husläkare på min egendom som avled 1852. Han donerade 3 000 riksdaler banko för att ordna ett barnhem. Det köptes en gård och där drevs barnhemmet till 1907. Då befanns det att det inte längre behövdes något barnhem. Gården såldes och medlen fonderades. Ägaren till Värnanäs, som jag rör om, är enligt testamentet den som skall sköta om saken. Det har jag gjort. Det har resulterat i att vi med hjälp av fondmedlen har byggt en charmant bra ungdomsgård, där det bedrivs en mycket livlig verksamhet, som jag högeligen intresserar mig för. Där har vi satt i system

att ungdomarna själva får hitta på alla möjliga saker.

Jag vill inte skryta med att påstå att jag känner till den här saken bättre än någon annan, men jag bestrider bestämt att jag skulle vara helt okunnig. Jag har lagt ned decennier av intresse för denna sak. Jag skulle inte ha talat om detta om jag inte ideligen fått höra att jag ingenting begriper. Hur vet herr Pettersson att jag inte känner till någonting om detta?

Det har, herr talman, flera gånger under denna riksdag inträffat att jag inte begärt votering eller rösträkning. Kanhända har det varit det smäländska hjärtat i mig som gjort att jag velat spara på film för rösträkningsapparaten någon gång, men här har det flera gånger visat sig att jag fått hjälp med denna sak. Det har bland annat skett i dag. Under dessa omständigheter måste jag säga att det är bättre att vi hjälper oss själva. Tills de smålustigheter, som sålunda har förekommit, avtar kommer jag att begära votering och rösträkning så att ni skall förstå att det är någonting jag kan ordna själv och inte behöver hjälp med.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vartdera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de i fråga om mom. a förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan i denna del samt vidare på godkännande av det förslag, som innefattades i den beträffande nämnda moment avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en

Anslag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer
omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 70 punkten 59 mom. a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes det förslag, som innefattas i den beträffande nämnda moment avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mannerskantz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 128;

Nej — 12.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet i mom. b hemställt.

Punkten 60

Anslag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 227 och II: 277, såvitt här vore i fråga, till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer för budgetåret 1958/59 anvisa ett anslag av 574 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 227, av herr *Mannerskantz*, och II: 277, av herrar *Svensson* i Krokstorp och *Hedin*, hade hemställts, såvitt här var i fråga, att riksdagen vid behandlingen av åttonde huvudtiteln måtte till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsor-

ganisationer för budgetåret 1958/59 anvisa ett anslag av 487 900 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Ragnar Bergh*, *Skoglund* i Dovertorp, *Nilsson* i Göingegården och *Heckscher*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 227 och II: 277, såvitt här vore i fråga, till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer för budgetåret 1958/59 anvisa ett anslag av 487 900 kronor.

Herr **ARRHÉN** (h):

Herr talman! Anslagsäskandet under denna punkt tillhör i princip samma område, som vi behandlade under punkt 58. Jag ber därför att få yrka bifall till reservation nr 8, som är fogad till punkten och som alltså innebär avslag på Kungl. Maj:ts förslag om bidrag till instruktörsverksamhet inom politiska organisationer.

Herr **NÄSSTRÖM** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomma yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Arrhén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 70 punkten 60, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Anslag till nykterhetsorganisationer m. m.

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten 61

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 62***Anslag till nykterhetsorganisationer
m. m.**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 190 och II: 211, till Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m. för budgetåret 1958/59 anvisa ett reservationsanslag av 1 454 100 kronor.

I de likalydande motionerna I: 190, av herr *Bengtson* m. fl., och II: 211, av herr *Engkvist* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte dels under anslagsposten Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m.: Grundbidrag till nykterhetsorganisationer m. m. bevilja ett belopp av 500 000 kronor, dels ock under anslagsposten Speciella bidrag: B. Nykterhetsfrämjande verksamhet för barn och ungdom bevilja ett belopp av 375 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Sunne*, *Jacobsson*, *Malmborg* och *Widén*, fröken *Olsson*, herr *Löfroth* samt fröken *Vinge*, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 190 och II: 211, till Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m. för budgetåret 1958/59 anvisa ett reservationsanslag av 1 654 100 kronor.

Herr *SUNNE* (fp):

Herr talman! I denna fråga, som gäller bidrag till nykterhetsorganisationer m. m., har det väckts motioner i båda kamrarna om ökade anslag. Det är särskilt på två anslagposter som man anser en höjning speciellt motiverad. Den ena är grundbidraget till nykterhetsorganisationer m. m., där motionsvis har föreslagits en ökning med 100 000 kronor, och den andra är nykterhetsfrämjande verksamhet bland barn och ungdom, där man har föreslagit samma ökning. Kungl. Maj:t har emellertid endast förordat en automatisk utgiftsökning med hänsyn till den fortgående ökningen av medlemsantalet. Detta innebär en höjning med 94 000 kronor.

Grundbidragshöjningen motiveras med nykterhetsrörelsens medlemsmässiga ökning och är avsedd att täcka de ökade omkostnaderna för vad vi kan kalla den inre verksamheten. Någon upprustning av det utåtriktade upplysningsarbetet för barn och ungdom, i hem och på arbetsplatser kan således icke komma till stånd. Det oförändrade bidraget innebär i stället att nykterhetssällskapen tvingas till nedskärning av verksamheten på dessa viktiga avsnitt. Den automatiska utgiftsökningen är ju, som herr *Mannerskantz* nyss sade, någonting som kommer liksom av sig självt, men det är en egentlig ökning man väntar på. Det glädde mig emellertid att herr statsrådet i samband med herr *Mannerskantz'* yttrande nyss uttalade att han inte ville gå in för någon avrustning när det gäller ungdomsverksamheten. Om jag hörde riktigt nämnde han också att just nykterhetsverksamheten bör stödjas. Om inte herr statsrådet i år har kunnat förverkliga dessa avsikter på ett sätt som en medlem av en nykterhetsorganisation tycker är tillfredsställande så hoppas jag ändå att det kan bli tillfälle därtill ett annat år.

Grundbidragshöjningen kan förefalla ganska stor — enligt Kungl. Maj:ts förslag utgör den 400 000 kronor — men jag måste upplysa om att den dock bara innebär i genomsnitt drygt en krona per medlem och år. Det är endast med sto-

Anslag till nykterhetsorganisationer m. m.

ra personliga uppoffringar och ekonomiska ansträngningar som nykterhetsorganisationerna förmår bedriva sin verksamhet. En oproporionerligt stor del av de administrativa krafterna måste bindas vid uppgiften att skaffa pengar, t. ex. genom alla de centralt och lokalt anordnade lotterierna, som nu bidrar med en väsentlig del av sällskapens finansiella tillgångar. Dessa krafter borde i stället få ägna sig åt organisatoriska uppgifter samt åt utbildning av föreningsledare, fritidsgruppledare och ledare för andra, nya verksamhetsformer. Rörelsens nya medlemmar består till avsevärd del av ungdomar som behöver sysselsättas och få möjligheter att göra insatser inom sina föreningar. Dessa ungdomar behöver ledning och utbildning. Ett grundbidrag på 500 000 kronor är det minimianslag som nykterhetsrörelsen behöver för att någorlunda tillfredsställande kunna bedriva sin verksamhet. Detta framhölls redan i fjol vid den anslagsframställning som då gjordes.

Såväl skolöverstyrelsen som statskontoret har föreslagit betydande anslagsökningar, vilket departementschefen emellertid har lämnat utan avseende. Jag har nyss sagt att anslagsposten till grundbidrag fördelas i viss proportion till organisationernas medlemsantal. Nu har ju nykterhetsrörelsen genom den intensiva verksamhet som har bedrivits de senaste åren, särskilt bland ungdom fått en medlemsökning på inte mindre än 50 000. Rörelsen saknar dock — vilket jag också förut har framhållit — ekonomiska förutsättningar för att genomföra den utbyggnad av verksamheten som läget — inte minst de ökade ungdomskullarna — kräver. De ekonomiska rapporter från nykterhetsrörelsen, som skolöverstyrelsen har mottagit, visar i de flesta fall en intensiv verksamhet, förenad med ständiga ekonomiska svårigheter.

Enligt skolöverstyrelsens mening är det för närvarande ytterst angeläget att det förebyggande nykterhetsarbetet intensifieras. Även statskontoret anser att en förstärkning av det till nykterhetsor-

ganisationerna utgående statsbidraget är motiverat särskilt med hänsyn till det föreliggande behovet av en effektivisering av den nykterhetsfrämjande verksamheten i samhället.

Utskottet erinrar i första stycket av sitt utlåtande om sitt uttalande vid 1957 års riksdag, vari det bl. a. hette: »Det synes utskottet i dagens läge vara av stor vikt att en stark nykterhetsrörelse kan bistå samhället i kampen mot alkoholskadorna.» Utskottet erinrade vidare om att inför det ändrade nykterhetspolitiska läge, som inträdde med den nya lagstiftningen om alkoholförsäljning, 1954 års riksdag beslöt en väsentlig utbyggnad av statens bidrag till nykterhetsrörelserna. Den aktuella situationen när det gällde folknykterheten och därmed sammanhängande problem påkallade emellertid enligt utskottets mening en ytterligare förstärkning på detta område. En sådan förstärkning borde också enligt utskottets mening vara statsekonomiskt motiverad med hänsyn till de avsevärt ökade intäkter, som alkoholhanteringen de senaste åren tillfört statsverket. Utskottet förutsatte att Kungl. Maj:t nog övervägde hithörande problem och skulle för 1958 års riksdag framlägga förslag till ökat statligt stöd till nykterhetsrörelserna.

Jag och reservanterna kan helt instämma i utskottets uttalande i denna del, som alltså är ett citat av utskottets utlåtande vid 1957 års riksdag.

»Kungl. Maj:ts förevarande förslag innebär», fortsätter utskottet i det nu föreliggande utlåtandet, »en av den fortgående medlemsökningen betingad höjning av anslaget med 94 000 kronor. I motionerna I: 190 och II: 211 har hemställts om en ytterligare höjning av anslaget med 200 000 kronor. Utskottet, som med hänsyn till rådande ekonomiska läge icke är berett att tillstyrka bifall till motionerna utan biträder Kungl. Maj:ts förslag, förväntar att Kungl. Maj:t — så snart förhållandena det medgiver — framlägger förslag om väsentlig ökning av statens stöd till den nykterhetsfrämjande verksamhet som bedrivs av nykterhetsorganisationerna.»

Anslag till nykterhetsorganisationer m. m.

Vi hade nog väntat oss att utskottet skulle ha haft en något starkare skrivning i denna sista del. Reservanterna har också föreslagit, att stycket i stället skall få följande lydelse: »Kungl. Maj:ts förevarande förslag innebär endast en av den fortgående medlemsökningen betingad höjning av anslaget med 94 000 kronor. I motionerna I: 190 och II: 211 har hemställts om ytterligare höjning av anslaget med 200 000 kronor. Utskottet, som finner det nödvändigt att staten i rådande nykterhetssituation ökar sitt bidrag till nykterhetsorganisationerna, så att dessa får möjlighet att effektivisera den nykterhetsfrämjande verksamheten i samhället, tillstyrker bifall till motionerna I: 190 och II: 211.»

På denna punkt avviker alltså reservanternas mening från utskottsmajoritetens. Det är visserligen ett löfte som ges från utskottets sida, betingat av att statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet denna gång inte velat gå längre. Men ett gammalt ordspråk säger: Medan gräset gror dör kon. Detta ordspråk tyder jag i detta fall så, att nykterhetsorganisationerna icke själva kan orka med att utan ökat stöd från statens sida fullfölja den framgångsrika verksamhet som de nu bedriver. Vi finner det nödvändigt att staten i rådande nykterhetssituation ökar sitt bidrag till nykterhetsorganisationerna så att dessa får möjlighet att effektivisera den nykterhetsfrämjande verksamheten i samhället.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation 9 vid utskottets utlåtande.

I detta anförande instämde herrar *Bengtson* (cp), *Söderquist* (fp), *Nord* (fp), *Anders Johansson* (fp) och *Lindblom* (fp), fru *Nilsson* (cp) samt herrar *Ollén* (fp), *Johan Persson* (fp), *Alvar Andersson* (cp) och *Åkesson* (fp).

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag tror att jag kan hålla med herr Sunne om mycket av vad han här sagt när det gäller nykterhetsanslaget. Det är väl ingen som vill förneka nykterhetsrörelsens gagnande verk-

samhet. Detta har säkerligen också statsutskottet haft för ögonen, när det skrivit sitt utlåtande, ty det framgår mer än väl av detta, att statsutskottet är mycket välvilligt inställt till nykterhetsrörelsen.

Det är, som herr Sunne framhöll, så, att dessa anslag kom till 1954 i och med att den nya nykterhetslagstiftningen infördes. Anslagen till nykterhetsorganisationerna blev då väsentligt höjda jämfört med tidigare. Det utskott, som då handlade dessa frågor, var också enigt beträffande fördelningen av anslagen till här ifrågakvarande nykterhetsorganisationer.

Men med den allmänna åtstramning i den ekonomiska politiken, som skett vid innevarande års riksdag, har också vi nykterhetsvänner fått lov att finna oss i att detta anslag inte kunnat höjas till högre belopp eller i den utsträckning, som motionärerna har föreslagit. Det har emellertid skett en viss höjning på denna punkt, även om höjningen är av automatisk karaktär. Jag vill erinra om att anslaget har höjts med 94 000 kronor, som föranletts av det högre medlemsantalet i nykterhetsorganisationerna. Föregående budgetår höjdes även detta anslag med 210 900 kronor. Jag tror inte att man med fog kan säga, att vi på något sätt är avogt inställda när det gäller detta arbete bland ungdomen. Jag tror emellertid liksom departementschefen, att man får lov att se detta anslag i ett större sammanhang.

Vi har nyligen här i kammaren behandlat anslaget till ungdomens fritidsverksamhet, vilket höjts, som det då också framhölls, med 1 200 000 kronor. Man får nog se frågan om anslag till nykterhetsorganisationerna just i samband med detta anslag. Jag tror nämligen att nykterhetsrörelsen kan tillgodoräkna sig en viss andel av detta anslag för arbetet bland de unga.

Jag vill emellertid också uttala den förhoppningen, att det skall bli möjligt att i framtiden öka anslagen till nykterhetsrörelsen, och med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Anslag till nykterhetsorganisationer m. m.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sunne* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 70 punkten 62, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sunne* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 47.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 63—69

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för bud-

getåret 1958/59 till medicinska högskolan i Umeå m. m.;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för ökad intagning av studerande vid farmaceutiska institutet;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar beträffande kyrkomusikerorganisationen;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. för budgetåret 1958/59;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1958/59;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskilda ekonomiska förmåner åt övertalig personal vid örlogsvarven m. m.;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar; och

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1957/58, i vad propositionen avser avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 10 § förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) angående skatt å spritdrycker och vin, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 18, i anledning av väckt motion angående vissa lättnader i kreditrestriktionerna för tryggande av kommunal upplåning;

nr 20, i anledning av väckta motioner angående hotellnäringens kreditproblem;

nr 21, angående anslutning av HSB:s sparverksamhet till ungdomens lönsparande; och

nr 22, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående ändrad lydelse av § 31, mom. 1 bankoreglementet.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vidareutbildning av folkskollärare för tjänstgöring på enhetsskolans högstadium m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1958/59 till lärarutbildningskurser för läroverksingenjörer m. m.;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för den ekonomiska förvaltningen av de

allmänna läroverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa följdfrågor i anledning av skolstyrelsereformen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående garanti för krediter till Uddevallavarvet Aktiebolag jämte i ämnet väckta motioner;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1958/59, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde; och

nr 92, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om motionsvis väckt förslag om höjning av avgiften för kompetensprov för körkort;

sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckta motioner angående restitution av skatt å bensin, som förbrukas vid användning av motorredskap i skogsbruket;

tredje lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av motioner om införande av ett rättsinstitut innebärande äganderätt till lägenheter; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för upprustning av landsbygdens elektriska distributionsnät, m. m.

Anmälades statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 188, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1958/59 till folkskoleväsendet, folkbildningsåtgärder m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 70 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förverkande av alkoholhaltiga drycker m. m.; och

nr 191, i anledning av väckt motion om viss ändring av 23 kap. 7 § rättegångsbalken.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vardera av dem, att andra kammaren i avseende å

motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 21.18.

In fidem

Fritz af Petersens